

Centrul de Resurse si Informare
pentru Profesiuni Sociale

EDUCATIE PENTRU INTEGRARE SOCIALA

FORMARE PERMANENTĂ ȘI PROFESIONALISM
PENTRU SERVICII DE CALITATE ACORDATE
COPILOR DIN SISTEMUL DE PROTECȚIE

MANUALUL EDUCATORULUI

3

www.eeagrants.org

www.granturi-corai.ro

COPii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

EDUCATIE PENTRU INTEGRARE SOCIALA

- Manualul Educatorului -

octombrie 2015

Cuvant inainte

In perioada in care Centrul de Resurse si Informare pentru Profesiuni Sociale CRIPS pregateste aniversarea „varstei de 20 de ani”, ne bucuram ca avem ocazia sa completam colectia de ghiduri destinate educatorului din serviciile de protectie a copilului cu o noua lucrare: **„Educatie pentru Integrare Sociala”- Manualul Educatorului nr 3.**

Pentru a sustine copilul in procesul de integrare sociala, educatorul trebuie sa inteleaga comportamentul copiilor pe care ii are in ingrijire si sa fie capabil sa identifice toate resursele necesare in vederea dezvoltarii deprinderilor de viata independenta, pentru a face fata diverselor situatii presupuse de integrarea sociala. Familiarizarea educatorului cu situatiile de risc intalnite in activitatile din serviciul rezidential este un demers care il sustine in identificarea potentialelor solutii. Relatia pe care o stabileste serviciul rezidential cu celelalte servicii din comunitate, dar si relatia pe care o stabileste personalul educativ cu profesionistii care isi desfasoara activitatea in cadrul acestor servicii isi pun amprenta asupra dobandirii de catre copil a competentelor necesare pentru integrarea sa sociala.

Ghidul isi propune sa abordeze tematicile din perspectiva practica, personalul educativ din serviciul de tip rezidential fiind incurajat sa experimenteze, sa faca schimb de experienta si sa identifice exemplele de bune practici din propria activitate.

Lucrarea a fost realizata de Centrul de Resurse si Informare pentru Profesiuni Sociale CRIPS in cadrul proiectului **PEH021 "EDUC-PLUS" Formare permanenta si profesionalism pentru servicii de calitate acordate copiilor din sistemul de protectie**” si este utilizata ca suport de curs in activitatile de formare pilotate in Bucuresti, sectorul 1 si judetele Arad, Alba, Arges, Bacau, Buzau, Cluj, Mehedinti, Mures si Valcea. Proiectul este finantat cu sprijinul financiar al Programului RO10-CORAI, program finantat de Granturile SEE 2009-2014 si administrat de Fondul Roman de Dezvoltare Sociala. Proiectul este implementat de Centrul de Resurse si Informare pentru Profesiuni Sociale CRIPS in parteneriat cu Directia Generala de Asistenta Sociala si Protectia Copilului Sector 1 Bucuresti, in perioada mai 2015 – aprilie 2016.

Continuam o traditie cu un material adaptat activitatilor curente ale educatorului si provocarilor profesiei si ne dorim ca paginile pe care vi le propunem sa fie, deopotriva, suport de curs pentru beneficiarii proiectului nostru si indrumar practic pentru cat mai multi profesionisti din sistemul de protectie a copilului.

Mult succes!
Echipe CRIPS

Manualul Educatorului Educatie pentru integrare sociala

Cuprins

Modul I.	Dezvoltarea deprinderilor de viata independenta.....	pag. 4
Modul II.	Participarea copilului in comunitate.....	pag. 33
Modul III.	Diminuarea situatiilor de risc in lucrul cu copiii din serviciile de tip rezidential.....	pag. 55
Bibliografie.....		pag. 86

MODUL I.	DEZVOLTAREA DEPRINDERILOR DE VIATA INDEPENDENTA
-----------------	--

- I.1. Dezvoltarea copilului si deprinderile de viata independenta.**
- I.2. Copilul aflat in plasament rezidential in contextul generatiei sale. Trasaturi comune si vulnerabilitati.**
- I.3. Activitatea cotidiana in serviciul de tip rezidential – premisa in dezvoltarea deprinderilor de viata independenta. Tipuri de activitati derulate in SR. Participarea copilului in activitatile din cadrul SR.**

Modulul isi propune sa familiarizeze personalul educativ cu elementele de baza ale dezvoltarii copilului si particularitatile care sunt identificate in mai mare sau in mai mica masura in situatia copiilor aflati in separare de parintii lor, in serviciile de tip rezidential.

Astfel, personalul educativ va avea ocazia sa inteleaga mai bine comportamentul copiilor pe care ii are in ingrijire si sa identifice toate resursele necesare in vederea dezvoltarii deprinderilor de viata independenta a acestora si pentru capacitatea acestora (empowerment) de a face fata diverselor situatii presupuse de integrarea sociala.

I.1 Dezvoltarea copilului si deprinderile de viata independenta

I.1.a. Etapele de dezvoltare a copilului – notiuni fundamentale

Una din provocarile lucrului cu copiii in serviciile de tip rezidential il reprezinta necesitatea de a adapta interventia educativa la particularitatile de varsta si individuale ale copiilor - de aceea vom trece in revista principalele caracteristici de dezvoltare fizica, cognitiva si psiho-sociala ale copilului, pe grupe de varsta.

Notiuni despre dezvoltare ¹

Prin dezvoltare, in general, se intelege un proces de trecere de la inferior la superior, de la simplu la complex, printr-o succesiune de etape, fiecare reprezentand o unitate functionala inchegata. Trecerea de la o etapa la alta implica atat acumulari cantitative cat si salturi calitative, acestea aflandu-se intr-o conditionare reciproca. Dezvoltarea are caracter ascendent, asemanator unei spirale, cu stagnari si reveniri aparente, cu reinnoiri continue.

Pentru a intelege mai usor dezvoltarea copilului trebuie sa avem in vedere trei domenii principale, care se afla in interrelatie. O achizitie motorie duce la acumulari cognitive si insotite de sentimente (pe masura ce poate sta in sezut, aria sa vizuala se largeste, astfel incat el poate observa obiecte si lucruri noi si poate intra in relatie cu mai multe persoane).

1. **Dezvoltarea fizica** include tot ce tine de dezvoltarea corporala (inaltime, greutate, muschi, glande, creier, organe de simt), abilitatile motorii (de la invatarea mersului pana la invatarea scrisului). Tot aici sunt incluse aspecte privind nutritia si sanatatea.

2. **Dezvoltarea cognitiva** include toate procesele mintale care intervin in actul cunoasterii sau al adaptarii la mediul inconjurator. In acest stadiu includem perceptia, imaginatia, gandirea, memoria, invatarea si limbajul.

3. **Dezvoltarea psiho-sociala** este centrata asupra personalitatii si dezvoltarii sociale. Dezvoltarea emotionala este si ea analizata, exprimand impactul familiei si societatii asupra individului.

Nevoile copilului

Atunci cand raspunsul adultului care il ingrijeste este in concordanta cu nevoile copilului, se creeaza o relatie de echilibru - premisa dezvoltarii adecvate a copilului. In caz contrar, se pot produce perturbari de dezvoltare, intrucat copilul va inceta sa isi mai exprime nevoile deoarece nu primeste raspunsul pe care il astepta si nu mai raspunde initiativelor de relationare ale adultului.

Relatia dintre copil si adult este definita de dependenta, sensul de derulare a acestei relatii fiind cel de a oferi copilului stimulii necesari dobandirii independentei. Copilul are nevoie de sprijin pentru a creste si pentru a se dezvolta, pentru a-si repera abilitatile si pentru a-si dezvolta competentele. Insa se va dezvolta in ritmul sau, chiar daca se incadreaza sau nu intr-o scala. Pe masura ce un copil dobandeste abilitati, adultul trebuie sa poata si sa stie sa se retraga din demersul sau protectiv si sa il ajute pe copil sa si le consolideze.

¹ *Material adaptat - Popescu Octavian - Cartea copilului - Editura Eolia, 1995*

Varsta 0-1 an

Dezvoltare fizica	Dezvoltare cognitiva	Dezvoltare psiho-sociala
<ul style="list-style-type: none">- priveste si urmareste cu privirea- intoarce privirea catre lumina sau zgomote- se dezvolta mult miscarile capului si gatului, urmand sa se dezvolte miscarile corpului, intoarcerea independenta de pe de o parte pe alta, la 5-6 luni sta in sezut sprijinit si se formeaza gestul de apucare (4-5 luni)- imita mimica fetei adultului- spre 12 luni miscarile devin mai complexe, mai ample, mai voluntare- apar elementele de mers (tararea, urmata de mersul cu sprijin, iar dupa 12-13 luni mersul independent).	<ul style="list-style-type: none">- descopera multe obiecte, le cunoaste pe cele care produc zgomot, pe cele care se misca, pe cele care-i produc placere, pe cele care nu trebuie atinse- recunoaste persoanele apropiate din familie si reactioneaza la cele care sunt necunoscute- comunica destul de bine cunoscand gesturile si cuvintele, putand sa-si faca cunoscute propriile dorinte si emotii in moduri foarte variate incluzand „vorbitul”- spre sfarsitul acestei perioade- intelege ca obiectul continua sa existe chiar daca el nu mai poate fi vazut.	<ul style="list-style-type: none">- exprima emotiile: bucuria, surprinderea, supararea, teama, neplacerea, interesul- dupa 6 saptamani apare zambetul ca raspuns dat altei persoane (zambetul social)- dupa 3-4 luni rade in imitatie sau daca ceva il bucura- la 6 luni se contureaza teama de straini care va disparea in jurul varstei de 1 an. Tot in aceasta perioada se formeaza atasamentul fata de persoana care-l ingrijeste (mama sau un substitut al acesteia, persoana care-i ofera in mod constant satisfacerea nevoilor).

Nevoile copilului specifice varstei de 0-1 an:

- Adultul este cel care ii asigura copilului accesul la cunoasterea mediului si care ii influenteaza decisiv gradul de achizitii in plan motor, cognitiv si psihosocial.
- Copilul are nevoie de un spatiu sigur (mediul sau de dezvoltare) si securizant (ii permite sa intre in relatii cu persoane care ii satisfac in primul rand nevoia de afectiune, ii ofera ocazia experimentarii, exersarii si consolidarii).
- Dezvoltarea fizica a copilului depinde de ingrijirile acordate (igiena alimentara, igiena corporala, profilaxie, tratamente) si de gradul de stimulare motorie si senzoriala.
- Se formeaza atasamentul fata de persoana care-l ingrijeste (mama sau un substitut al acesteia, persoana care-i ofera in mod constant satisfacerea

nevoilor). Atitudinea adultului trebuie sa il ajute pe copil sa integreze informatia ca obiectele exista si daca nu sunt in campul vizual. Fiecare moment de separare si regasire trebuie bine punctat si accentuat de catre adultul care ingrijeste copilul (cand plecam ii spunem ca ne vom reintoarce, iar la sosire ii amintim ca i-am promis ca ne vom reintoarce la el).

Varsta 1-3 ani

Dezvoltare fizica	Dezvoltare cognitiva	Dezvoltare psiho-sociala
<ul style="list-style-type: none"> - introduce un obiect in altul (umple o cana cu cuburi la comanda sau in imitatie) - poate deschide o cutie - se poate servi de degete in actiunea de alimentare alaturi de lingurita - intoarce mai multe foi odata la carte - se dezvolta gestul grafic (trage o linie pe hartie, iar mai tarziu poate trage linii verticale si orizontale si poate colora) - construiește (din cuburi). 	<ul style="list-style-type: none"> - rosteste corect si inteligibil cuvintele uzuale si se exprima in propozitii scurte care se vor transforma treptat spre 3 ani in fraze - foloseste foarte des intrebarea „ce este asta” - isi verbalizeaza dorintele, intentiile, sentimentele - manifesta gelozia in raport cu un alt copil - timiditatea fata de persoanele straine, simpatia sau antipatia fata de cele cunoscute - dobandeste mai multa siguranta si independenta. 	<ul style="list-style-type: none"> - ii place sa se joace cu obiectele, dar si cu adultul. Initial singur, apoi apar elementele jocului in paralel (alaturi de alti copii), sfarsind prin jocul impreuna cu alti copii - este mai atasat de mama - este posibil sa isi orienteze afectivitatea catre obiecte (un ursulet de plus, o hainuta)

Nevoile copilului specifice varstei de 1-3 ani:

- Are nevoie mai mult ca oricand sa i se vorbeasca, sa fie in contact permanent cu un adult care il securizeaza afectiv si care poate sa ii raspunda la intrebari si care sa inceapa sa il respecte ca individualitate.
- Este vremea lui „NU!” si a lui „EU!”, este o individualitate si are nevoie de obiecte (jucarii, haine etc.) si spatiu personal (pat, dulap etc.).
- Are nevoie de independenta (pentru a se juca alaturi de alti copii, pentru a i se structura obiceiurile alimentare, pentru a exersa si accepta regulile si conduitele sociale).
- Are nevoie de argumente si explicatii in fiecare moment, dar si de reguli (ne spalam pe maini inainte de a manca, strangem jucariile). Obiectul sau preferat nu trebuie sa se constituie in mijloc de amenintare („daca nu esti cuminte, ti-l iau pe Cocolino!”) si nici de batjocura („baiat mare si dormi cu codita iepurasului la nas”).

- Are nevoie sa se relateze cu alti copii. Relatiile pe care le pot stabili copiii prin joc pot fi pasive, active (atunci cand da jucaria altui copil, atunci cand ajuta pe alt copil) sau agresive (copilul loveste fara motiv, ia cu forta jucariile altui copil). Interventia adultului in aceste situatii trebuie sa fie de securizare a copiilor care participa la joc, dar si de atenuare a starii conflictuale, fara a fi intruziv (sa decida in locul copiilor) sau extrem de restrictiv (sa le refuze dreptul copiilor de a-si negocia relatia si sa impuna reguli foarte stricte).

Varsta 3-6 ani

Dezvoltare fizica	Dezvoltare cognitiva	Dezvoltare psiho-sociala
<ul style="list-style-type: none"> - cresterea in inaltime de la aproximativ 92 cm la 116 cm - are loc schimbarea si dezvoltarea structurii muchilor - procesul de osificare se intensifica (apar mugurii dentitiei definitive si se osifica oasele lungi) - se dezvolta motricitatea fina si se dezvolta capacitatea de mentinere a echilibrului. 	<ul style="list-style-type: none"> - se dezvolta experimentarea - incepe jocurile simbolice: a se juca "de-a scoala", "de-a mama" - la 3 ani vocabularul copilului cuprinde intre 700/ 800 si 1.000 de cuvinte, la 6 ani el ajunge sa cunoasca 2.500 de cuvinte - se bazeaza pe vocabular in comunicare. 	<ul style="list-style-type: none"> - sporirea autonomiei, ii plac jocurile de miscare, de constructie, desenul, modelarea plastilinei - are stari afective confuze (rade si plange in acelasi timp sau rade cu lacrimi pe obraz), dar incepe sa-si poata stapani emotiile - apar sentimentele si emotiile estetice si morale (ii este rusine, doreste sa fie frumos).

Nevoile copilului specifice varstei 3-6 ani:

- Au nevoie sa ne vorbeasca despre ceea ce simt si este important sa ii lasam sa se exprime si sa le aratam ca este important pentru noi ceea ce ei simt sau cred. Copiii au nevoie sa se simta parteneri in dialog. Subiectul unui film sau al unei povesti se poate constitui in momente de dialog copil-adult extrem de bogate si valorizante pentru copii.

- Copilul isi reorienteaza interesul afectiv catre alte persoane decat cele care ii ofera ingrijirile curente: incepe sa aiba prieteni printre egalii de varsta, este foarte important pentru el ceea ce spune doamna educatoare de la gradinita. O atitudine critica a persoanei de referinta vis-a-vis de prietenii copilului il face pe acesta sa traiasca adevarate drame si sa inceapa sa opuna rezistenta adultului si se ascunda .

Varsta 6-7 ani

Dezvoltare fizica	Dezvoltare cognitiva	Dezvoltare psiho-sociala
<ul style="list-style-type: none">- are loc o incetinire a cresterii- dentitia provizorie este inlocuita cu dentitia permanenta- apare osificarea mai intensa la nivelul toracelui, claviculei si coloanei vertebrale- se dezvolta forta musculara, paralel cu dezvoltarea indemanarii (copilul invata sa scrie).- se dezvolta autocontrolul. Poate invata orice sport: mersul pe bicicleta, inot, patinaj, fotbal etc.	<ul style="list-style-type: none">- isi insuseste un mare volum de cunostinte, dezvoltandu-si noi modalitati de intelegere.- se dezvolta calitati ale cunoasterii : observarea atentia, exprimarea in mod logic a ideilor, imaginatia.- deprinde scris-cititul- incepe sa clasifice obiectele dupa anumite insusiri esentiale in categorii si clase- foloseste cuvinte de legatura „ca”, „pentru ca”, „deoarece”.	<ul style="list-style-type: none">- instabilitate emotionala - se structureaza trebuintele, interesele si atitudinile- are loc dezvoltarea interrelatiilor sociale si valorificarea noilor experiente de viata (aparitia prietenilor, se reduce dependenta de parinti si devin mai interesati de colegi si prieteni)- intelege si resimte tot ce se intampla in familie, conflicte, certuri, despartiri.

Nevoile copilului specifice varstei de 6-7 ani:

- Aceasta perioada este caracterizata printr-o stare de instabilitate emotionala crescuta. El depaseste o perioada „de trecere”, de la gradinita la scoala, de la un grup de prieteni si colegi la altul, de la un model social la altul (reguli, program scolar). Nu trebuie sa ne surprinda reactiile sale si are nevoie permanenta de sustinere si valorizare. Este important sa aiba aceleasi repere (persoane de referinta, program in casa de tip familial, stil de petrecere a timpului liber, mentinerea activitatilor care ii fac placere).
- este capabil sa inteleaga (nu doar sa simta) separarea de parinti. Este important sa fie sprijinit, vorbindu-i-se despre cauzele separarii, valorizandu-i pe parintii sai si aratandu-i ca el personal nu este vinovat pentru aceasta situatie.

Varsta 7-14 ani

Dezvoltare fizica	Dezvoltare cognitiva	Dezvoltare psiho-sociala
<ul style="list-style-type: none">- maturizare intensa (mai ales sexuala) si structurare complexa a personalitatii- are loc o crestere in pusee in inaltime si greutate (fetele castiga in jur de 24 cm si 17 kg, iar baietii in jur de 24 cm si 19kg).- mai intensa este cresterea in lungime a oaselor lungi ale membrilor superioare si inferioare- se mareste forta fizica; se dezvoltă partea faciala a craniului, dantura permanenta, oasele mici ale mainii si maturizarea sexuala (parul pubian si axilar, dezvoltarea sanilor si aparitia ciclului etc.).	<ul style="list-style-type: none">- se dezvoltă capacitatea de prelucrare a informatiei vizuale si capacitatea de observatie- dezvoltă abilitati de exprimare prin simboluri si limbaj nuanțat- crește capacitatea de analiza abstracta si de sesizare a fictiunii- se dezvoltă capacitatea de a emite ipoteze bazate pe real.	<ul style="list-style-type: none">- conduita generala alterneaza intre momente de vioiciune, conduite exuberante de tip infantil cu momente de oboseala, apatie si lene, poate deveni chiar conflictual- incepe sa fie tot mai independent si sa se simta tot mai bine in grup, alaturi de copiii de varsta sa- comportamentul se diferentiaza in functie de sex : fete sau baieti.

Nevoile copilului specifice varstei de 7-14 ani:

- are nevoie sa-si consolideze increderea in el: adultul trebuie sa ii ofere ocazia tot mai des sa isi asume responsabilitati pe masura puterilor sale.
- are nevoie sa-si exprime opiniile si sa simta ca se tine cont de parerile lui: adultul trebuie sa il consulte in toate hotararile care il privesc, dar nu numai. Este important pentru el sa perceapa ca opinia sa este importanta si in hotararile care privesc viata din casa de tip familial.
- are nevoie sa simta increderea persoanelor de referinta: nu trebuie sa se simta verificat (sa il controlam in ghiozdan sau prin buzunare). Daca avem o relatie de incredere, copilul va avea o atitudine deschisa.
- are nevoia (si dreptul) de a avea secrete (pe care le imparte cu egalii de varsta, cu prietenii).

- are nevoie sa-i fie satisfacute curiozitatile referitoare la viata sexuala. Atitudinea deschisa a adultului il incurajeaza pe copil sa fie cooperant si sa ne consulte ori de cate ori are nevoie.

Varsta 14-18 ani

Dezvoltare fizica	Dezvoltare cognitiva	Dezvoltare psiho-sociala
- se incheie procesul de osificare a anumitor parti ale craniului, in timp ce osificarea scheletului se realizeaza progresiv si se definitiveaza spre 20-25 de ani - la mijlocul acestei perioade se constata o stabilizare a cresterii in greutate si inatime.	- disponibilitate crescuta pentru confruntarea de idei - pe la 16-18 ani atinge un nivel maxim de operativitate - prefera jocurile de perspicacitate.	- dezvoltarea constiintei si a constiintei de sine - stabilizarea maturizarii biologice - apar conflictele interioare exprimate prin stari de agitatie, impulsivitate, anxietate - domina dorinta de afirmare personala si atitudinile de independenta - isi poate asuma responsabilitati multiple – are loc dezvoltarea manifestarilor vocationale si profesionale.

Nevoile copilului specifice varstei de 14-18 ani:

- Are nevoie de un spatiu care sa-i permita manifestarea atitudinilor si a preferintelor, pentru a reusi sa isi identifice potentialul si vocatiile. In aceasta perioada, copilul/ tanarul se raporteaza la cei din jur si la atitudinile pe care o au acestia in raport cu el. Atitudinea suportiva a adultului ii consolideaza increderea in sine. Daca imaginea returnata de catre adult este deficitara si critica, aparitia conflictelor si a frustrarilor este frecventa, refuzand autoritatea impusa.

- Are nevoie sa i se recunoasca si respecte dreptul la intimitate si la viata personala (inclusiv viata sexuala) mai mult decat pana acum. Orice incercare neargumentata si nenegociata a adultului de a interveni in viata sa este perceputa ca fiind o incalcare a intimitatii, fapt ce va atrage dupa sine perturbarea profunda a relatiei dintre el si acesta.

In viata copilului din ziua de astazi este prezent calculatorul si accesul la Internet. Acestea fac ca diferentele dintre generatii sa fie mai profunde decat in anii anteriori. Accesul la Internet a modificat in mod definitiv modalitatea de interrelationare umana.

Este cunoscut ca apare „conflictul între generații”: adulții par ca nu înțeleg (și nu acceptă, uneori) nevoile în evoluție ale copilului care se raportează și la contextul social în care acesta își desfășoară activitatea socială (colegi de școală, cluburi) și emoțională (prieteni). Copilul „în era accesului la Internet” obligă adultul să fie mai informat, deschis și mai vigilent în ceea ce privește nevoile de dezvoltare ale copilului: copilul are nevoie să poată accesa în siguranță Internetul pentru a realiza sarcini date de către școală, pentru a se relaxa sau pentru a comunica cu cei de seamă sa. Internetul atrage după sine atât beneficii, cât și riscuri pentru dezvoltarea copilului. Beneficiile vin din sfera accesului facil la informație/ documentație, la comunicarea rapidă în sfera relațională a copilului, la modalități acreditate de relaxare. Riscurile însă însoțesc dezvoltarea copilului, căci acesta nu are capacitatea de a gestiona informația din mediul virtual și nici de a se proteja în acest mediu. În acest context este cât se poate de important ca adultul să fie informat și să înțeleagă fenomenul „comunicării online”, pentru a reuși să susțină dezvoltarea copilului.

Este important ca adultul să acceseze mediul online împreună cu copiii, pentru a fi la curent cu mediile virtuale preferate de aceștia. Utilizarea Internetului împreună cu copiii, căutarea informațiilor care îi interesează permit transferul regulilor de utilizare a acestuia într-un mediu și un program sigur, furnizarea informației cu privire la riscurile care pot interveni și înțelegerea de către adult a sferei de interes (informațional și relațional) a copilului.

I.1.b. Deprinderile de viață independentă

Deprinderile pentru viață independentă sunt **acele abilități tehnice și psihosociale, însușite până la automatism**, care îi permit individului să ducă o existență normală². **Viața independentă** reprezintă viața de zi cu zi, în societate, împreună cu semenii noștri. Când vorbim despre deprinderi de viață independentă ne referim la acel bagaj minim de abilități care îi permit persoanei să desfășoare o viață socială normală, ne(mai)având nevoie de asistență sau acompaniere din partea serviciilor sociale.

Fiecare copil are, în funcție de vârstă sau mediul din care provine, nevoi specifice, care necesită o abordare diferențiată. Dezvoltarea timpurie a abilităților de viață contribuie la pregătirea copiilor și tinerilor pentru a se implica activ în viața comunităților în care trăiesc.

² Ghid metodologic pentru implementarea standardelor de calitate privind dezvoltarea deprinderilor de viață independentă - World Learning, Programul Childnet

Categorii de deprinderi

Putem distinge mai multe **domenii** de deprinderi care se formeaza pe parcursul socializarii copilului, **instalandu-se treptat si contribuind la formarea unei personalitati adaptate din punct de vedere social si cultural**:

Domeniul deprinderilor de viata zilnica: nutritie, planificarea meniului, cumpararea alimentelor, prepararea mancarii, comportamentul corect la masa, curatenia bucatariei si depozitarea mancarii, managementul si siguranta casei.

Deprinderi privitoare la ingrijirea personala: dezvoltarea fizica si emotionala armonioasa prin igiena personala, stil de viata sanatos, sexualitate sanatoasa.

Deprinderi vizand dezvoltarea sociala: se concentreaza asupra modului in care persoana se relateaza cu ceilalti prin dezvoltare personala, constiinta culturala, comunicare, relatii sociale.

Domeniul deprinderilor privind gestiunea locuintei si folosirea resurselor comunitare: se refera la acele arii de deprinderi necesare pentru ca o persoana sa poata utiliza resursele comunitare in conditii care sa-i confere siguranta in gestiunea locuirii, transportul si resursele comunitare.

Deprinderi privind managementul banilor: se concentreaza pe arii de deprinderi care ii ajuta pe tineri sa ia decizii financiare: notiuni despre bani, capacitatea elaborarii unui buget personal si gestionarea acestuia, economii, venituri si impozite, operatiuni bancare, obtinerea de credite.

Deprinderi pentru integrare profesionala: se refera la ariile de deprinderi care ii ajuta pe tineri sa isi finalizeze programele educationale si sa urmeze o cariera conform interesului lor. Acest domeniu include deprinderi privind identificarea corecta a activitatilor vocationale, deprinderi privitoare la planificarea carierei, angajare, luarea deciziilor si pregatire prin studiu.

Fiecare abilitate dobandita genereaza o alta si, impreuna, sustin procesul de autorealizare a fiintei umane. Fiecare etapa de varsta vine cu nevoi diferite de dezvoltare si de realizare a scopurilor specifice acelei perioade de viata.

De ce formam si dezvoltam deprinderi pentru viata independenta?

Obiectivul formarii si dezvoltarii deprinderilor necesare vietii independente este cresterea sanselor copiilor de a duce o viata independenta, de a se putea integra in comunitatea din care fac parte, de a participa la viata

sociale intr-un mod care sa-i valorizeze si sa-i satisfaca, in concordanta cu normele si valorile individuale si sociale.

Dezvoltarea deprinderilor de viata la copiii aflati in serviciile de tip rezidential este un obiectiv care ar trebui sa insoteasca toate demersurile prevazute in cadrul activitatilor realizate pentru fiecare copil in parte si pentru grupul de copii, cu atat mai mult cu cat acesti copii au fost lipsiti de posibilitatile obisnuite de a-si insusi pe durata copilariei deprinderile adecvate de viata, neputand folosi imitatiea maturilor (in absenta modelului familial) sau metoda „incercarii si erorii” (primind prea multe lucruri de-a gata sau fiind constransi sa adopte solutiile prestabilite, iar in alte cazuri nefiind suficient de motivati sa caute singuri rezolvarea).

Situatii de acest fel ***nu sunt specifice doar copiilor crescuti in institutii***. Si copiii din familii naturale sau incredintati unor asistenti maternali pot acuza deficiente in privinta deprinderilor de viata independenta. Si ei pot avea nevoie sa dezvolte anumite deprinderi, se pot confrunta cu deficiente de socializare, de adaptare la viata sociala si la cultura comunitatii din care fac parte.

I.2. Copilul aflat in plasament rezidential in contextul generatiei sale. Trasaturi comune si vulnerabilitati

Particularitati comportamentale ale copiilor aflati in serviciile de tip rezidential

Comportamentul copiilor din serviciile de tip rezidential este dominat de instabilitate, labilitate afectiva, impulsivitate, irascibilitate, rigiditate, tendinta de negare a tot ce apreciaza altii, atitudini nonconformiste manifeste etc. (U. Schiopu, 1997).

Ca educator din serviciile de tip rezidential este important sa fie cunoscute particularitatile comportamentelor copiilor beneficiari. Adesea, personalul care desfasoara activitatea de suport, sustinere a beneficiarilor (copii si adulti), mai ales in situatia serviciilor de tip rezidential – in care timpul indelungat petrecut impreuna cu acestia – dezvolta comportamente ambivalente:

- fie incerca sa suplineasca in mod absolut absenta apartinatorilor, cu un devotament exagerat (uneori intrand in „rivalitate” cu membrii familiei care „au abandonat”)
- fie, datorita sentimentului de neputiinta in ceea ce priveste rezolvarea situatiilor de criza ale beneficiarilor (boala, tulburari de comportament, suferinta etc.), personalul intra intr-un fel de concurenta cu beneficiarii, acestia fiind „vinovati”, „nu vor” etc.

Pentru a putea lucra profesionist, personalul trebuie sa cunoasca faptul ca un beneficiar are un anumit tablou dat de particularitatile sale specifice. A sti cum reactioneaza un beneficiar si care este cauza care genereaza acest

comportament este o condiție esențială pentru succesul acțiunii de susținere, suport.

Acesta este motivul pentru care vom trece în revistă particularitățile pe care le au copiii aflați în serviciile de tip rezidențial (aflați în separare de părinții lor), care au avut un traseu instituțional.

I.2.a³. Tânărul care trăiește experiența instituționalizării își structurează personalitatea în funcție de condițiile specifice acestui mediu. Sentimentul propriei identități și modul de a-i percepe pe ceilalți sunt condiționate de acest mediu. S-a constatat că toți copiii aflați în serviciile de tip rezidențial resimt dependența față de instituție și se identifică cu ea, cu colegii și cu personalul din unitate. În mod obișnuit, satisfacerea nevoilor de afectivitate ale copilului are loc mai ales în familie. În cazul copiilor din instituții, legătura copil - părinte nu poate fi suplinită prin relația cu educatorii, tocmai datorită caracteristicilor mediului. Ca urmare, există probabilitatea crescută de apariție a dificultăților de adaptare și dezvoltare psihică, ceea ce poate duce la instalarea unor **tulburări afectiv-comportamentale**.

Acestea depind în mare măsură de :

- Intensitatea stărilor de încordare psihică;
- Particularitățile individuale ale copilului: vulnerabilitatea sa biologică și psihică;
- Climatul socio-educational în casa de tip familial (instituție);
- Modalitatea în care copilul a trăit toate experiențele de viață (abandonul, separarea de părinți, experiențe traumatizante, abuz fizic, emoțional, sexual)
- Frecvența mutării dintr-o instituție în alta;
- Mediul școlar (profesori, colegi de școală);
- Conștientizarea apartenenței la categoria lor socială (copii instituționalizați) și trăirea sentimentului de discriminare în relațiile cu ceilalți;
- Lipsa unor persoane de atașament, care duce la devieri comportamentale și tulburări de atașament;
- Lipsa modelului familial, de funcționare și relaționare normală dintre membrii unei familii;
- Conturarea slabă a identității de sine, datorată unor insuficiente noțiuni legate de mediul familial și social din care provin sau aparținente la grup social, minoritate, religie, cultură.

³ *Material adaptat - Manual de proceduri privind inserția socio-profesională a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului - Publicație a Grupului la Nivel Înalt pentru Copiii României și a Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului realizat cu sprijinul Agenției pentru Strategii Guvernamentale*

I.2.b. Constructia identitatii de sine

Foarte multi copii aflati in sistemul de protectie au dificultati in formarea imaginii de sine, in conditiile in care personalitatea lor se uniformizeaza, cu timpul, in centrele de plasament, datorita rutinei vietii pe care o duc acolo, datorita lipsei implicarii in deciziile care ii privesc, datorita insuficientei disponibilitati emotionale a personalului (chiar si in contextul numarului suficient de personal, raportul dintre adulti disponibili sa asculte, sa mungaie, sa sustina si numarul de copii este mai mic decat cel dintr-o familie).

Constructia identitatii de sine este un proces dinamic, de aici marea importanta a interactiunilor dintre copil si mediu: copilul nu isi construiește niciodata identitatea singur. Pe de alta parte, subiectul dispune de mai multe „identitati”, care se manifesta succesiv sau simultan, dupa contextul in care se afla:

- identitate culturala,
- identitate de grup,
- identitate sociala,
- identitate profesionala etc.

In conditiile carentelor afective din timpul rezidentiei intr-o forma de plasament, socializarii deficitare si a lipsei unor valori care sa le apartina, acesti copiii integreaza o imagine de sine negativa. Integrarea imaginii de sine este rezultanta aprecierilor cu care s-a confruntat copilul/ adultul de-a lungul vietii, aprecieri ce vin din partea adultilor relevanti afectiv pentru ei, a cadrelor didactice sau a confruntarii permanente cu atitudinea grupului, care manifesta reticenta fata de copiii care provin din institutii si de asemenea, a dinamicii succeselor si esecurilor cu care se confrunta.

Toate acestea duc la imaginea de „copil bun” sau „copil rau”.

Esecurile in anumite domenii ale vietii copilului conduc deseori la sentimentul lipsei de valoare. Principalii factori frustranti sunt:

- complexul de provenienta (provine dintr-o familie destructurata, parintii fara venituri, unul dintre parinti este in penitenciar, nu a fost recunoscut la nastere etc.),
- neacceptarea conditiei de copil institutionalizat (sentimentul de abandon permanent etc.),
- confruntarea permanenta cu atitudinea grupului, care manifesta reticenta fata de copiii ce provin din institutii (discriminarea).

Faptul de a fi fost abandonati determina la copii sentimente de ambivalenta afectiva, culpabilitate, frustrare afectiva, adesea ei atribuindu-si cauza abandonului, avand tendinta sa idealizeze parintele sau sa caute o explicatie a abandonului prin prisma conditiilor materiale precare.

Complexul de provenienta se transforma, in perioada adolescentei, in element permanent prezent constient sau nu in viata sa, cu efect negativ,

care il orienteaza in orice actiune. Complexul de provenienta il au cei cu parinti necunoscuti, cei abandonati, cei cu parinti care au comportamente imorale/ delincvente. Adolescentii se intreaba cine sunt parintii lor, de ce i-au parasit, de ce ii neglijeaza, de ce nu ii viziteaza, de ce nu sunt iubiti. Ei sunt revoltati de viciile parintilor, de faptele antisociale.

In constiinta lor se stabilizeaza sentimentul de a fi ai nimanei, sentimentul de a fi fost nedreptatiti prin abandon. Atitudinile fata de familiile de provenienta au un registru larg de manifestari:

- unii doresc reintegrarea in familie, isi idealizeaza parintii, isi creeaza iluzii,
- altii se rusineaza de parinti, ii evita, refuza sa-i cunoasca, sau atunci cand ii cunosc, ii resping.

Altii isi cauta perseverent parintii, se intereseaza de ei din dosarele aflate in arhiva institutiei, apeleaza la institutiile de ordine publica pentru a-i identifica. Unii dintre acesti tineri nu isi pot reconstitui un istoric de viata personal, astfel la varsta adolescentei isi cauta trecutul, element de maxima importanta pentru a raspunde la intrebarea „cine sunt eu?”. Adolescentul care intra in viata de adult fara sa fi ajuns sa-si cunoasca adevarata identitate va intampina probleme de adaptare si integrare in societate.

1.2.c. Identitatea vocationala si dezvoltarea imaginii de sine

In conditiile unei imagini de sine negative si a unei stime de sine scazute, copiii care au parcurs traseul institutional manifesta un decalaj mare intre aspiratii si capacitati, preferinte idealizate, iar motivarea optiunilor este imprecisa.

Acesti copii si tineri nu au interese si aspiratii bine conturate. Vointa si activitatea lor se deruleaza prin actiuni putin precizate si inconsecvent realizate si printr-o slaba capacitate de ierarhizare. Majoritatea isi proiecteaza o independenta materiala fara perspective pe termen lung, cautand mai degraba beneficiul de moment si afirmarea independentei (Mitul castigatului la loto, al salariului mare, fara efort). Pentru a putea sa existe o reala orientare vocationala corecta, copiii au nevoie de dezvoltarea imaginii de sine valorizanta, prin activitati de explorare, autocunoastere si o orientare pozitiva asupra caracteristicilor personale (ce stie sa faca, are talent autentic si, in egala masura, care sunt abilitatile care nu sunt sustinute de nici un fel de competente). Ei au nevoie sa exerseze, sa fie pusi in situatia de a face, de a crea, de a gandi, de a cauta informatie de-a lungul vietii. Esecul si Succesul in aceste activitati/ actiuni ii ajuta sa-si intareasca imaginea de sine (stiu sa fac/ pot sa fac/ imi place sa fac, insa nu stiu/ pot/ nu-mi place sa fac). Modul in care copilul traieste ESECUL sau SUCCESUL intr-o actiune sau activitate depinde foarte mult de capacitatea adultului relevant afectiv si a grupului de prieteni de a-l ajuta. Nota 10 la matematica nu este mai importanta decat faptul ca stie sa gateasca foarte bine, ca are abilitati foarte bune in a repara un obiect. Toate „putintele” copilului sunt extrem de

importante pentru el si trebuie sustinut sa si le dezvolte. Este adevarat, trebuie sa fie sustinut sa-si dezvolte PANA LA MAXIMUL SAU DE POTENTIAL (*si nu mai mult, nu peste ce poate el*) si celelalte competente, abilitati, astfel incat sa poata face fata situatiilor presupuse de integrarea sociala.

Un element important care impiedica reperarea intereselor vocationale este si faptul ca deja au integrat un mod de reactie a comunitatii: ei se asteapta sa se confrunte cu prejudecatile sociale in ceea ce priveste provenienta din „centrul de plasament”. Etichetarea de catre membrii societatii ca fiind „de la casa de copii” este purtatoarea unor elemente negative (copil problema).

1.2.d. Socializarea

Socializarea este procesul prin care persoana invata modul de viata al societatii in care traieste si isi dezvolta capacitatile de a functiona ca individ si ca membru al unor grupuri (*Neculau, A.,2000*).

Asa cum spuneam anterior, se poate observa ca tinerii care au fost institutionalizati in servicii de plasament prezinta o serie de dificultati, atat in asimilarea de cunostinte si deprinderi legate de dezvoltarea unei imagini de sine pozitive, cat si in privinta relatiilor sociale cu cei din jur, persoane de aceeaasi varsta sau mai mari, de acelasi sex sau diferit, oameni cu pozitii sociale sau roluri diverse. Acesta ca urmare a:

- instabilitatii afective sau sentimentului de frustrare afectiva,
- spatiului limitat al relatiilor sociale, lipsei ocaziilor de exercitiu in dezvoltarea unei imagini de sine pozitive sau de relationare adecvata cu persoanele din jurul lor.

Dificultatile de relationare sociala pot fi observate prin nesiguranta pe care o prezinta din momentul in care ies din spatiul lor familial, din incinta serviciului de tip rezidential si trebuie sa exploreze locuri noi, necunoscute, pana la adresarea spre anumite institutii sau servicii din comunitate, pentru obtinerea unor drepturi sau satisfacerea unor nevoi, de tipul asistentei medicale, juridice etc. sau obtinerea unui loc de munca, a unei locuinte. Tinerii din institutii, de cele mai multe ori, apeleaza la educatori pentru realizarea demersurilor de adresare spre anumite servicii sociale sau gasirea unui loc de munca.

Formarea unor relatii sociale pozitive, respectiv formarea unui comportament dezirabil social, implica din partea copiilor o comunicare cat mai eficienta cu ceilalti membri ai societatii. Realizarea unei comunicari adecvate, eficiente, depinde de abilitatile de comunicare ale copiilor, dar, in acelasi timp, trebuie sa se tina cont si de barierele posibile care pot aparea in comunicare. La copiii din institutii se poate observa comunicarea deficitara prin:

- dificultatile de exprimare,
- lipsa de cunoastere si de interes pentru o relationare adecvata,

- lipsa de incredere in sine.

Prin procesul socializarii, copiii trec printr-un proces de maturizare sociala, care trebuie sa aiba in vedere valorile si normele societatii, modalitatile de comportament acceptat social, intelegerea corespunzatoare a problemelor sociale din mediul socio-cultural, pentru a stabili o conduita morala adecvata.

Viata sociala a copilului aflat in serviciile de tip rezidential se restrange in jurul Serviciului de tip rezidential si a activitatilor scolare (cel mai adesea) si extrascolare, pe cand, in situatia copilului aflat in familie, viata sociala presupune o paleta mult mai larga a evenimentelor care presupun exersarea socializarii:

- activitati gospodaresti („la paine”, „la piata” – insotit sau singur)
- vizite acasa si la rude, prieteni, uneori in alt mediu (cartier/ localitate)
- vacante (atat tabere, cat si cu prietenii/ verisori si parintii acestora) in grupuri restranse.

In conditiile deficitului de socializare, personalitatea unor copiii aflati in serviciile de tip rezidential se poate structura dizarmonic, formandu-se multe atitudini negative, de tipul:

- toleranta scazuta la frustrare,
- autocontrol deficitar,
- tendinte egocentrice,
- impulsivitate,
- agresivitate,
- subestimarea gravitatii greselilor si a actelor anti-sociale comise,
- nedezvoltarea sentimentelor morale,
- indiferenta fata de activitatile sociale utile,
- evitarea efortului voluntar, opozitie fata de normele juridice, morale si respingerea acestora, devalorizarea de sine,
- aderarea la un stil de viata indezirabil social,
- imagine falsa despre lume, despre relatii interpersonale, despre autonomie si libertate individuala.

Comportamentul manifestat in relatiile cu grupul, adultul sau autoritatea este determinat de o serie de influente pe care acesta le sufera de-a lungul traseului lui de viata:

- evenimentele de viata (pozitive sau negative),
- implicatiile adultilor in relatia cu copiii,
- expunerea copiilor la diferiti stimuli,
- interactiuni (colegi, educatori, prieteni),
- tipuri de comunicare,
- experiente scolare si sociale (recompensatorii sau restrictive).

Modul de a se relationa social suporta influentele din mediu. Prin procesul de identificare, copilul adopta caracteristicile atitudinilor si comportamentelor

persoanelor cu care vine in contact. Pentru unii dintre copii, acest proces este unul relativ calm, cu tensiuni si conflicte minore, pentru altii inasa, procesul este unul dificil, conflictele sunt puternice si cu incercare de subminare a autoritatii.

I.2.e. Relatia cu grupul, cu adultul, cu autoritatea

Dezvoltarea copilului presupune cateva etape in care copilul este in conflict cu tot ce inseamna autoritatea. Conflictul este un proces in sine si ii permite copilului sa identifice cine este el, cum si cat stie el, cum reactioneaza cei din jurul sau in raport cu tipul sau de comportament. Acest tip de conflict este absolut necesar pentru dezvoltarea copilului, inasa el trebuie sa fie corect gestionat de catre adult: trebuie sa-i permita sa-l exerseze, sa-l inteleaga, sa ii descrie drepturile si responsabilitatile in ceea ce-l priveste sau in ceea ce-i priveste pe ceilalti, sa invete sa-si inteleaga si sa-si asume gesturile/ actiunile. Copiii aflati in sistem rezidential traiesc intr-un mediu inchis (centrul de plasament – scoala), nu au relatii de prietenie decat, aproape exclusiv, cu copiii/ tineri din centrul de plasament. Sunt de multe ori neacceptati ca prieteni ai unor copii cu familie. Relatiile cu adultii se limiteaza, de cele mai multe ori, la cele cu personalul din cadrul institutiei (educatori si personal administrativ), nu au o persoana adulta la care sa se raporteze in mod stabil, prezenta persoanelor adulte celor mai apropiate cu care ei intra in contact (personalul educativ si cadrele didactice de la scoala) depinde de turele de lucru. Cadrul restrans de viata, limitat la scoala si centru, ii determina sa adopte unele comportamente „de aparare” fata de orice elemente care le-ar putea provoca insecuritate. Aceste comportamente de aparare, dublate pe integrarea unei imagini de sine deficitare, duc la dezvoltarea unor comportamente de opozitie cu orice inseamna autoritate (reguli de joc, reguli/ comportamente asteptate presupuse de cadrul scolar sau cadrul de functionare al serviciului de tip rezidential, relatii cu beneficiari de aceeasi varsta sau mai mari, adulti etc.).

I.2.f. Atitudinea fata de scoala si atitudinea fata de munca

Relatia adult - copil, in principal educator – copil, este esentiala pentru climatul socio-educational in serviciul de tip rezidential. Necesitatile de securitate afectiv, de comunicare, apartenenta, dragoste si intelegere se satisfac in contextul relatiilor interumane, de acceptare reciproca. Receptivitatea educatorului fata de problemele de viata ale copiilor din serviciul de tip rezidential constituie o prima conditie a comunicarii si acceptarii.

Desi nu este valabila pentru totii copiii aflati in serviciile de tip rezidential, putem vorbi de o trasatura destul de des intalnita la acesti copii: rezistenta fata de invatare.

Cauzele care declanseaza **rezistenta fata de invatare** sunt numeroase. Dintre acestea, mentionam:

- deficientele fizice si psihice si deficientele comportamentului afectiv – relational,
- asteptari exagerate din partea profesionistilor in raport cu maximum de potential al copilului sub raportul varstei si al potentialului vocational,
- discriminarea si marginalizarea copiilor care provin din serviciile de tip rezidential sau alte servicii alternative, care pot aparea in mediul scolar. Acestea pot veni din partea cadrelor didactice sau din partea colegilor, pot fi constante sau sporadice in diferite situatii si pot avea influente negative asupra atitudinii copilului fata de scoala.
- putem vorbi despre relatia copilului care se afla in sistemul de protectie cu familia naturala, relatie care poate influenta atentia si participarea scolara in situatia in care aceasta relatie este inconsecventa si generatoare de schimbari de stare emotionala permanenta.

Astfel, copilul care s-a confruntat de-a lungul vietii sale cu tot felul de situatii care i-au influentat negativ atitudinea fata de scoala si caruia nu i-a fost creat un climat favorabil invatarii, are o atitudine de respingere fata de ideea de participare scolara.

Pentru a putea dezvolta atitudinea fata de munca, copilul trebuie sa fie implicat in activitati in care trebuie sa depuna un efort constant pentru a obtine ceva: activitati de autogospodarire, de stabilire a meniului si de achizitionare a alimentelor necesare pentru prepararea acestora, igienizarea spatiului personal si a celui comun, efectuarea temelor. Desfasurarea unor activitati vocationale (pictura, croitorie, mesterit etc.) ofera copilului ocazia de a se implica, motiva si de a dobandi abilitati de munca.

I.2.g. Modul de asumare a responsabilitatilor

Asumarea responsabilitatii pentru sine si pentru grupul din care face parte copilul la un anumit moment, dar si pentru comunitate, este un obicei dobandit ca urmare a exersarii, raspunsului primit la actiunile sale, invatarii unor comportamente care valideaza pozitiv.

Copiii din serviciile de tip rezidential trebuie sa participe la activitati planificate pedagogic, adecvate individual si grupului, care sa ii invete modul in care trebuie sa isi asume responsabilitati fata de propria persoana si fata de ceilalti.

Modul de asumare a responsabilitatii lor se afla in stransa legatura cu respectul fata de sine si fata de ceilalti.

Stima de sine a copiilor care provin din servicii de tip rezidential este in general scazuta, ei tind sa nu isi asume nici un fel de responsabilitati, considerand ca nu sunt capabili sa le faca fata. De asemenea, copiii

integreaza, destul de curand dupa intrarea in cadrul serviciului, faptul ca sunt ajutati sa faca o seama de lucruri si ca sunt oameni care sunt agajati pentru a le fi aproape. In demersul opozant, copilul din serviciul de tip rezidential va masca lipsa de incredere ca poate finaliza cu succes o activitate in spatele rezistentei in asumarea responsabilitatilor si a comportamentului de subminare a autoritatii, aparand foarte repede in discursul lor replici de genul: „De aceea esti platit! Sa faci curat pentru mine”, „Ma duc la Seful tau si te spun” etc.

I.2.h. Procesul decizional

In ceea ce priveste capacitatea de a lua decizii, aceasta aptitudine este foarte putin dezvoltata la tinerii proveniti din centrele de plasament. Cauze pentru care copiii din serviciile de tip rezidential intampina dificultati in asumarea procesului decizional:

- Sufera de pe urma deprivarii afective, ca urmare a separarii de parinti;
- Nu au avut ocazia propriilor decizii si nu li s-a dezvoltat capacitatea de a face fata propriilor decizii (indiferent daca vorbim despre esecuri sau succese);
- Nu au fost incurajati sa gandeasca propriile solutii in situatii de viata simple (ce vor sa manance, ce vor sa invete, ce program vor sa aiba etc.);
- Lipsa ocaziilor de a-si apara punctul de vedere (cel mai adesea, singurul argument tine de „asa spun eu” al adultului);
- Sunt dependenti de adulti.

I.2.i. Orientarea scolara si profesionala

Lipsa de incredere in sine, nivelul scazut de aspiratii, identificarea vocationala deficitara ii impiedica pe copii sa isi continue studiile in cadrul unor unitati scolare considerate „de prestigiu”. Insa ei incearca sa acceda in orice forma de invatamant, pentru a se putea mentine in cadrul centrului de plasament.

Mesaje cheie:

Desi serviciile de protectie speciala a copilului incearca sa reproduca modelul familial, copilul nu este acasa! Copilul se afla intr-o casa in care **TRAIESC** copii si in care **LUCREAZA** adulti. **Copiii sunt, cu totii, in separare de parintii lor** (indiferent daca mentin relatia cu acestia) si **nu au relatii de rudenie intre ei**, decat in cazul fratiilor.

Copilul percepe faptul ca adultul care lucreaza in serviciul de tip rezidential nu este mama sau tatal sau, chiar daca se ataseaza de el in timp. **Este un profesionist care lucreaza in schimb de ture, are responsabilitati date de fisa de post, care pleaca in concediu fara el si care, la un anumit moment, poate sa nu mai lucreze acolo.** Percepe, insa nu intelege intodeauna acest lucru si confuzia in care se afla este, de asemenea, mare.

1.3. Activitatea cotidiană în serviciul de tip rezidențial – premisa în dezvoltarea deprinderilor de viață independentă. Tipuri de activități derulate în SR. Participarea copilului în activitățile din cadrul SR.

Scopul principal al serviciilor de tip rezidențial este acela de a PROTEJA copilul aflat în situație de separare de părinții săi și de a-i oferi toate condițiile satisfacerii nevoilor sale care-i garantează dezvoltarea integrată. Altfel spus, ținând cont de factorii de risc care condiționează dezvoltarea copilului aflat în separare de părinții săi (uneori, în mod repetat), serviciul de tip rezidențial trebuie să poată crește capacitatea (empowerment) acestuia de a se dezvolta cât mai aproape de maximul său de potențial.

Activitatea cotidiană în serviciul de tip rezidențial

Deși plasamentul într-un serviciu rezidențial nu poate înlocui familia, copilul/tânărul trebuie să treacă prin aceleași experiențe și să aibă același sprijin pe care un copil le are în propria familie, într-un mediu care-i conferă siguranță. Astfel, serviciul rezidențial (fie că este casuta de tip familial, modul sau apartament) trebuie să le ofere copiilor/ tinerilor condițiile favorabile pentru a învăța, punându-i în situații de experimentare care îi responsabilizează, îi valorizează și îi pregătesc pentru viața independentă.

Unul dintre cele mai importante obiective pe care un astfel de serviciu trebuie să le aibă este formarea deprinderilor necesare unei vieți independente și asumarea de responsabilități de către copii și tineri. Acest obiectiv nu poate fi atins decât în măsura în care copiii/ tinerii sunt încurajați să fie activi în cadrul derulării propriei vieți pe perioada rezidenței în casuta de tip familial/ apartament.

Dincolo de aspectele ce țin de organizarea serviciului (diversele tipuri de regulamente, norme interne), personalul care lucrează în casuta de tip familial/ apartament trebuie să vină în sprijinul copilului/ tânărului astfel încât acesta să poată lua propriile decizii și să își asume propriile responsabilități, într-un cadru de viață cu repere clare. Unul dintre aceste repere este programul zilnic: adolescentul are nevoie să știe când și în ce mod se vor întâmpla anumite activități individuale și de grup în serviciul de tip rezidențial, când trebuie să meargă la școală sau la activitățile extrascolare, când are timp liber. Predictibilitatea programului are un rol esențial în organizarea mentală a copilului, în crearea sentimentului de siguranță și securitate și în aderarea lui la ordine și reguli!

Managementul timpului personal și adecvarea timpului individual la viața în comun (cu timpul „celorlalti”) este un element esențial pentru adaptarea la viața socială și profesională, pe care copilul trebuie să îl stăpânească de

timpuriu. Este o deprindere de viață independentă care nu se poate dobândi decât în contextul în care o exersezi de-a lungul copilăriei și, cu atât mai mult, în perioada adolescenței – perioada care este caracterizată de profunde tulburări firești și normale în tranziția copilului spre viața de adult.

Pentru planificarea unei zile în serviciul de tip rezidențial trebuie ținut cont de câteva aspecte:

- programul trebuie să răspundă nevoilor copilului și să-i ofere oportunități de experimentare, participare și învățare permanentă – să includă în mod echilibrat timp pentru mișcare în aer liber, pentru contacte sociale în cadrul grupurilor de prieteni, pentru accesarea mediilor educaționale, pentru odihnă, igienă și alimentație;
- programul trebuie să fie adaptat vârstei și gradului de maturitate a copiilor; să țină cont de programul școlar, timpul liber și preferințele copilului;
- să asigure un echilibru între perioadele de timp petrecute împreună cu alți copii, împreună sau alături de un adult, respectiv singur;
- să asigure un echilibru între activitățile alese de copil (timp liber, vizionare filme etc.) și activitățile propuse de adult (de autogospodărie, de igienă etc.).

În planificarea activităților din serviciul de tip rezidențial se pot reliefa câteva tipuri de activități:

- Rutinele
- Tranzițiile
- Activitățile de învățare.

Rutinele desemnează activitățile ce se repetă zilnic la intervale aproximativ stabile și care au aceleași conținuturi (trezirea, micul dejun, igienă – spălarea și toaleta, masa de prânz, somnul de după-amiază, gustările, igienă, somnul de noapte). Activitățile cuprinse în cadrul rutinei sunt activități care acoperă nevoile de bază ale copilului și sunt importante pentru dezvoltarea echilibrată a acestuia.

Prin intermediul rutinei, copilul:

- anticipează ce urmează să facă, activitățile pe care trebuie să le realizeze sau la care urmează să participe;
- exersează noțiunile de timp și spațiu în care se vor derula activitățile (anumite activități sau acțiuni se realizează în anumite momente ale zilei, individual sau în grup, într-un anumit loc special amenajat pentru o persoană sau pentru mai multe);
- își dezvoltă autonomia (știe când trebuie să se trezească, când trebuie să servească masa, când trebuie să se spele etc.) și se simte confortabil într-un spațiu pe care îl cunoaște și îl stăpânește (știe unde se servește masa, cunoaște organizarea bucătăriei, se poate autoservi, știe care sunt potențialele pericole sau riscuri, își asumă

responsabilitati referitoare la acest spatiu – mentine spatiul curat etc.).

Tranzițiile sunt activitățile de scurtă durată, care fac trecerea dintre rutine și activitățile școlare, de la momentele de activitate educativă la cele de (auto)îngrijire, între diversele momente ale zilei (ascultă pentru câteva momente muzică, până își bea ceaiul înainte de a pleca la școală sau când se întoarce de la școală, până se odihnește sau își face temele).

Rutinele și tranzițiile sunt activități în cadrul cărora adolescentul învață permanent: autonomia se exersează în aceste cadrul acestor momente, sunt deprinse noțiuni de autogospodărire și de igienă personală sau a spațiului, de sănătate, relaționarea în cadrul grupului se realizează prin respectarea unor reguli care țin cont de necesitățile fiecărui membru al grupului etc.

Activitățile de învățare organizate în serviciul de tip rezidențial pot fi acele activități care au o tematică și un obiectiv clar, care sunt organizate:

- împreună cu și pentru fiecare copil – realizarea temelor, însoțirea sau orientarea către activitățile extracurriculare, susținerea în autogospodărire, orientarea în stabilirea costurilor individuale necesare vieții cotidiene, modalități de gestionare a bugetului personal etc.
- împreună cu și pentru întreg grupul de copii - realizarea meniului pentru o săptămână, stabilirea regulilor de viață cotidiană în serviciul de tip rezidențial, stabilirea programelor de curățenie generală în serviciul de tip rezidențial și a persoanelor responsabile cu aceasta, organizarea sărbătorilor și distribuirea responsabilităților în organizarea acestora etc.

Drepturile și responsabilitățile copilului reflectate în activitatea cotidiană din serviciul rezidențial

Definiția „drepturilor” conform Dicționarului Explicativ al limbii române este: *„Drepturile sunt totalitatea principiilor și prevederilor general admise pentru realizarea personalității umane”.*

Prin legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copiilor sunt determinate și garantate drepturile pe care le au toți copiii. Conform acesteia, drepturile copiilor pot fi grupate pe trei categorii (*):

1. Drepturile de protecție

Majoritatea drepturilor copilului au un caracter protectiv. Copiii trebuie protejați împotriva unor situații de risc, precum transferul ilegal în străinătate, violența, abuz sau neglijare din partea părinților sau a îngrijitorilor lor, abuz sexual sau de altă natură, implicarea în traficul de substanțe ilicite și traficul de copii.

Protectia este necesara si in cazul unor copii aflati in situatii vulnerabile: copii refugiatii, copii cu dizabilitati, copii apartinand minoritatilor nationale, precum si copii aflati in zone de conflict armat.

2. Drepturile de dezvoltare

Tuturor copiilor trebuie sa li se asigure satisfacerea nevoilor de baza, nu numai pentru supravietuire si protectie, ci si pentru a-si dezvolta personalitatea, talentele, abilitatile mentale si fizice.

Ei au nevoie de tot ceea ce ii poate ajuta sa creasca si sa se dezvolte. De exemplu, ei au nevoie de prieteni si de familie, de dragoste si de distractie, au nevoie de un mediu curat si de locuri de joaca, de povesti si muzica, de scoli si biblioteci, precum si de toate lucrurile care le stimuleaza mintea si ii ajuta sa creasca si sa se dezvolte de la an la an.

Toate lucrurile de care au nevoie copiii pentru dezvoltare trebuie sa corespunda fiecarui stadiu de dezvoltare in parte.

Prin urmare, copiii au drepturi de dezvoltare, precum dreptul la educatie, dreptul la ingrijiri medicale, dreptul la asistenta sociala si dreptul la joaca.

3. Drepturile de participare – care se refera la dreptul copilului de a fi implicat in deciziile care il privesc

Acestea sunt drepturile care permit copiilor sa aiba un cuvânt de spus in ceea ce priveste vietile lor. Ele ofera copiilor posibilitatea de a-si exprima parerile, de a discuta problemele pe care ei le considera importante, precum si de a cauta si de a primi informatii relevante pentru ei. In unele cazuri, legislatia romaneasca permite in mod explicit copiilor sa aiba un cuvânt de spus dupa o anumita varsta. De exemplu, copiii pot sa-si aleaga propria religie la varsta de 16 ani, inasa religia lor nu poate fi schimbata fara consimtamantul lor nici inainte de varsta de 14 ani.

*(*cf. Rolul si responsabilitatile personalului medical in protectia si promovarea drepturilor copilului – ANPDC, 2006)*

In dezvoltarea lor, copiii au nevoie sa exerseze si integreze atat conceptul de „drept”, cat si cel de „responsabilitate”. Acestea se refera atat la ei, cat si la ceilalti (copii sau adulti), aceasta atitudine dezvoltandu-se pe parcursul activitatilor cotidiene.

Etimologic, cuvântul „responsabilitate” provine din limba latina: „respondere”= raspund de vorbele si faptele mele.

Conform Dictionarului Explicativ al limbii romane, responsabilitatea este „*Obligația de a efectua un lucru, de a răspunde, de a da socoteală de ceva, de a accepta și suporta consecințele, atitudine responsabilă față de obligațiile proprii*”.

Responsabilitatea este permanenta

- afecteaza toate sectoarele vietii noastre personale

- pe plan fizic: iti canalizezi sau nu fortele; iti controlezi sau nu apetitul; respecti sau nu un regim alimentar de care depinde propria sanatate;
- pe plan intelectual: accepti in mod pasiv ideile altuia sau inveti sa reflectezi tu insuti si/ sau impreuna cu altii;
- pe plan afectiv: te lasi ghidat de instincte sau iti construiesi relatii profunde si de durata;
- afecteaza toate sectoarele vietii noastre sociale
 - viata familiala - relatia cu parintii, fratii, rudele, sotia/ sotul
 - viata profesionala – locul de munca si relatia cu colegii, cu partenerii din alte institutii/organizatii
 - viata politica – in relatia cu statul si cu ceilalti cetateni.

Responsabilitatea este universala

- ne priveste direct, prin actiunile si vorbele noastre
- ii priveste pe ceilalti, in relatiile cu noi si cu alte persoane
- vizeaza cotidianul: adesea este mai important sa ne indeplinim responsabilitatile zilnice pe care ceilalti conteaza, decat sa ne asumam responsabilitati ocazionale
- vizeaza exceptionalul: ne face disponibili sa facem fata unor situatii noi, ne obliga sa avem initiative pentru a depasi dificultatile.

Responsabilitatea se imparte

- responsabilitatea nu este o relatie unilaterala, o ocazie in care eu ofer ceva, ci si o ocazie in care eu primesc ceva. Nu sunt singur in indeplinirea unei sarcini, sunt si alte persoane langa mine care fac eforturi similare.

Responsabilitatea este actiune

- a fi responsabil inseamna a actiona. Prin actiunile mele imi indeplinesc responsabilitatile.

In termeni concreti, ce inseamna responsabilitatea la copii, in functie de varsta lor, reflectata in activitatile cotidiene obisnuite?

Responsabilitatea copilului incepe cu el insusi! Copilul trebuie dobandeasca acele deprinderi care il ajuta:

- sa stie sa se trezeasca singur dimineata,
- sa stie sa respecte propria igiena corporala, a hainelor sale, a spatiului in care locuieste, a somnului sau,
- sa stie sa isi prepare micul dejun si sa igienizeze spatiul in care a mancat,
- sa stie ca trebuie sa isi organizeze timpul atat pentru relaxare, cat si pentru obligatiile scolare sau de alt gen,
- sa se deplaseze in siguranta pe strada.

Responsabilitatea copilului se rasfrange asupra actiunilor sale pe care le realizeaza in mediul social. El trebuie sa stie:

- care ii sunt rolurile in diferitele grupuri din care face parte (in serviciul de tip rezidential, la scoala, in cercurile de prieteni),
- ce responsabilitati presupun acestea (sa participe la procesul de educatie formala, sa isi faca temele, sa depuna eforturi pentru a trece niste examene, sa se autogospodareasca etc.),
- care sunt regulile si normele care coordoneaza fiecare tip de grup din care face parte,
- care sunt normele si valorile sociale general acceptate (respectul fata de lege, comportamentele prosociale).

In serviciul de tip rezidential, copilul are aceleasi responsabilitati ca si ceilalti copii, aflati in familie. De exemplu, acestia au (*):

- dreptul de a nu fi tratati necorespunzator, dar si responsabilitatea de a nu trata necorespunzator alte persoane;
- dreptul de a nu fi expusi unor situatii de risc, dar si responsabilitatea de a nu expune alte persoane la situatii de risc;
- dreptul de a fi ascultati, dar si responsabilitatea de a-i asculta pe ceilalti;
- dreptul de a nu fi discriminati, dar si responsabilitatea de a nu discrimina pe altii;
- dreptul la protectia proprietatii, dar si responsabilitatea de a respecta proprietatea altora;
- dreptul la educatie, dar si responsabilitatea de a merge la scoala;
- dreptul la intimitate, dar si responsabilitatea de a respecta intimitatea celorlalti;
- dreptul de a fi protejati impotriva oricarei forme de intimidare verbala sau fizica, impotriva oricarui abuz sau forma de exploatare, dar si responsabilitatea de a nu intimida, abuza sau teroriza pe ceilalti.

(*cf. „Rolul si responsabilitatile personalului medical in protectia si promovarea drepturilor copilului” – ANPDC, 2006)

Este important pentru personalul educativ sa inteleaga ca drepturile enumerate anterior nu sunt doar „litera de lege”⁴, ci ca ele corespund in mod clar NEVOILOR DE DEZVOLTARE ALE COPILULUI. Exersarea de catre copil a actiunilor prevazute in cadrul acestor drepturi ii sprijina dezvoltarea, dar si asumarea **responsabilitatilor**, capacitatea acestuia din perspectiva independentei.

Pentru promovarea dreptului la participare, cand sunt stabilite regulile de functionare ale serviciului rezidential, ele trebuiesc negociate cu toti copiii.

⁴ *Legea 272/2004 (actualizata) privind protectia si promovarea drepturilor copilului*

Chiar daca nu vor fi de acord cu o parte dintre aceste reguli, faptul ca au putut participa efectiv la ceea ce inseamna procesul de stabilire a unor reguli ii va determina pe adolescenti sa si le asume si sa le respecte cu mult mai multa responsabilitate. De indata ce au fost stabilite regulile de functionare, toti cei care traiesc si muncesc in acel spatiu trebuie sa le respecte! Cand regulile sunt explicate fiecarui copil in parte, este important ca sa fie prezentat argumentul pentru care exista aceasta regula („am stabilit ca nu se asculta muzica tare seara tarziu pentru ca trebuie sa respectam programul de somn al tuturor copiilor, am stabilit ca fiecare copil isi strange masa dupa ce manca pentru ca e sanatos sa pastram igiena in bucatarie si trebuie sa invatam sa ne autogospodarim”).

In procesul de luare a deciziei asupra obiectelor ce trebuie cumparate pentru functionarea serviciului rezidential, copiii trebuie implicati si consultati, cu atat mai mult cu cat aceste obiecte li se adreseaza: haine, rechizite, mobilier. In acest fel, copilul va dobandi informatii despre bugetele individuale si cele generale, despre costurile fiecarui obiect in parte, ce presupune achizitionarea lor (*mersul la piata, care este cantitatea necesara de detergent pentru igienizarea hainelor si a spatiilor etc.*). Nu in ultimul rand, copilul va invata sa isi adecveze asteptarile si dorintele la un buget existent si va invata sa amane satisfacerea unei dorinte imediate (*va invata ca poate sa faca economii din banii de alocatie pentru a-si cumpara, in doua-trei luni, o pereche de blugi, de exemplu*).

Arie de dezvoltare	Exemple de activitati desfasurate in cadrul serviciului rezidential
1) VIATA COTIDIANA Autogospodarie Pregatirea alimentelor Asigurarea igienei personale Viata sanatoasa Managementul timpului Gestiunea banilor	Activitati cotidiene de autogospodarie, referitoare la spatiul de locuit, bucatarie, baie, spalatul rufelor, pregatirea hranei Exercitii de planificare a cumparaturilor Activitati de educatie pentru sanatate (igiena personala, igiena locuintei, igiena alimentatiei, educatie sexuala, primul ajutor, prevenirea consumului de alcool / droguri/ tutun etc.) Efectuare de cumparaturi impreuna cu educatorul Exercitii de planificare a timpului
2) VIATA SOCIALA Cunoasterea si respectarea legilor	Ateliere si jocuri Organizarea consiliului copiilor

Participare si exprimarea opiniei Dezvoltarea relatiilor cu familia, rudele si prietenii Evitarea anturajului periculos Exercitarea dreptului la asociere Exercitarea dreptului la vot Intemeierea propriei familii	Activitati de informare
3) SCOALA, PREGATIRE PROFESIONALA SI LOC DE MUNCA Participarea scolara si finalizarea studiilor obligatorii Reducerea absenteismului scolar Orientare scolara si profesionala Formarea unei atitudini pozitive fata de munca Pregatire profesionala Pregatire pentru angajare Integrare la locul de munca	Pregatirea temelor si a examenelor Activitati de informare si dezbateri pentru formarea unei atitudini pozitive fata de munca Discutii individuale pentru orientare profesionala
4) LOCUIRE SI UTILIZAREA RESURSELOR COMUNITATII Cunoasterea specificului modului de viata in propria locuinta Deprinderi de intretinere a locuintei Relatia cu vecinii Deplasarea in localitate si in afara ei Institutiile si serviciile comunitatii	Exercitii de utilizare a transportului in comun Activitati de relationare cu vecinii serviciului rezidential Activitati de informare si dezbateri despre ce presupune a locui independent

Copiii au nevoie sa se poata constitui in grupuri „de decizie”, in care pot decide cum isi programeaza timpul liber, cum isi pot organiza programul de auto-gospodarie sau modul in care doresc sa isi sarbatoreasca zilele de nastere sau sarbatorile. Este important pentru ei sa isi exprime individual opinia, sa fie in situatii de controversa, de argumentare. La fel de importanta este prezenta adultului alaturi de ei pentru a media discutiile din cadrul grupului, nu pentru a-i controla sau decide in locul acestora. In felul acesta copiii inteleg si exerseaza atitudinile pe care trebuie sa le aiba in situatii de autonomie, invata sa isi tempereze reactiile in raport cu opiniile celorlalti copii, invata sa isi exprime drepturile, fara a le leza pe ale celorlalti, in conditii de respect.

Li se pot incredinta sarcini cotidiene, conforme varstei, abilitatilor si intereselor fiecaruia, ca oportunitati de a-si exercita responsabilitatile si de a obtine recunoasterea celorlalti. Sarcinile incredintate vor fi similare cu cele

pe care le au copiii aflati in familie si nu ii vor pune in dificultate (sa stearga praful, sa isi faca curat in camera sa etc.).

Tabelul urmator prezinta exemple de activitati care se pot desfasura in serviciul rezidential la fiecare arie de dezvoltare a deprinderilor de viata independenta:

Mesaj cheie

Serviciul de tip rezidential, ca mediu substitutiv al familiei, **trebuie sa creeze ambianta familiala pentru copil, sa inteleaga ce anume se petrece cu un copil aflat in separare de parinti**, sa ii ofere acestuia conditiile de adaptare la noul mediu de viata si la noul mediu relational, sa permita si sa incurajeze mentinerea relatiilor cu membrii familiei sau alte persoane relevante afectiv pentru el. **Tot ce se intampla in serviciul de tip rezidential are o valenta educativa si una terapeutica**, recuperatorie: copilul se adapteaza, invata, incepe sa se simta valorizat. Toate acestea vor permite o **dezvoltare echilibrata si armonioasa**, care sa-i **permita capacitatea din perspectiva integrarii sociale**.

Exercitii si intrebari

✍ **Exercitiul 1:**

Aveti cateva situatii. Incercati sa gasiti potentiale explicatii pentru care se intampla aceste lucruri si propuneti solutii pentru ameliorarea acestora:

Situatia	De ce?	Solutii
Nu se cunosc suficient alimentele de baza si compozitia felurilor de mancare care se servesc.		
Copiii nu cunosc riscurile utilizarii substantelor de curatenie.		
Copiii nu stiu sa cumpere un kilogram de cartofi si sa primeasca corect restul.		
Copiii nu stiu ce presupune intretinerea unei locuinte.		
Copiii nu stiu care sunt categoriile de cheltuieli necesare pentru o luna de viata.		

Exercitiul 2

Realizati impreuna cu beneficiarii o fisa cu lista activitatilor zilnice pe care trebuie sa le faca orice copil, indiferent daca locuieste cu parintii sau in serviciul rezidential. Realizati o auto-evaluare a situatiei generale din apartament/ casuta/ modul, identificand punctele forte si cele slabe.

Treceti-le intr-un tabel de genul:

	
Pentru a avea mai multa incredere in mine, as putea participa la urmatoarele activitati:	
Organizate in cadrul serviciului de tip rezidential
Organizate in comunitate
Organizate in scoala

Lista de activitati cotidiene de autogospodarire	Aspecte forte	Aspecte slabe
...		
...		

Punctele forte trebuie apreciate, iar cele slabe vor fi considerate probleme care trebuie ameliorate.

Pentru ameliorarea problemelor, copiii vor fi incurajati sa recunoasca deschis ce nu stiu si sa stabileasca ei singuri niste solutii. Va fi stimulata intrajutorarea – de exemplu un tanar care se descurca foarte bine la calcatul rufelor va fi rugat sa ii ajute pe cei care au dificultati; tinerii invata mult mai usor unii de la altii.

Aceasta evaluare de grup se poate face periodic, pentru a aprecia progresele.

Exercitiul 3

Realizati, impreuna cu beneficiarii serviciului de tip rezidential, o lista care sa contina activitatile care ii ajuta pe ei sa devina mai increzatori in propriile capacitati.

Pentru a avea incredere in mine, am nevoie ca in cadrul serviciului de tip rezidential sa...

MODUL II. PARTICIPAREA COPILULUI IN COMUNITATE

II.1. FACILITAREA INTEGRARII SOCIALE SI ATITUDINILE FUNDAMENTALE ALE COPILULUI

II.2. COMUNITATEA SI INTEGRAREA SOCIALA A COPILULUI

Modulul isi propune sa explice procesul de integrare sociala, pentru a avea o perspectiva clara a eforturilor care trebuie facute de catre copil, cu sprijinul personalului educativ si al celorlalti profesioniști din serviciul rezidential.

Modulul evidentiaza atitudinile fundamentale care trebuie formate la fiecare persoana: stima de sine, responsabilitatea si atitudinea activa, insistand pe bunele practici care pot fi aplicate de personalul educativ.

O importanta deosebita in integrarea sociala a copilului o are relatia pe care o stabileste serviciul rezidential cu celelalte servicii din comunitate, dar si relatia pe care o stabileste personalul educativ cu profesionistii care isi desfasoara activitatea in cadrul acestor servicii.

Demersul educativ pentru integrarea sociala a copilului nu se limiteaza doar la activitatile din cadrul serviciului rezidential. Activitatile in comunitate, in relatie cu scoala, cu organizatii neguvernamentale, cu potentiali angajatori, cu institutii comunitare precum Biserica, Politia, Cluburile, sunt complementare celor cotidiene, crescand sansele de integrare scolara si ulterior profesionala a copiilor institutionalizati.

II.1. FACILITAREA INTEGRARII SOCIALE SI ATITUDINILE FUNDAMENTALE ALE COPILULUI

II.1.a. Procesul de integrare sociala. Definitie si notiuni de baza

INTEGRAREA SOCIALA este definita in Dictionarul de Sociologie⁵ ca fiind „procesualitatea interactiunilor dintre individ sau grup si mediul social, prin intermediul careia se realizeaza un echilibru functional al partilor.”

INTEGRAREA SOCIALA il determina pe individ sa aiba propriul loc in societate. Se spune ca individul este „bine” integrat social cand, datorita procesului prin care si-a insusit normele si valorile valabile in comunitatea in care traieste, a dobandit cultura si impartaseste scopurile comune ale societatii, impreuna cu ceilalti cetateni.

⁵ Dictionar de Sociologie – coordonatori Catalin Zamfir, Lazar Vlasceanu Editura Babel 1993 – pg. 304

INTEGRAREA SOCIALA este un proces dinamic in care persoana interactioneaza cu mediul social. Atat persoana trebuie sa faca eforturi, la nivelul sau, pentru a se putea integra in mediul social – dar si mediul social trebuie sa fie „integrator”, sa ofere oportunitati egale tuturor cetatenilor sai, inclusiv celor din categorii defavorizate.

Chiar daca procesul de integrare sociala incepe din mica copilărie, perioada cea mai importanta din viata pentru stimularea procesului de integrare sociala este adolescenta, cand se dezvoltă sentimentul apartenentei la un grup si la societate in ansamblul ei. Este o perioada in care adolescentul, indiferent de mediul in care crește:

- ia distanta fata de adultii de care a depins in copilărie si cauta cu insistenta prezenta altora, pentru a-si defini identitatea si castiga autonomia;
- trebuie sa invete regulile sociale, modalitatile corecte de a trai si de a se comporta in comunitate;
- se pregătește pentru a avea un loc de munca si a-si dobândi autonomia financiara dupa majorat sau dupa finalizarea studiilor.

Ariile de dezvoltare personala pentru integrarea sociala sunt similare celor de dezvoltare a abilitatilor de viata independenta (practic este vorba de acelasi proces de dezvoltare, fiindca abilitatile de viata independenta sunt prezentate din perspectiva unui individ integrat social), respectiv:

- 1) viata cotidiana
- 2) viata sociala
- 3) scoala, pregătire profesionala si loc de munca
- 4) locuire si utilizarea resurselor comunitatii.

Este cunoscut faptul ca unul dintre obiectivele prioritare ale protectiei copilului intr-un serviciu de tip rezidential este **reusita procesului de integrare sociala**. Aceasta presupune ca, dupa iesirea din sistemul de protectie, tanarul adult sa dobandeasca un loc in comunitatea sa, avand sanse egale cu colegii de generatie care au crescut in mediul familial sa fie angajat la un loc de munca si sa-si castige cu demnitate existenta, sa aiba o locuinta si sa-si intemeieze propria familie, sa participe la viata comunitatii.

Cum se poate ajunge la aceasta „reusita”? Sau, mai precis, cum se poate tinde catre aceasta reusita? In egala masura, prin eforturi realizate de tanarul insusi, sprijinit de echipa serviciului rezidential, cat si prin demersuri de facilitare a integrării sociale realizate la nivelul comunitatii in care se integreaza, concretizate in politici locale de sprijinire a tinerilor in general si de combatere a marginalizării grupurilor defavorizate, in special. Iata o propunere de reprezentare schematica a procesului de integrare sociala a tanarului, cu mentionarea demersurilor care trebuie facute, de tanar si respectiv de comunitate, in fiecare arie de dezvoltare:

<i>Copil care se integreaza</i>		<i>Comunitatea integratoare</i>
<p>Autogospodarire Pregatirea alimentelor Asigurarea igienei personale Viata sanatoasa Managementul timpului Gestiunea banilor</p>	<p>1) VIATA COTIDIANA</p>	<p>Conditii de exersare a autogospodaririi, inclusiv prin retele de voluntariat Acces la programe de educatie pentru sanatate, igiena</p>
<p>Cunoasterea si respectarea legilor Participare si exprimarea opiniei Dezvoltarea relatiilor cu familia, rudele si prietenii Evitarea anturajului periculos Exercitarea dreptului la asociere Exercitarea dreptului la vot Intemeierea propriei familii</p>	<p>2) VIATA SOCIALA</p>	<p>Acces la programe de educatie juridica si de prevenire a delincventei Consultarea tinerilor Sprijinirea tinerilor sa-si infiinteze structuri asociative Rețele de voluntariat care sprijina reintegrarea familiala Programe de educatie pentru democratie Programe de educatie familiala Asigurarea conditiilor de exercitare a dreptului la vot Prestatii sociale Servicii sociale</p>
<p>Participarea scolara si finalizarea studiilor obligatorii Reducerea absenteismului scolar Orientare scolara si profesionala Formarea unei atitudini pozitive fata de munca Pregatire profesionala Pregatire pentru angajare Integrare la locul de munca</p>	<p>3) SCOALA, PREGATIRE PROFESIONAL A SI LOC DE MUNCA</p>	<p>Acces la educatie scolara Suport pentru finalizarea studiilor obligatorii sau reintegrare scolara (programe „A doua sansa”) Orientare scolara si profesionala in meserii cerute pe piata muncii din comunitate Acces la cursuri de calificare Medierea angajarii Creare de locuri de munca, inclusiv intreprinderi sociale</p>

<p>Cunoasterea specificului modului de viata in propria locuinta Deprinderi de intretinere a locuintei Relatia cu vecinii Deplasarea in localitate si in afara ei Institutiile si serviciile comunitatii</p>	<p>4) LOCUIRE SI UTILIZAREA RESURSELOR COMUNITATII</p>	<p>Programe de asigurare de locuinte sociale pentru tineri</p> <p>Sustinerea ONG-urilor care furnizeaza servicii pentru tineri, inclusiv acces la locuinte</p> <p>Centre de informare</p>
--	---	---

Asa cum aminteam si in cadrul Modulului I, procesul de integrare sociala se bazeaza pe urmatoarele atitudini fundamentale:

- **Stima de sine**
- **Responsabilitatea**
- **Atitudinea activa.**

Oricat de multe activitati s-ar desfasura pentru a-l invata pe adolescent sa dobandeasca abilitatile mentionate in prima coloana a schemei anterioare, educatorii cu experienta recunosc ca succesul se poate obtine daca tanarul

- are incredere in el insusi
- se simte responsabil pentru faptele sale/ prevede consecintele faptelor sale viitoare si actioneaza cu responsabilitate
- nu asteapta pasiv ca altii sa faca totul pentru el, ci are o atitudine activa, fiind constient ca viitorul sau depinde in primul rand de el insusi.

Stima de sine

Copilul isi construiește opinia despre sine in functie de parerile persoanelor „importante”, relevante afectiv pentru el: parintii, bunicii, personalul educativ etc. Pe masura ce crește, opiniile prietenilor si colegilor devin tot mai importante pentru copil/ adolescent. Acest proces de autoevaluare nu se opreste nici la maturitate – cercetarile au demonstrat ca imaginea de sine continua sa se modifice pana in apropierea varstei de 80 de ani.

In dezvoltarea sa, copilul cauta sa-si raspunda la intrebari importante: „cine sunt eu?” (identitatea), „care este valoarea mea?” (stima de sine). Ei trebuie sa fie ajutati de adulti sa-si formeze propria stima de sine. In cautarea propriei identitati, copilul isi asuma diverse tipuri de comportamente: mai intai incearca sa semene cu adultul, apoi sa eludeze, sa escaladeze toate regulile care vin exclusiv din partea adultului (parinte, educator, profesor, medic etc.), apoi cele care vin din partea altor copii mai mai ca varsta decat ei. Ulterior, va integra regulile si se va comporta in conformitate cu acestea,

stiind care ii sunt responsabilitatile in raport cu ea si care sunt consecintele nerespectarii ei. Altfel spus, isi va asuma responsabilitatile, fapt care este inca o deprindere de viata importanta.

Din acelasi proces al cautarii identitatii mai fac parte si cautarea lui „Eu” si diferentierea de „Noi” prin identificarea elementelor care ii dau sentimentul de apartenenta: fie ca este vorba despre apartenenta la o familie, cu obiceiurile si valorile sale, fie ca este vorba despre grupuri sociale (prieteni sau colegi, care asculta un anumit stil de muzica, care practica anumite sporturi sau frecventeaza anumite cercuri extracurriculare, au un anumit stil de a se imbraca).

Cum poate fi dezvoltata stima de sine la copiii aflati in serviciile de tip rezidential?

In incercarea de a gasi raspunsuri pentru aceasta intrebare, facem referire la elementele cheie care definesc stima de sine la fiecare persoana.

Pentru fiecare persoana, a avea o buna stima de sine inseamna:

a) a constientiza propriile puncte tari si puncte slabe si a te accepta asa cum esti. Persoanul educativ trebuie sa-l ajute pe copil sa se cunoasca mai bine. Asa cum aminteam in primul modul, copilul aflat in serviciile de tip rezidential prezinta cateva particularitati esentiale care presupun interventia mai multor categorii de profesionisti: personal de crestere, ingrijire si educare a copilului, asistenti sociali, psihologi, cadre medicale si cadre didactice. Munca dificila de a-l ajuta pe copil sa se cunoasca si sa se accepte are succes daca este o munca in echipa.

b) a recunoaste fortele si capacitatile personale si a crede cu putere in ele

Abordarea centrata pe punctele forte ale beneficiarului este esentiala in educatie si in asistenta sociala. Fiecare copil are un maxim de potential, catre care trebuie sa se orienteze fiecare activitate destinata copilului.

c) a avea incredere in fortele proprii, in cei apropiati si in viata

Validarea abilitatilor copilului si recunoasterea elementelor care ar trebui exersate, precum si a abilitatilor catre care copilul nu are aplecare este esentiala pentru constientizarea de catre acesta a „ceea ce este el”.

Responsabilitatea

„A fi responsabil” este in mod cert o atitudine dobandita – dupa ce a fost negociata si exersata – de-a lungul intregii copilarii. Asumarea responsabilitatii este posibila doar daca tanarul a primit din mediul in care creste (de la parinti, bunici, educatori, alti profesionisti, colegi, voluntari) repere, norme, reguli care il incurajeaza sa invete ce inseamna responsabilitatea.

Asumarea responsabilitatii este un proces indelungat, incepe in primii ani de viata ai copilului si se intinde pe toata perioada vietii, insa este un proces care poate exista doar in masura in care cei care cresc, ingrijesc si educa copilul isi asuma la randu-le aceasta responsabilitate. Pe masura ce copilul creste, in functie de varsta si gradul sau de maturitate, adultii se pot astepta de la acesta sa isi asume responsabilitati.

Cum poate fi dezvoltata responsabilitatea la copiii aflati in serviciile de tip rezidential?

Activitatile derulate in cadrul SR (rutine, tranzitii si activitati de invatare) sunt ocazii de exersare a responsabilitatii de catre copii, indiferent de varsta acestora.

a) Copiii trebuie ajutat/ lasat sa aiba initiative, sa faca alegeri si sa duca sarcinile pana la capat.

Este suficient ca sarcina pe care o are de indeplinit sa fie bine explicata (ce sa faca, termenul limita, care sunt asteptarile concrete). Personalul educativ trebuie doar sa asigure un mediu cald si calm pentru aceasta, in care sunt respectate regulile, sa „fie acolo” atunci cand copilul are nevoie de ajutor sau de validare (apreciere pozitiva).

b) Personalul educativ ofera feedback corect.

Este important pentru intarirea comportamentului pozitiv al copilului sa fie apreciate comportamentele pozitive ale copiilor si explicitate cele care nu corespund. Aprecierea se adreseaza comportamentelor, nu persoanei copilului, evident!

Adultii au tendinta sa nu aprecieze stradanile copiilor in asumarea responsabilitatilor si sa observe doar problemele, iar uneori comportamentul bun atrage mai putina atentie decat comportamentul rau. Devine frustrant cand un comportament responsabil este luat ca atare si numai un comportament iresponsabil primeste atentie. Este important ca feedback-ul sa fie corect, ferm, pe intelesul copilului si explicat atat cat este nevoie ca acesta sa inteleaga. Este foarte important pentru copil sa i se explice si care este comportamentul acceptat si asteptat in diferite situatii. Daca un copil se comporta necorespunzator, personalul educativ trebuie sa-i spuna. Copilul nu trebuie protejat de faptul ca actiunile sale pot avea efecte puternice asupra adultilor si celorlalti copii din serviciu.

c) Copilul trebuie sprijinit in incercarea de a-si gasi identitatea.

Multe dintre comportamentele etichetate drept “iresponsabile” sunt reproduse de catre copii prin mimetism: de la colegii mai mari, de la colegii de scoala, din familie. Poate fi de mare ajutor experimentarea unor situatii diverse, care il ajuta sa se cunoasca mai bine si sa inteleaga motivatia faptelor sale. De exemplu, daca un copil din serviciul rezidential considerat „scapat de sub control” este incurajat sa se implice in organizarea unor intreceri sportive intre copiii din clasele primare, sau va face voluntariat la un serviciu pentru varstnici, vor fi scoase la iveala alte laturi ale personalitatii sale.

d) Personalul educativ ofera exemplul personal. Copilul sesizeaza foarte repede orice fel de inadvertenta intre solicitarile adultilor si modul lor de comportament. Atunci cand personalul educativ se comporta responsabil, copilul va sesiza avantajele pe care le poate obtine daca face alegeri responsabile in propria-i viata.

e) Copilul trebuie incurajat sa-si recunoasca succesele si esecurile.

Este foarte important ca personalul educativ sa-l lase pe copil sa se bucure de reusitele lui, fara a le mica insemnatatea si mai ales fara a face comentarii negative. Atunci cand are esecuri, copilul trebuie lasat sa se confrunte cu ele in mod cinstit; esecurile nu trebuie ascunse sau minimizezate, ci existenta lor trebuie recunoscuta. In aceste conditii esecul poate fi o buna situatie de invatare a unor comportamente mai adaptate. Aceasta nu echivaleaza cu retragerea increderii sau a sustinerii; dimpotriva, copilul poate simti nevoia sa se asigure de increderea adultului in el.

Atitudinea activa

Intre copil si mediul in care se afla se stabilesc interactiuni multiple. In formarea personalitatii au efect mai multe tipuri de factori. Lucrul cel mai important este ca interactiunile sunt reciproce: nu doar copilul este influentat de mediu, dar si el la randul poate influenta mediul.

Sa pornim de la un exemplu, particularizat la situatia adolescentului aflat intr-o institutie rezidentiala.

Un copil sociabil va prefera sa mearga la film cu prietenii in loc sa priveasca singur la televizor; chiar daca in prezent unele conditii ii sunt potrivnice, personalitatea sa sociabila il va stimula sa selecteze si sa construiasca ceea ce nu gaseste in mediul propriu. Daca nu este invitat la petreceri va organiza el acest eveniment. Pe masura ce creste, el va incepe sa depaseasca limitele mediului impus si sa-si construiasca propriul mediu favorabil. Avem atunci de a face cu o atitudine activa.

Atitudinea activa presupune a constientiza ca poti influenta, prin propriul efort, anumite cauze ale problemelor cu care te confrunti, astfel incat problemele sa fie ameliorate sau chiar rezolvate. Este opusul atitudinii pasive, prin care solutiile se asteapta exclusiv din exterior, iar persoana se simte incapabila sa actioneze si se limiteaza la a astepta ajutorul celorlalti.

Astfel, nu se poate realiza integrarea sociala a unei persoane daca ea insasi nu face eforturi in acest scop, daca nu doreste si nu se lupta sa-si indeplineasca aspiratiile proprii. Copiii educati in spirit activ au mult mai multe sanse.

Copilul trebuie sa aiba un rol activ in pregatirea si aplicarea propriului proiect de integrare sociala. Educarea in spirit activ incepe cat mai timpuriu, la aceasta contribuind organizarea democratica a serviciului de tip rezidential. Cadrul legislativ si metodologic de promovarea a drepturilor copilului pune accentul pe participare, pe exprimarea opiniei, pe luarea in considerare a

opinieii copilului in toate aspectele referitoare la viata cotidiana sau la deciziile ce-l privesc. Toate etapele de proiectare si interventie - pornind de la evaluarea initiala, stabilire obiective, activitati si calendar, trecand prin implementarea propriu-zisa si implicit prin evaluarile periodice – se realizeaza impreuna cu copilul/ tanarul.

Cum poate fi dezvoltata atitudinea activa la copiii din servicii rezidentiale?

Esenta acestui demers, in care educatorul are un rol important, este trecerea de la „a face ce este mai bine pentru copil” la „a face ce este mai bine **impreuna** cu copilul”.

Iata cateva indrumari pentru un mod general de lucru cu tanarul:

- Copilul trebuie incurajat sa vorbeasca despre o situatie si sa evalueze optiunile, asa cum sunt vazute de el, in timp ce educatorul il asculta. Acest fel de discutii pot avea loc individual, dar si cu grupul de copii, daca tema discutata este de interes pentru mai multi copii.
- In functie de varsta si gradul de maturitate al copilului, se recomanda ca educatorul sa nu transmita sau sa impuna o anumita solutie la rezolvarea unei probleme a copilului, ci sa il lase pe el sa se gandeasca la mai multe variante. Educatorul poate sa-i puna intrebari relevante, care pot evidentia avantajele si dezavantajele pentru fiecare solutie gasita de copil.
- Din lista cu solutii viabile, copilul trebuie incurajat sa aleaga el insusi drumul pe care il va urma. Educatorul poate sa-i prezinte opiniile si gandurile sale, fara a-l obliga sa fie de acord cu ele.

Mesaje cheie:

Integrarea sociala este un proces dinamic in care persoana interactioneaza cu mediul social. Atat persoana trebuie sa faca eforturi, la nivelul sau, pentru a se putea integra in mediul social – dar si mediul social trebuie sa fie „integrator”, sa ofere oportunitati egale tuturor cetatenilor sai, inclusiv celor din categorii defavorizate.

Copilul isi construiește opinia despre sine in functie de parerile persoanelor „importante”, relevante afectiv pentru el: parintii, bunicii, personalul educativ etc. Pe masura ce creste, opiniile prietenilor si colegilor devin tot mai importante pentru copil / adolescent. Acest proces de autoevaluare nu se opreste nici la maturitate.

„A fi responsabil” este in mod cert o atitudine dobandita – dupa ce a fost negociata si exersata – de-a lungul intregii copilarii. Asumarea responsabilitatii este posibila doar daca tanarul a primit din mediul in care creste (de la parinti, bunici, educatori, alti profesionisti, colegi, voluntari) repere, norme, reguli care il incurajeaza sa invete ce inseamna responsabilitatea.

Esenta acestui demers, in care educatorul are un rol important, este trecerea de la „a face ce este mai bine pentru copil” la „a face ce este mai bine **impreuna** cu copilul”.

II.2. COMUNITATEA SI INTEGRAREA SOCIALA A COPILULUI

II.2.a Activitati de dezvoltare a deprinderilor de viata independenta in legatura cu alti actori comunitari

Planul individualizat de protectie a copilului protejat in serviciul rezidential are drept tinta integrarea socio-profesionala, cu tot ce implica aceasta din punct de vedere emotional, social si profesional. Pregatirea eficienta reduce teama copiilor de a parasii serviciul de tip rezidential, sentimentul de nesiguranta si de marginalizare. Personalul trebuie sa sustina permanent copiii/ tinerii intrucat aceasta teama este fireasca si nu poate fi depasita usor, dar nici ignorata, ea intalnindu-se in mod firesc si la copiii/ tinerii care traiesc in propriile familii.

La fel ca oricare alt membru al comunitatii, si copilul/ tanarul care beneficiaza de o masura de protectie in serviciul de tip rezidential este nevoit sa intre in contact cu diferite institutii sau servicii pentru a-si accesa drepturile sau pentru a raspunde in mod autonom diferitelor sale nevoi (de sanatate, educationale, asistenta de orice fel, transport etc.).

Pentru aceasta este nevoie ca beneficiarii:

- sa-si formeze si dezvolte competenta sociala, care reprezinta capacitatea persoanei:
 - de a stabili si mentine relatii sociale pozitive,
 - de a nu recurge la actiuni in dauna celorlalti/ de a evita comportamentele cu consecinte negative asupra persoanei sau a celorlalti,
 - de a adopta comportamente specifice pentru protejarea si promovarea sanatatii,
 - de a colabora pentru a contribui constructiv la viata si dezvoltarea comunitatii etc.
- sa cunoasca reseaua de institutii si servicii existente la nivelul comunitatii,
- sa cunoasca modul de organizare si functionare a acestora,
- sa-si formeze si dezvolte deprinderi specifice de relatie cu diversele servicii aflate in comunitate (sa formuleze o cerere, sa se adreseze adecvat, sa utilizeze formulare etc.).

Pentru o vedere de ansamblu, reluam tabelul cu domeniile de dezvoltare pentru integrarea sociala a copilului, evidentiind activitatile desfasurate in afara serviciului rezidential, cu colaborarea altor actori comunitari:

Arie de dezvoltare	Exemple de activitati desfasurate in comunitate
<p>1) VIATA COTIDIANA Autogospodarire Pregatirea alimentelor Asigurarea igienei personale Viata sanatoasa Managementul timpului Gestiunea banilor</p>	<p>Vizite si minivacante in familii (la colegii de scoala, voluntari, varstnici, la bunici/ familia largita) Activitati de educatie pentru sanatate organizate in scoala sau cluburi, pentru toti tinerii Activitati de voluntariat la familii de varstnici (activitati de ingrijire la domiciliu, cumpararea de medicamente si alimente impreuna cu profesionsiti si/ sau voluntari adulti) “Peer-education” – activitati de intrajutorare intre colegii de clasa/ de scoala</p>
<p>2) VIATA SOCIALA Cunoasterea si respectarea legilor Participare si exprimarea opiniei Dezvoltarea relatiilor cu familia, rudele si prietenii Evitarea anturajului periculos Exercitarea dreptului la asociere Exercitarea dreptului la vot Intemeierea propriei familii</p>	<p>Activitati de educatie pentru cunoasterea si respectarea legilor/ de prevenirea a delincventei si/ sau a traficului de persoane etc. organizate de politie, ONG-uri Vizite si minivacante in familii Inscrierea in asociatii de tineret/ infiintarea de asociatii ale tinerilor Participarea la evenimentele culturale si sportive ale comunitatii Participarea la vot, dupa implinirea varstei de 18 ani Intalniri cu autoritatile locale Elaborarea si implementarea de proiecte, impreuna cu organizatii neguvernamentale</p>
<p>3) SCOALA, PREGATIRE PROFESIONALA SI LOC DE MUNCA Participarea scolara si finalizarea studiilor obligatorii Reducerea absenteismului scolar Orientare scolara si profesionala Formarea unei atitudini pozitive fata de munca</p>	<p>Pregatirea temelor si a examenelor cu sprijinul voluntarilor (profesori pensionari, ONG-uri) Consiliere si orientare scolara Consiliere si orientare profesionala Activitati de informare si dezbateri</p>

Pregatire profesionala Pregatire pentru angajare Integrare la locul de munca	pentru formarea unei atitudini pozitive fata de munca. Vizite la diferite locuri de munca Discutii individuale cu potentialii angajatori
4) LOCUIRE SI UTILIZAREA RESURSELOR COMUNITATII Cunoasterea specificului modului de viata in propria locuinta Deprinderi de intretinere a locuintei Relatia cu vecinii Deplasarea in localitate si in afara ei Instructiunile si serviciile comunitatii	Deplasari in comunitate si in afara ei, excursii cu utilizarea transportului in comun Vizite la tineri care au parasit serviciul rezidential si locuiesc independent Minivacante in familii de voluntari Activitati de voluntariat pentru ajutorarea varstnicilor la intretinerea locuintei Mici job-uri de vacanta pentru castigarea banilor de buzunar pentru adolescenti peste 16 ani, functie de aptitudini si preferinte

Copiii care se afla in serviciul rezidential trebuie sa aiba acelasi tip de relatii cu mediul social ca orice copil care se afla in familie. Astfel, el trebuie sa aiba un grup de prieteni, activitati scolare si extrascolare, sa isi poata vizita prietenii si sa poata fi vizitat de acestia. Pentru ei este important sa inteleaga ca sunt in situatie de separare de familie sau de apropiati pentru o perioada determinata de timp, drept pentru care este important ca personalul sa ii incurajeze sa isi stabileasca un grup de prieteni si in afara serviciului rezidential (*de exemplu sa mearga la film impreuna cu colegii de clasa, sa isi faca temele impreuna cu un coleg de clasa s.a.*).

Serviciul pentru protectia copilului de tip rezidential este deschis catre comunitate, asigurand accesul si conditiile pentru toti copiii aflati in protectie pentru ca acestia sa poata contacta si implica in viata lor orice persoana, institutie, asociatie sau serviciu din comunitate, conform propriilor dorinte, cu exceptia restrictiilor prevazute in metodologia de organizare si functionare si planul individualizat de protectie.

Copiii trebuie sa fie invatati sa participe la viata comunitatii, sa observe si sa intervina in folosul celorlalti. Astfel, personalul educativ va discuta cu copii pentru a le cunoaste opiniile in acest sens si ii va incuraja sa-si faca prieteni in comunitate, sa mentina legaturile cu fostii prieteni, sa efectueze vizite reciproce, sa devina voluntari in diferite proiecte etc.

La randul ei, comunitatea poate si trebuie sa se implice in activitatile serviciului de tip rezidential. Se recomanda organizarea unor vizite in SR a

reprezentantilor unitatilor de invatamant, a celor culturale, organizatiilor neguvernamentale etc.

Existenta unei persoane de contact din comunitate pentru fiecare copil este, de asemenea, un indicator eficient in aprecierea activitatii personalului educativ. Aceasta persoana ar trebui sa fie alta decat parintii copilului, sa fie o persoana adulta importanta si apropiata fata de copil si care sa poata fi contactata atunci cand copilul are nevoie de prezenta acesteia. Este important ca sa fie incheiat un contract de voluntariat cu orice persoana din afara serviciului care ar putea ajuta copilul in dezvoltarea abilitatilor de viata independenta (managerul de caz al copilului este responsabil de acest contract). Desi dorintele copilului sunt luate in considerare, nu sunt de neglijat potentialele riscuri la care este supus copilul intr-un anturaj necorespunzator sau/ si in relatie cu o persoana adulta necunoscuta care poate sa-l influenteze negativ sau chiar sa-i provoace un rau (prieteni care consuma alcool sau droguri, persoane adulte care sunt agresive sau au un vocabular vulgar, de exemplu). Atunci cand se incheie un contract de voluntariat sunt clar specificate responsabilitatile fiecărei parti, iar activitatea se incadreaza in proiectul individualizat al copilului, respectand programul si regulamentul serviciului rezidential.

Regulile se stabilesc (la fel ca in familie) in functie de varsta copilului si explicarea lor se concentreaza pe:

- prezentarea importantei comunitatii pentru copil si a copilului pentru comunitate
- pe lamurirea potentialelor pericole la care copilul se expune in relatiile cu persoane necunoscute. Copilul va fi lamurit ca prin controlul acestor relatii echipa din serviciul rezidential se asigura de bunele intentii ale persoanelor din comunitate si il protejeaza.

Subiectul relationarii cu actorii comunitari este vast, dar in cele ce urmeaza vom insista asupra a doua teme prioritare, care trebuie cunoscute de fiecare membru al personalului educativ care lucreaza cu adolescentii – ***integrarea scolara si integrarea profesionala.***

Integrarea scolara

Fiecare copil aflat in sistemul de protectie trebuie incurajat si sprijinit sa-si finalizeze studiile, cel putin cele obligatorii. Aceasta deoarece nefinalizarea studiilor sau o pregatire scolara precara vor accentua riscurile de marginalizare a viitorului adult; iar cercul excluderii va continua, din pacate, asa cum aminteam in Modulul I.

Demersul de sustinere a integrarii scolare a copiilor protejati in sistemul rezidential trebuie sa fie realizat atat de conducerea serviciului, de

managerul de caz, dar si de personalul educativ aflat in relatie directa cu copiii.

Realitatea confirma, din pacate, numeroase situatii in care copiii din sistemul de protectie sufera situatii de discriminare la scoala. Mai sunt inca multe de facut pentru ca scoala sa devina cu adevarat „Scoala pentru Toti” si ne confruntam cu probleme la nivelul sistemului de invatamant – dar exista si situatii pozitive in care scoala si dascalii ei acorda atentia cuvenita acestor copii, ii stimuleaza si ii ajuta sa se dezvolte conform potentialului lor.

Pasi pentru asigurarea integrarii scolare a copilului:

- Educatorul are relatii de colaborare cu profesorii fiecarui copil din grupa sa. Mai mult decat relatia parinte-cadru didactic, relatia educator - cadru didactic este mai intensa datorita **caracterului profesional**, fiind o **obligatie in fisa de post** a educatorului, **dar si in cea a cadrului didactic**. Toata munca de educare, socializare si de pregatire pentru integrare familiala si sociala pe care personalul serviciului rezidential si in principal, educatorul o desfasora in beneficiul copilului este continuata si completata prin ceea ce se realizeaza in mediul scolar.
- Educatorul participa la sedintele cu parintii organizate de catre unitatea de invatamant si poate solicita participarea parintilor copilului, in masura in care acestia sunt prezenti in viata copilului. Se vor solicita si nota opiniile cadrului didactic in legatura cu evolutia copilului.
- Copilul este incurajat sa-si exprime orice sentimente fata de mediul scolar (program, colegi, cadru didactic) pentru a fi mereu la curent cu starea sa sufleteasca si sa intervina prompt pentru remedierea situatiilor care se pot agrava (daca este etichetat si se simte respins, exista pericolul ca elevul sa refuze sa mai frecventeze scoala).
- Situatiile de absenteism scolar nemotivat sunt considerate probleme grave, pe care educatorul le comunica sefului serviciului si celorlalti profesioniști, in vederea unui plan de interventie comun.
- **Obiectivele si asteptarile in ceea ce priveste rezultatele la invatatura** ale copilului **trebuie sa fie realiste**, adaptate fiecarui copil in parte. In putine cazuri copiii din servicii rezidentiale au rezultate exceptionale la invatatura, fiindca „drama personala” isi lasa amprenta asupra dezvoltarii lor si, oricate eforturi se fac de catre specialisti, educatori, comunitate, copilul insusi, aceste suferinte se atenuaza in ani si poate nu dispar niciodata. Educatorul nu trebuie sa fie in pozitia parintelui pretentios, care cere de la copilul sau exclusiv note maxime si premii de excelenta (nici acesti parinti nu au o atitudine corecta!).

- Pentru copiii protejati in sistem este important
 - sa nu abandoneze scoala
 - sa faca progrese individuale, care sa fie recunoscute si incurajate chiar si atunci cand sunt mici
 - sa se adapteze cerintelor regulamentului scolar si sa-si dezvolte relatiile cu colegii
 - sa finalizeze studiile si sa obtina certificatele de absolvire
 - sa fie orientati catre scoli vocationale sau catre institutii de invatamant superior, in functie de capacitatea si optiunile tanarului si cu deplinul acord al acestuia.
- Nu doar personalul serviciului rezidential trebuie sa se deplaseze in unitatile de invatamant unde studiaza copiii, ci **si profesorii vor fi invitati la activitati ale serviciului**. Educatorul impreuna cu copiii si cu sprijinul conducerii serviciului rezidential **ar trebuie sa organizeze mici evenimente la care sa invite cadre didactice si colegi ai copiilor din SR**, deschiderea catre comunitate fiind o preocupare permanenta a echipei SR. Pentru ca un copil din serviciul rezidential sa fie integrat de comunitatea scolara este necesar ca profesorii, elevii si parintii acestora sa-l inteleaga mai bine, sa-l cunoasca mediul sau de viata (exista din pacate in mentalitatea multor adulti impresia ca serviciul rezidential este vechea „casa de copii” cu aspect cazon si conditii grele de viata).
- Educatorul are in vedere implicarea copiilor protejati in serviciul rezidential in cat mai multe programe/ proiecte ale scolii (proiecte cultural artistice, sportive, de educatie pentru sanatate, de prevenire a delincventei, de voluntariat, de invatare a limbilor straine, schimburi de tineri in proiecte internationale etc.). Participarea la programe extrascolare creste sansele de integrare ale copiilor si favorizeaza dezvoltarea personalitatii lor, descoperirea de talente si domenii de interes.
- Un rol important in sprijinirea copiilor pentru progres scolar si absolvirea de examene il pot avea **voluntarii din organizatii neguvernamentale** (profesori pensionari, studenti etc.) si **colegii copiilor, care pot fi incurajati sa invete impreuna**. Programul de studiu impreuna cu voluntarii sau colegii trebuie inclus de educator in programul zilnic/ saptamanal al copilului.

Integrarea profesionala

Componenta integrarii profesionale a adolescentului/ tanarului, respectiv a pregatirii tanarului pentru a invata o meserie, a gasi un loc de munca si a se integra la acel loc de munca este o componenta cheie a oricarui serviciu care se ocupa de aceasta categorie de varsta.

Dupa parasirea sistemului de protectie, gasirea si pastrarea locului de munca permite adevarata independenta a tanarului.

Pregatirea individuala a adolescentului/ tanarului pentru integrare profesionala se face conform Planului Individualizat de Servicii (care contine un capitol dedicat orientarii scolare si profesionale si pregatirii integrarii profesionale) sub coordonarea managerului de caz, implicand in special activitati care au loc in afara serviciului rezidential. Aceasta presupune relationarea cu centre de orientare profesionala sau/ si a altor servicii de mediere a integrarii pe piata muncii din comunitate.

Desi personalul educativ este mai putin implicat in procesul de pregatire a integrarii profesionale, in calitate de persoana de referinta pentru tanar, el trebuie sa sustina tanarul sa obtina urmatoarele competente:

Competente	<i>Educatorul va avea in vedere ca tanarul sa fie capabil ...</i>
Intelegerea importantei unui loc de munca	<p>.... sa compare modul in care nevoile si dorintele umane individuale relationeaza cu locul de munca.</p> <p>... sa enumere motive pentru care oamenii muncesc.</p> <p>....sa explice modalitati prin care munca, respectiv lipsa acesteia, afecteaza modul de viata al unei persoane.</p>
Intelegerea diferentei dintre o slujba si o cariera profesionala	<p>...sa poata da exemple de slujbe si de cariere profesionale.</p>
Capacitatea de a identifica interesele privind cariera profesionala	<p>...sa identifice arii de cunostinte, capacitati si abilitati legate de cariera.</p> <p>...sa obtina informatii despre optiuni de cariera.</p> <p>...sa explice de ce sunt necesare educatia, calificarea si experienta pentru a reusi in aceste cariere.</p>

<p>Cunoasterea si intelegerea drepturilor si responsabilitatilor referitoare la locul de munca</p>	<p>...sa inteleaga aspectele de baza ale legislatiei muncii.</p> <p>...sa inteleaga importanta impozitarii veniturilor si a platii taxelor.</p> <p>...sa identifice beneficiile angajatului: asigurari de sanatate, vacanta, dizabilitati si planul pentru pensionare.</p> <p>...sa descrie pasii pentru angajare/ pentru terminarea unei angajari.</p>
<p>Completarea unui curriculum vitae</p>	<p>...sa identifice diferitele variante de C.V.-uri.</p> <p>...sa elaboreze cu supervizare un C.V. eficient, cu scopuri specifice.</p>
<p>Capacitatea de a-si cauta un loc de munca.</p>	<p>...sa citeasca ofertele de munca din ziar si sa inteleaga cerintele ofertei de munca.</p> <p>...sa elaboreze o scrisoare de intentie adaptata cerintelor ofertei de munca.</p> <p>...sa descrie pasii care trebuie urmati dupa gasirea unui loc de munca.</p> <p>...sa raspunda la o oferta de munca prin telefon sau prin posta.</p>
<p>Capacitatea de a simula interviu</p>	<p>...sa descrie intrebarile standard pentru un interviu.</p> <p>...sa demonstreze cunoasterea raspunsurilor adecvate pentru intrebarile interviului.</p> <p>...sa se prezinte la un interviu (imbracamintea adecvata).</p> <p>...sa explice importanta punctualitatii la interviu.</p>
<p>Capacitatea de a respecta regulamentul interior la locul de munca pentru a-si mentine locul de munca</p>	<p>...sa stie ca exista reguli si regulamente la locul de munca.</p> <p>...sa stie sa anunte angajatorul atunci cand nu se poate prezenta la locul de munca.</p> <p>...sa descrie imbracamintea adecvata locului de munca.</p> <p>...sa descrie comportamentul adecvat la locul de munca.</p> <p>...sa descrie strategii de raspuns la criticile de la locul de munca.</p> <p>...sa demonstreze abilitati de colaborare si de lucru ca membru intr-o echipa.</p>

- Nu uitati ca modelul dumneavoastra este foarte important pentru copil! O atitudine pozitiva fata de munca se formeaza in primul rand prin exemplul personal. Faceti din cand in cand referire la frumusetea muncii de educator, in discutiile pe care le aveti cu copiii. Chiar daca este o munca grea, exista si bucurii specifice acestei munci. Atunci cand va confruntati cu probleme si va este greu in anumite situatii, apelati la ajutorul specialistilor din echipa si „nu rabufniti” in fata copilului.
- Invatati-i ca orice munca poate fi frumoasa si onorabila, iar cel care o indeplineste poate fi apreciat si poate fi promovat, daca munceste bine.
- Aveti in vedere asteptari realiste de la fiecare copil, conforme cu potentialul sau de dezvoltare. Informati managerul de caz despre eventualele nepotriviri pe care le observati intre obiectivele referitoare la pregatirea pentru angajare si comportamentul cotidian al adolescentului.
- Straduiti-va sa combateti „opiniile” tinerilor referitoare la alte cai de castig, aparent avantajoase – munca la negru, activitati periculoase, activitati ilegale etc. Este specific adolescentilor sa „braveze” si sa-si imagineze situatii „ca in filme”. Ei trebuie sa inteleaga consecintele acestor fapte. Aveti grija ca uneori, dincolo de simple vorbe sau situatii imaginate de tineri, se pot ascunde adevarate situatii de risc: adolescentii, fete sau baieti, pot fi o prada usoara pentru retelele de trafic de persoane sau grupuri de delincventi. Ori de cate ori simtiti un astfel de risc, anuntati conducerea serviciului rezidential.

II.2.b Metode de lucru pentru facilitarea lucrului in retea in interesul copilului aflat in serviciile de tip rezidential

Personalul educativ trebuie sa identifice situatiile de risc cu care se pot confrunta copiii din serviciul rezidential in comunitatea in care acestia isi desfasoara activitatile:

- sa se asigure ca beneficiarii au acces la serviciile care le sustin dezvoltarea si satisfac accesarea drepturilor lor,
- sa previna situatiile de abuz, neglijare sau exploatare a copiilor,
- sa previna situatiile de exploatare economica sau trafic al copiilor.

Chiar daca, aparent, rolul personalului educativ din serviciile de tip rezidential nu se concentreaza asupra relatiei cu comunitatea, acesta trebuie sa fie capabil sa ofere mediere si sprijin, sa coopereze cu alte institutii, sa organizeze activitati de prevenire, sa intervina in cazurile in care e nevoie de un sprijin specific.

Activitatea personalului educativ are loc la doua niveluri.

- Primul este cel al „reprezentarii” unui copil sau a unui grup de copii, in cadrul caruia trebuie sa sprijine copilul/ copiii beneficiari in toate demersurile pe care le au prevazute in cadrul PIP
- Al doilea nivel este cel al comunitatii, unde trebuie sa dezvolte relatii care faciliteaza accesul copiilor la serviciile care corespund nevoilor lor, sa faciliteze intelegerea problematicii copilului aflat in SR fara a incalca confidentialitatea, sa faciliteze implicarea comunitatii locale (atat institutii publice/ private, cat si societatea civila/ voluntarii).

Relatia personalului educativ din serviciile de tip rezidential cu cadrele didactice

Cadrul didactic de la scoala este extrem de important ca membru in echipa „de caz”, fiind detinatorul informatiilor cu privire la:

- modalitatea de raspuns a copilului la sarcinile scolare (puncte tari/ puncte slabe)
- evolutia dezvoltarii copilului
- modalitatea de raspuns la situatiile de socializare (in cadrul activitatilor scolare sau extrascolare, intre covarsnici sau copii de varste diferite)
- orientarea vocationala etc.

Colaborarea dintre personalul educativ din SR si cadrul didactic poate genera solutii cu privire la:

- prevenirea discriminarii pentru diferite categorii de copii aflati in situatii de risc
- prevenirea abandonului scolar
- prevenirea delincventei juvenile
- prevenirea consumului (tutun, alcool, droguri) etc.

Relatia personalului educativ din serviciile de tip rezidential cu cadrele medicale

Cadrul medical este extrem de important ca membru in echipa „de caz”, fiind detinatorul informatiilor cu privire la:

- evolutia parametrilor de dezvoltare a copiilor
- evolutia situatilor patologice si interventie de specialitate
- orientare in vederea accesului la servicii de specialitate

Colectivul de cadre medicale se poate implica in:

- informarea copiilor (dar si a personalului educativ din SR, a cadrelor didactice din scoala) cu privire la sanatate si igiena (a vietii, a somnului, alimentatiei, a spatiului etc.)

- informarea copiilor si a celorlalti profesioniști din diverse domenii cu privire la efectele exploatării prin munca asupra dezvoltării copilului, cu privire la consumul de alcool sau droguri etc.
- acordarea asistentei și a sprijinului pentru părinți în vederea creșterii capacităților lor parentale.

Relatia personalului educativ din serviciile de tip rezidential cu reprezentantii politiei

Reprezentantii politiei sunt extrem de importanti ca membru in echipa „de caz”, atributiile acestora fiind de a contribui la:

- clarificarea situatiei identitare a copiilor (identificarea parintilor, facilitarea realizarii actelor de identitate etc.)
- asigurarea securitatii și siguranței copiilor și prevenirea situatiilor de abuz
- recuperarea copiilor în contextul fugii din SR a copiilor
- orientare în vederea accesului la servicii de specialitate.

Reprezentantii politiei se pot implica în:

- informarea copiilor (dar și a personalului educativ din SR, a cadrelor didactice din școala) asupra riscului delincvenței juvenile, abuzului asupra copilului
- identificarea copiilor care lipsesc de la școala și sesizarea SR.

Relatia personalului educativ din serviciile de tip rezidential cu reprezentantii cultelor

Identitatea religioasă este importantă pentru construirea imaginii de sine a copiilor rezidenți. De aceea, în acord cu istoria și voința copiilor, reprezentantii cultelor pot asigura suport spiritual acestora.

Reprezentantii bisericii se pot implica în:

- identificarea persoanelor resursa la nivelul comunitatii (persoane care doresc să activeze voluntar în folosul comunitatii, persoane care au capacitatea financiară și materială să susțină copiii și familiile în situație de risc etc).
- consilierea ecumenicală a familiilor vulnerabile.

Stimularea voluntariatului. Relatia personalului educativ din serviciile de tip rezidential cu voluntarii

La nivelul SR se poate adopta ca strategie de lucru implicarea voluntarilor în derularea activităților serviciului. Este o abordare benefică pe două paliere:

- pentru derularea activităților din SR
- pentru copiii din SR, care vor avea un mod de participare în problematica comunitară, fiind o activitate care facilitează accesul

acestora la experiente care le consolideaza increderea in sine, le dezvoltă abilitatile de viață independentă, îi responsabilizează și îi capacitează.

Munca de voluntariat înseamnă dorința de a ajuta, de a face ceva pentru societate, de a o sprijini. A face o astfel de muncă reprezintă trecerea de la atitudinea pasivă în raport cu implicarea comunitară către o atitudine proactivă.

Cine poate fi voluntar?

Persoanele care desfășoară o activitate profesională pot fi atrase pentru intervenții voluntare punctuale. De exemplu, un electrician autorizat își dorește să participe la acțiunile organizate de către un serviciu de voluntariat, însă afirmă că nu are timp pentru acest lucru. Este bine să fie utilizate competențele sale într-o secvență de timp foarte mică: 2 ore pe lună în care poate explica copiilor din SR în ce anume constă munca de electrician, cum se poate izola un fir, cum poate fi prevenit riscul de curentare etc.

Copii, adolescenții și tinerii sunt o resursă extraordinară pentru copiii aflați în SR (dar și cei din SR sunt o resursă pentru persoanele în risc din comunitate, așa cum afirmam anterior). Ei pot fi responsabilizați, sub supravegherea/ îndrumarea unui adult, să ajute la realizarea temelor sau în dezvoltarea unor activități educative extracurriculare (de exemplu, cercuri de desen sau de prelucrarea lemnului) destinate copiilor în risc de abandon școlar. Avantajul transferului de competență sau de motivație între copii de aceeași vârstă sau de vârste apropiate este foarte mare, neexistând nivelul de autoritate al adultului direct implicat. În funcție de competențele lor (unii știu să gătească, alții știu să muncească pământul), pot fi implicați în activități care le pun în valoare competențele și îi valorizează.

Persoane de vârstă a III-a sunt o resursă importantă: au suficient timp și experiență bogată (cadre didactice pensionare, medici pensionari, mecanici auto pensionari etc). Implicarea persoanelor de vârstă a III-a este reciproc avantajoasă. Eliminarea sedentarismului și a plictiselii oferă voluntarului vârstnic ocazia menținerii în activitate, creând un sentiment de utilitate care, la pensionare și o dată cu restrângerea cercului relational, se pierde. Pe de altă parte, ei sunt purtătorii unei experiențe de viață bogate și dețin o disponibilitate de timp indiscutabil mai mare decât a celorlalte categorii de voluntari. Suportul pe care îl pot asigura copiilor poate fi unul extrem de concret - susținere în efectuarea temelor, de exemplu, însă poate fi și unul emoțional, afectiv, oferindu-le ocazia experimentării sentimentelor firești pentru „bunici” .

Mesaj cheie

Copiii care se afla in serviciul rezidential trebuie sa aiba acelasi tip de relatii cu mediul social ca orice copil care se afla in familie.

Serviciul pentru protectia copilului de tip rezidential este deschis catre comunitate, asigurand accesul si conditiile pentru toti copiii aflati in protectie pentru ca acestia sa poata contacta si implica in viata lor orice persoana, institutie, asociatie sau serviciu din comunitate, conform propriilor dorinte, cu exceptia restrictiilor prevazute in metodologia de organizare si functionare si planul individualizat de protectie.

Continutul fundamental al colaborarii dintre personalul educativ din SR si profesionistii din serviciile de la nivel de comunitate (cadru didactic, cadru medical, politistul etc.) se concretizeaza printr-o informare reciproca cu privire la evolutia copilului/ grupului de copii, in interventia efectiva in acordarea serviciilor de care copiii au nevoie, in transferul de informatii/ sensibilizare cu caracter general cu privire la problematica copilului aflat in situatii de separare de parintii sai.

Exercitii si intrebari

Exercitiul 1:

Analizati impreuna cu beneficiarii urmatoarele opinii ale unor copii:

Copilul 1: Eu am o sora. Ea e separata pe mine □ mi-a spus ca sunt prost. Si eu cred ca sunt prost, dar nu spun asta celorlalti □ Personalul educativ îmi spune ca nu ma straduiesc prea tare la □ scoala. Dar zau ca ma straduiesc, probabil, insa, nu destul. Tocmai am aflat ca am luat o nota proasta la lucrarea de la matematica. Nu ma simt prea fericit în aceste momente.

Copilul 2: Eu am o sora. Ea crede ca sunt foarte destept. Si eu cred despre mine ca sunt destept. Inva □ sarguincios □ sunt mândru de mine, chiar daca nu iau note foarte mari. Stiu ca am depus intotdeauna tot efortul de care eram capabil. Personalul educativ este bucuros ca învat atat de mult. Am luat astazi o nota buna la istorie.

Incurajati copiii sa compare cele doua situatii si sa identifice elementele care genereaza confort copilului si cele care aduc disconfort acestuia. Ei cum ar reactiona in situatii identice?

Eu, daca as fi Copilul 1 , m-as simti...	Eu, daca as fi Copilul 2 , m-as simti....
Eu, daca as fi Copilul 1 , as reactiona	Eu, daca as fi Copilul 2 , as reactiona...

 Exercitiul 2:

Organizati o activitate de grup cu 4-5 copii de varste apropiate. Rugati beneficiarii sa raspunda la urmatoarele intrebari si sa dezbată pe marginea acestora:

1. Ce inseamna responsabilitate?
2. Cum isi pot asuma copiii responsabilitati?
3. Care sunt activitatile care ne ajuta sa invatam cum sa ne asumam responsabilitati?

MODUL III. DIMINUAREA SITUATIILOR DE RISC IN LUCRUL CU COPIII DIN SERVICIILE DE TIP REZIDENTIAL

- III.1 SITUATIILE DE RISC CARE APAR IN SERVICIILE DE TIP REZIDENTIAL. CONFLICT SI MANAGEMENTUL CONFLICTELOR**
- III.2 STIMULAREA COMPORTAMENTULUI POZITIV. LIMITE, RECOMPENSE SI SANCTIUNI IN EDUCAREA COPILULUI**
- III.3 PREVENIREA COMPORTAMENTELOR DELINCVENTE. METODE DE INTERVENTIE LA NIVELUL SREVICIILOR DE TIP REZIDENTIAL**

Modulul isi propune sa familiarizeze personalul educativ cu problematica care genereaza situatiile de risc care sunt intalnite in activitatile derulate de catre serviciul rezidential.

Personalul educativ va avea ocazia sa inteleaga mai bine comportamentul copiilor pe care ii are in ingrijire si sa identifice situatiile care pot provoca situatii conflictuale si ce metode pot fi utilizate in aceste situatii.

Personalul educativ va putea analiza importanta limitelor si a regulilor pentru dezvoltarea copilului si modalitatea in care pot fi utilizate recompensa si sanctiunea in educarea acestuia.

De asemenea, va fi abordata problematica comportamentelor delincvente si metodele de interventie.

III.1 SITUATIILE DE RISC CARE APAR IN SERVICIILE DE TIP REZIDENTIAL. CONFLICT SI MANAGEMENTUL CONFLICTELOR

In modulele anterioare au fost abordate zonele de vulnerabilitate in dezvoltarea copiilor aflati in separare de parintii lor, in cadrul serviciului de tip rezidential.

Beneficiarii serviciilor rezidentiale sunt:

- copiii separati, temporar sau definitiv de parintii lor, ca urmare a stabilirii, in conditiile legii, a masurii de plasament;
- copiii pentru care a fost dispus, in conditiile legii, plasamentul in regim de urgenta;
- tinerii care au implinit varsta de 18 ani si care beneficiaza, in conditiile legii, de protectie speciala;
- copiii neinsotiti de catre parinti sau alt reprezentant legal care solicita o forma de protectie in conditiile reglementarilor legale privind statutul si regimul refugiatilor.

Caracteristica esentiala a zonelor de vulnerabilitate specifice copilului pentru care s-a decis o masura de protectie este data de separarea de parinti/ familie si de faptul ca ei sunt plasati intr-un sistem de protectie specializat (servicii de tip rezidential, indiferent de forma lor de organizare, sau familii de plasament).

Separarea de parinti/ familie. Separarea copilului de parintii sai este un moment extrem de dificil de gestionat, de inteles si acceptat de catre copil. Indiferent de varsta la care a intervenit separarea de parinti sau de persoanele importante afectiv pentru ei si indiferent de perioada care a trecut din acel moment, copiii traiesc un sentiment de abandon, de pierdere a identitatii, a apartenentei la o familie.

Plasarea intr-un serviciu specializat de protectie. Pentru a se emite o masura de plasament in serviciul de tip rezidential, copilul trebuie sa fie in situatie de risc in propria familie, riscul fiind un efect al mai multor cauze (foarte rar fiind efectul unei singure cauze):

- separarea prin deces (orfani de un parinte sau de ambii parinti);
- separarea cauzata de situatiile precare medico-sanitare (boli somatice, neuropsihice grave, incurabile ale parintilor sau membrilor familiei);
- separarea cauzata de carentele socio-afective si educative (detentie, alcoolism, neglijare, abuz si exploatare asupra copilului);
- imposibilitatea familiei largite sa isi asume cresterea, ingrijirea si educarea copiilor (datorata relatiilor deficitare din cadrul familiei, a problematicilor socio-economice ale acestora etc.).

Astfel, la momentul la care copilul este plasat, la sosirea lui in serviciul rezidential, exista deja o zona masiva de vulnerabilitate: propria istorie cu problematica sa, chiar daca relatia cu parintii este/ a fost de buna calitate.

Toate acestea au dus la descrierea unui fenomen recunoscut: „**sindromul de institutionalizare**”, fenomen care apare si in situatii de viata aproximativ obisnuite (de exemplu, la pacientii spitalizati pentru perioade relativ scurte, intre 2 saptamani - 3 luni).

Acesta este observabil la copii prin diversele sale forme de manifestare:

- o socul de institutionalizare determinat de schimbarea brusca a mediului, relatiilor, regimului de viata;
- o apar si se instaleaza complexe de provenienta, care se manifesta prin nostalgii, dorul de parinti, tristeti cauzate de inexistentia sau absenta parintilor, dorinta revenirii in familie, acceptarea jenanta a apartenentei familiale umbrita de vicii grave (alcoolism, violenta), refuzul apartenentei, evitarea si respingerea parintilor, preocuparea obsedanta de identificare a parintilor;
- o se instaleaza frustrarea afectiva care determina nevroza de abandon, manifestata prin refuzul de participare la diverse activitati (joc, invatatura), agresivitate, sentimente de culpabilitate, manifestarea revendicarilor afective, a pasivitatii, geloziei, hiperegoismului, deprimarii, anxietatii;
- o avitaminoza afectiva - carenta afectiva majora, care, initial, se manifesta prin agitatie psihomotorie cu cautarea anxioasa a parintilor din priviri, prin strigate, mai apoi comportament de renuntare, apatie, dezinteres fata de orice;
- o retardul de institutionalizare ce include incetinirea dezvoltarii psihice, intarzierea formarii deprinderilor de autoservire, degradarea comportamentelor interpersonale.

Exista in comportamentul unora dintre copiii aflati in plasament atat tulburari specifice (refuzul comunicarii, fuga din centru, refuzul oricarei forme de autoritate, contestarea familiei, manifestari explozive, neglijarea tinutei vestimentare, ticuri, comportament hiper-politicos), cat si tulburari nespecifice (minciuna - fabulatia, limbaj agresiv si vulgar, comportament agresiv, autoagresivitatea, impulsivitatea, furtul, vagabondajul, cersitul, consumul de alcool si fumatul, deviante sexuale, esecul scolar – tulburari despre care o sa vorbim pe larg in capitolul urmator).

Prelungirea perioadei in care copilul se afla in serviciul de tip rezidential atrage dupa sine cronicizarea acestei vulnerabilitati a copilului, cu atat mai mult cu cat este posibila o noua ruptura (pensionarea persoanei de referinta, schimbarea sau reorganizarea serviciului de tip rezidential etc.).

Neacceptarea separarii de parinti (chiar daca aceasta s-a produs cu foarte multi ani in urma) se reflecta in crizele de adaptare, intarzierea in dezvoltare, regresii comportamentale, in atitudinile de ostilitate si revolta, respingerea a tot ceea ce e legat de colectiv, refuzul obligatiilor de convietuire si de invatare, tendinta de fuga de „acasa” si de abandon scolar.

In cadrul acestui proces de adaptare, de multe ori avem de-a face cu situatii de risc, criza, situatii care sunt adesea numite sau resimtite ca fiind „**situatii conflictuale**”.

III.1. a Conflictul

Conflictul sunt inevitabile in viata individului, si multe dintre ele pot fi depasite prin gasirea unor solutii care ne fac sa evoluam. Conflictul este o lupta intre motive, tendinte, interese si atitudini opuse, greu sau imposibil de conciliat. Conflictul interpersonal este acea forma a interactiunii umane prin care doua sau mai multe persoane intra in dezacord partial sau total asupra unui subiect.

Diminuarea situatiilor conflictuale se realizeaza intr-un climat pozitiv, caracterizat prin satisfacerea nevoilor afective si materiale.

In serviciul de tip rezidential climatul pozitiv este influentat de:

1. Factori obiectivi:

- Mentinerea unui mediu de viata comun;
- Marimea grupului de copii si adulti care isi petrec viata in casa de tip familial;
- Activitatile zilnice, curente din casa de tip familial (privitul la televizor, micul dejun, pregatirea mesei, o excursie);
- Rezultatele obtinute de grup (reusita unei aniversari, reusitele scolare ale copiilor);
- Prestigiul grupului (SR cu rezultate foarte bune in cresterea si ingrijirea copilului aflat in plasament).

2. Factorii subiectivi:

- Consensul afectiv (atat copiii, cat si profesionistii care isi desfasoara activitatea in casa de tip familial sunt multumiti);
- Sentimentul apartenentei la grup (copiii se simt in siguranta in SR si de aceea se considera un grup de prieteni);
- Atitudinea fata de norme si valori (profesionistii care isi desfasoara activitatea in casa de tip familial constientizeaza importanta respectarii interesului superior al copilului in practica profesionala);
- Capacitatea de autoorganizare si autocontrol a grupului (educatorii stiu care sunt nevoile copiilor si organizeaza activitati in conformitate cu acestea);
- Gradul de incredere reciproca existenta intre membrii grupului (deoarece respecta aceleasi valori, profesionistii care lucreaza in casa de tip familial simt ca fiecare dintre ei este important in cadrul echipei).

III.1. b. Managementul conflictelor

În activitatea curentă din serviciul de tip rezidențial, profesionistul este pus în situația de a media diverse tipuri de conflicte: între copii, între copii și părinții lor, între profesioniști și copii. În munca sa pe lângă și împreună cu copiii, personalul educativ trebuie să adopte o poziție echidistantă și binevoitoare, fermă și caldă în același timp.

Practic, personalul educativ trebuie să reușească să fie:

- cunoscător al nevoilor individuale ale fiecărui copil;
- purtător de cuvânt al copilului;
- mediator obiectiv între mai mulți copii;
- mediator între copii și părinții acestora sau între copii și alți adulți.

Care sunt nevoile firești ale copilului?

- **are nevoie să-și consolideze încrederea în el:** Adultul trebuie să îi ofere ocazia tot mai des să își asume responsabilități pe măsura puterilor sale, să îl valorizeze pentru reușite și să îl susțină în situația eșecului. Atitudinea suportivă a adultului îi consolidează încrederea în sine. Dacă imaginea returnată de către adult este deficitară și critică, apariția conflictelor și a frustrărilor este frecventă, refuzând autoritatea impusă.
- **are nevoie să-și exprime opiniile și să simtă că se ține cont de părerea lui:** Adultul trebuie să îl consulte în toate hotărârile care îl privesc, dar nu numai. Este important pentru el să simtă că opinia sa este importantă și în hotărârile care privesc viața serviciului rezidențial.
- **are nevoie să simtă încrederea persoanelor de referință:** Nu trebuie să se simtă controlat (de exemplu verificat în ghiozdan sau prin buzunare). O relație de încredere determină la copil o atitudine deschisă.
- **are nevoie de a avea secrete** (pe care le împarte cu egali de vârstă, cu prietenii).
- **are nevoie de un spațiu care să-i permită manifestarea aptitudinilor și a preferințelor,** pentru a reuși să își identifice potențialul și vocațiile.
- **are nevoie de intimidate și viața personală** (inclusiv viața sexuală). Orice încercare neargumentată și nenegociată a adultului de a interveni în viața sa este percepută de copil (mai ales de copil) ca o încălcare a intimității, riscând să ducă la perturbarea profundă a relației cu adultul.

Atunci când există un conflict, indiferent care sunt caracteristicile părților implicate (copii sau adulți), procesul de comunicare este bruiat, afectat sau limitat într-o oarecare măsură.

Pentru a diminua pe cat posibil efectele unui conflict, este important sa fie respectate principiile de management al conflictelor:

1. **Mentinerea unei relatii pozitive pe perioada conflictului** prin: ascultare activa, utilizarea intrebarilor deschise pentru clarificarea mesajelor (este foarte important sa se doreasca depasirea conflictului si lucrurile sa fie corect intelese de cei implicati).
2. **Diferentierea dintre evenimente, comportament si interpretarea lor, evaluarea diferitelor optiuni.**
3. **Focalizarea pe problema, nu pe persoane.** Atunci cand este abordata o situatie conflictuala, nu trebuie sa se gandeasca in termenii „esti rau si de aceea ne-am certat”, ci in termeni de „ce ai facut m-a deranjat in aceasta situatie”. In locul criticii la adresa copilului ar trebui mentionat comportamentul negativ fara acuzaatii si incercarea de a indruma.
4. **Identificarea barierelor in rezolvarea conflictului** (ce anume impiedica sa privim evenimentul in mod obiectiv si sa ne asumam responsabilitati).

Metode de abordare a conflictului⁶

1. **Metoda castig-pierdere** - una dintre parti primeste ceea ce a cerut a fi rezolvat, iar partea cealalta pierde.

Ion si Mihai se cearta deoarece amandoi isi doresc sa se joace cu jucaria lui Ion. Prin negociere, educatorul il poate ajuta pe Ion sa inteleaga ca jucaria este a lui Mihai.

2. **Metoda pierdere-pierdere** sau metoda compromisului. Aceasta metoda poate fi utilizata in situatii obisnuite, in care se urmareste reperarea unor solutii de mijloc, indiferent care sunt actorii conflictului, fiind vorba de o ajustare a asteptarilor si a nevoilor fiecaruia. In dialogul dintre parteneri sunt lamurite astfel asteptarile, nevoile si dorintele partilor si sunt luate hotarari comune.

Educatorul constata ca Mihai nu doreste sa isi faca temele. Vorbind cu el, descopera ca Mihai este foarte obosit si ca ar dori sa aiba un timp de relaxare. Educatorul ii propune lui Mihai sa rasfoiasca o revista cu masini, timp de jumatate de ora, intins in pat. Il intreaba daca crede ca ii sunt suficiente 30 de minute sau are nevoie de o ora pentru a se odihni, pentru ca mai apoi sa isi poata face temele impreuna. Copilul este pus in situatia de a alege intre doua solutii-compromis, intrucat el va sfarsi prin a isi face temele, insa sustinut de educator.

⁶ *Cornelius Helena si Faire Shoshana - " Stiinta rezolvarii conflictelor" - SC "Stiinta si tehnica", 1995*

3. **Metoda castig-castig**, scopul fiind acela de a lucra impreuna pentru a ajunge la solutia cea mai eficienta pentru toti actorii situatiei conflictuale. Este o metoda potrivita in cazul unor probleme mai complexe, care vizeaza adesea mai multe persoane si unde trebuie avute in vedere interese multiple. In acest caz, este necesar sa divizam procesul de solutionare a conflictului in cativa pasi:

- lamurirea nevoilor,
- gasirea unor variante multiple de solutionare,
- evaluarea variantelor,
- decizie,
- planificarea executarii solutiilor, controlul eficientei acestor solutii.

Andrei are 12 ani. Mama sa este decedata, tatal a fost bolnav de TBC activ. Neavand nici o ruda apropiata, copilul a fost plasat in casa de tip familial pe perioada spitalizarii tatalui sau (de 6 luni). Tatal sau urmeaza sa se externeze, insa copilul afirma ca nu doreste sa se reintoarca acasa. De fapt, el are o atitudine ambivalenta, acuzandu-si tatal ca l-a parasit si, totodata, fiind nerabdator sa-l reintalneasca. Doamna M, educator in casa de tip familial in care copilul a fost plasat, este persoana de care Andrei se simte foarte apropiat si cu care vorbeste adesea cand are o problema sau cand are succese. In vederea reintregirii familiei, dna. M isi petrece mai mult timp alaturi de Andrei, vorbind despre starea de sanatate a tatalui sau si despre cat de des se intereseaza acesta de viata fiului sau. Pe de alta parte, isi planifica sa il informeze regulat pe tatal copilului despre evolutia copilului in casa de tip familial. Pe masura ce data externarii tatalui se apropie, dna. M incepe sa planifice, impreuna cu colegii dansei, reintalnirea dintre tata si fiu. Pentru aceasta, profesionistii tin cont de dorinta ambilor ca dna. M sa participe la aceasta intalnire. Atat copilul, cat si tatal, considera benefica prezenta educatoarei, deoarece „le-ar fi mai usor sa vorbeasca unul cu celalalt”. Spatiul special amenajat (securizant) si pus la dispozitie pentru desfasurarea acestei intalniri si atitudinea de mediator a dnei. M duc la depasirea situatiei conflictuale intre tata si fiu.

4. **Discutiile tip confruntare** fac parte din strategiile pe care le practicam zi de zi. Este vorba despre lamurirea problemelor prin intermediul unei discutii intre parteneri aflati in relatii personale extrem de stranse.

Ana si Maria su facut curat in bucatarie. Ana a spalat vasele, iar Maria le-a sters si le-a asezat in dulapior. Din greseala, s-a spart un pahar. Speriate, amandoua afirma ca cealalta a spart paharul. Se cearta din ce in ce mai tare, situatia riscand sa se agraveze. Educatorul intervine si discuta impreuna cu amandoua pentru a determina varianta fiecareia, in camera de zi. Vorbind incet si cu multa caldura, educatoarea le ajuta pe fete sa determine momentul in care paharul s-a spart. Maria nu a reusit sa il stearga prea bine si, cand a dorit sa il aseze pe raft, acesta a alunecat.

Starea conflictuala poate avea efecte pozitive, deoarece un conflict poate sa determine:

- mai buna identificare a problemelor;
- cresterea capacitatii de adaptare la noi situatii;
- dezvoltarea creativitatii;
- oportunitati de cunoastere si dezvoltare de deprinderi;
- cresterea sentimentului de apartenenta.

Metode alternative de educatie:

- Daca ideile educatorului despre **ce nu are voie sa faca** copilul sunt clare si restrictia este formulata intr-un limbaj neagresiv, copilul in mod obisnuit se va conforma. Cu toate acestea, din cand in cand, copilul va incalca o regula. Cum procedam? Procesul educational presupune ca adultul sa fie **amabil, dar ferm. In fata unui copil care incalca o limita, parintele trebuie sa reactioneze fara sa se piarda in argumente si vorbarie.**
- **Copiiilor nu trebuie sa li se permita niciodata sa loveasca alti copii, pe parinti sau pe educator.** Cum procedam? Interdictia trebuie spusă ferm: "Fara lovituri. Niciodata n-am sa pot sa te las sa faci asta". Sau „daca esti furios, spune-mi!” Si regula nu trebuie modificata in nici o imprejurare. O educatie eficienta se bazeaza pe respect reciproc.⁷
- **Copiii nu trebuie loviti in nici o situatie. Lovirea copiilor ar trebui sa fie ceva la fel de inacceptabil ca accidentele de masina. Cum procedam?** Unul dintre cele mai rele efecte colaterale ale pedepsei fizice este ca ea poate afecta dezvoltarea constiintei de sine. Bataia pe de alta parte dizolva vinovatia prea usor: copilul, dupa ce a platit pentru reaua purtare se simte indreptatit sa repete. Isi permite sa se poarte rau si astfel sa devina datori. Uneori pur si simplu cer pedeapsa. **Unui copil care cere sa fie pedepsit NU trebuie sa i se indeplineasca dorinta**, el trebuie sa-si inteleaga vinovatia si furia. In anumite situatii, vinovatia si furia se pot atenua discutand deschis faptele gresite.

⁷ Dr. Haim G. Ginott - „Intre parinte si copil”- Ghid de comunicare

Mesaje cheie:

Conflictele sunt inevitabile in viata individului si multe dintre ele pot fi depasite prin gasirea unor solutii care ne fac sa evoluam. Diminuarea situatiilor conflictuale se realizeaza intr-un climat pozitiv, caracterizat prin satisfacerea nevoilor afective si materiale. Starea conflictuala poate avea efecte pozitive, deoarece un conflict poate sa determine: o mai buna identificare a problemelor; cresterea capacitatii de adaptare la noi situatii; dezvoltarea creativitatii; oportunitati de cunoastere si dezvoltare de deprinderi; cresterea sentimentului de apartenenta.

III. 2 STIMULAREA COMPORTAMENTULUI POZITIV. LIMITE, RECOMPENSE SI SANCTIUNI IN EDUCAREA COPILULUI

III.2.a. COMPORTAMENTUL POZITIV

Un aspect fundamental al educatiei il reprezinta formarea unei conduite adecvate, a unor comportamente acceptate social, care sa-i permita copilului sa devina o persoana independenta, autonoma, capabila sa se adapteze si sa se integreze in realitatea sociala complexa.

Pentru aceasta fiecare copil are nevoie sa creasca intr-un mediu cald, echilibrat, securizant, in care sa se bucure de afectiune, unde adultul sa fie atent la nevoile sale si sa vina in intampinarea acestora. Copilul are nevoie sa simta ca este acceptat, inteles, ca drepturile sale ii sunt pe deplin respectate.

Doar pornind de la aceasta baza il putem sprijini pe copil sa-si formeze un comportament pozitiv, il putem ghida in obtinerea unei conduite dezirabile si acceptate de societate.

Pentru a ajuta copilul sa-si construiasca o conduita pozitiva, este esential sa-l sprijinim sa dezvolte relatii armonioase cu cei din jur, sa-l educam in spiritul respectului fata de celalalt (parinte, educator, coleg, prieten).

Cum poate fi transmisa copilului ideea comportamentului pozitiv ?

1. Adultul trebuie sa fie constient ca un copil are nevoie permanenta de sustinere pentru integrarea unui comportament pozitiv. Nu trebuie pornit de la ideea ca un copil *trebuie* sa cunoasca si sa respecte de la sine aceste regulili. Acesta este un proces la care copilul trebuie sa participe activ, sa i se explice, sa i se argumenteze, sa se negocieze cu el intr-o atmosfera de respect, incredere. In acest fel, copilul va putea sa dobandeasca control asupra propriului comportament, sa inteleaga care este impactul acestui

comportament asupra celor din jur, sa devina, cu alte cuvinte, o persoana responsabila.

2. Trebuie de asemenea tinut seama de varsta copilului, gradul sau de maturitate, de capacitatea sa de intelegere si de adaptarea permanenta a limbajului adultului, a explicatiilor, dar si a asteptarilor in functie de aceste aspecte.

Adrian are 12 ani si dupa ce a venit de la scoala a inceput sa se joace cu mingea in camera. Joaca sa este zgomotoasa, deranjand pe ceilalti copii care trebuie sa isi faca lectiile. Este important sa ii explicam de ce este important pentru ceilalti copiii sa poata avea liniste si sa se concentreze pentru a-si face temele, propunandu-i lui Adrian o activitate alternativa, un joc mai putin zgomotos, si asigurandu-l ca ceilalti copii ii vor respecta la randul lor perioada de somn din timpul zilei.

Vlad are 17 ani si a venit de la scoala. S-a dus in camera sa si a dat muzica tare. I se atrage atentia asupra faptului ca s-a stabilit in regulamentul serviciului de tip rezidential ca muzica nu poate fi ascultata tare si ca doriti ca regula sa fie respectata de catre toti.

3. Un alt element de care adultul trebuie sa tina cont este si mediul din care provine copilul, comportamentele pe care el si le-a format deja. Unii copii nu au beneficiat de o orientare comportamentala corespunzatoare, nu au avut modele coerente, structurate, pe care sa le poata urma, nu au avut posibilitatea de a invata din experiente care sa le permita sa-si asume responsabilitati, sa inteleaga ce tip de comportament este adecvat si ce tip este inadecvat.

De aceea, toate experientele curente pe care copiii le traiesc in serviciul de tip rezidential (momentul mesei, ingrijirea spatiului propriu de locuit, jocul cu ceilalti copii, pregatirea pentru scoala, rezolvarea micilor conflicte care apar pe parcursul unei zile etc.) sunt tot atatea posibilitati de invatare, dezvoltare, interactiune cu ceilalti.

4. Nu in ultimul rand, profesionistul din serviciul de tip rezidential trebuie sa isi aminteasca intotdeauna ca in acest proces al formarii unei conduite adecvate si al transmiterii ideii de drepturi si responsabilitati, implicarea parintilor copilului este esentiala, ei fiind tot timpul parteneri. Pentru ca acestia sa se simta partenerii profesionistilor este nevoie de o buna relatie cu parintii, de respectul manifestat pentru acestia, de medierea - pe cat posibil - a relatiei intre parinti si copiii. **Chiar daca parintii nu exista in viata copilului (nu il viziteaza), este important pentru copil sa simta respectul profesionistului pentru parintii sai si mediul din care provine.**

Educatia si disciplina reprezinta un domeniu foarte dificil de tratat. Este foarte important pentru adulti sa controleze comportamentul neadecvat al copiilor si sa redirectioneze atentia acestora catre comportamentul dorit, acceptat social.

Este important pentru adult sa isi reaminteasca faptul ca **disciplinarea nu inseamna aplicarea pedepselor pentru un anumit comportament nedorit, ci reprezinta masurile luate pentru a dirija comportamentul si a-l invata pe copil cum sa-si imbunatateasca atitudinea.**

Totodata nu trebuie sa uitam obiectivele educatiei si disciplinei:

- Invatarea valorilor importante in viata - buna intelegere cu ceilalti, asumarea responsabilitatii, insusirea autocontrolului.
- Copilul trebuie sa aiba o imagine pozitiva despre sine. Copilul obtine acest deziderat raportandu-se la cei din jur si la atitudinea acestora fata de comportamentul sau. Disciplinarea trebuie sa fie aplicata cu afectiune si respect pentru copil.
- Buna comunicare intre adulti si copii.

De ce este nevoie de controlul comportamentului?

a) Pentru a permite dezvoltarea echilibrata a copilului.

Controlul comportamentului presupune stabilirea de reguli, limite si consecinte ale incalcarii acestora. Copilul se va simti in siguranta, interiorizand „ce poate face”, „ce se intampla daca se intampla anume lucru”, „la ce se asteapta adultii/ copiii de la el”, fapte care confera un grad mare de control asupra vietii lui. De asemenea, in acest fel se poate proteja de riscurile care pot aparea in diversele medii sociale in care traieste sau isi desfasoara activitatea copilul.

b) Pentru a oferi un mediu securizant atat pentru copii, cat si pentru grupul aflat in serviciul de tip rezidential.

Copiii trebuie sa inteleaga care sunt regulile si limitele impuse de comunitatea in care traiesc, si sa devina constienti de implicatiile nerespectarii lor. Pentru a putea fi intelese de copii, aceste reguli trebuie sa le fie explicate si negociate cu ei, sa le fie incurajata participarea in stabilirea unora dintre ele. Astfel ei isi vor asuma aceste reguli, le vor intelege sensul si vor putea construi o interactiune fireasca cu ceilalti, adulti si copii, bazata pe respect reciproc si responsabilitate.

c) Pentru a mentine in serviciu de tip rezidential o atmosfera pozitiva.

Comportamentul periculos, amenintator fata de ceilalti colegi sau fata de personal nu poate fi acceptat, fiind de natura sa distruga bunele relatii si echilibrul grupului. Copiii trebuie sa stie ca aceste comportamente vor fi sanctionate si totodata care sunt aceste sanctiuni si, de asemenea, trebuie sprijiniti, daca este nevoie, prin programe specializate de managementul conflictului.

d) Pentru a proteja sanatatea si siguranta celorlalti. Este inacceptabil comportamentul care pune in pericol viata persoanei si/ sau a celorlalti. Copiii si tinerii trebuie sa-si dezvolte respectul pentru sine si ceilalti.

Ce poate face personalul educativ in conditiile serviciului de tip rezidential familial pentru a determina aparitia unor comportamente pozitive?

Pe langa recomandarile facute in ceea ce priveste intarirea comportamentelor pozitive, educatorul poate realiza o serie de actiuni:

- Regulile de convietuire in serviciul de tip rezidential si asteptarile pe care educatorii le au de la copil trebuie definite cat mai clar si cat mai curand posibil dupa primirea unui copil in serviciul de tip rezidential. Adultul nu trebuie sa se bazeze pe faptul ca un copil va „prinde din mers” aceste reguli, caci nu se va intampla! Daca nu i se aduc la cunostinta si nu i se explica, copilul este debusolat si lipsa regulilor il face sa se simta in nesiguranta si sa isi structureze asteptari nerealiste (reguli proprii, de exemplu). Cu atat mai mult cu cat, in acest moment, copilul se afla sub impactul separarii de parintii sai, putand exista o serie de reactii pe care copilul le poate avea, datorita faptului ca se simte indepartat, se teme sa nu fie abandonat: plans, refuzul hranei, enurezis, refuzul de a vorbi cu adultul sau, din contra, o cautare excesiva a atentiei acestuia, chiar agresiune sau atitudine obraznica.
- Este important ca atunci cand adultul doreste un anumit comportament de la copil, sa ia in calcul si capacitatea sa de a intelege cerinta („Te rog sa vorbești mai incet, caci ii deranjezi pe cei ce isi fac temele” **si nu** „Nu te mai purta asa!”).
- Este important pentru copil sa fie implicat in activitati placute, care sa ii capteze atentia, deviindu-l de la un comportament nedorit (daca adultul doreste ca copilul sa nu se mai uite la televizor perioade lungi din zi, se poate negocia cu el sa priveasca la televizor doar o anumita emisiune de 30 de minute - o ora, urmand ca dupa aceea sa fie identificata impreuna cu el o activitate care sa-i faca placere si care sa fie totodata constructiva, precum jocul cu mingea in aer liber, daca este posibil).
- Educatorii se pot implica si ei in jocul copiilor, aceasta fiind o modalitate excelenta de a exersa reguli, comportamente dorite, de a-l ajuta pe copil sa descopere preocupari cu adevarat pozitive (cand se joaca „Nu te supara, frate!”), educatorul poate fi unul dintre jucatori si va trebui sa respecte cu strictete regulile jocului si pedepsele/poruncile prevazute, de exemplu).
- Comportamentul negativ este o modalitate de a atrage atentia adultului, de aceea este importanta atentia acordata permanent de catre educatori copiilor. Pentru copil este important sa i se acorde

timp pentru a vorbi despre sine si trairile sale, despre nevoile sale. Copilul va invata astfel ca are in educator un partener real de dialog si nu trebuie sa se comporte intr-un fel indezirabil pentru a-i atrage atentia (de exemplu, un copil se intoarce de la scoala cu o atitudine usor agresiva: refuza sa manance, tranteste ghiozdanul si merge in camera sa unde se ia la harta cu un coleg pentru un motiv minor. Educatorul trebuie sa stea de vorba cu tanarul inainte de a-l mustra pentru comportamentul sau, si poate afla, de exemplu, ca acesta a fost certat de profesor in fata clasei pentru o presupusa altercatie cu un coleg). De aceea, este important sa i se dea copilului posibilitatea sa-si verbalizeze sentimentele („sunt nemulțumit”, „sunt suparat”, „ma simt singur” etc.).

- o Constanta in cerinte si atitudine, atat a fiecarui educator cat si a intregii echipe, este esentiala in interiorizarea regulilor si in dezvoltarea unor comportamente pozitive la copil (de exemplu, daca regula este ca ora de inchidere a televizorului este ora 21, aceasta regula trebuie aplicata cu consecventa de toti membrii echipei, altfel ea va fi subiect generator de tensiuni si discutii. De asemenea, daca tinerii nu pot parasi casa dupa o anumita ora in timpul serii sau in week-end, acest lucru trebuie aplicat la fel de tot personalul serviciului de tip rezidential).
- o Banii de buzunar dati la date fixe copilului **nu trebuie** sa devina o recompensa pentru buna purtare sau o plata pentru indeplinirea de treburi casnice. Este vorba despre un instrument educational avand un scop precis: *sa ofere copilului experienta in folosirea banilor prin efectuarea de alegeri si asumarea de responsabilitati.*

Mesaje cheie:

Un aspect fundamental al educatiei il reprezinta formarea unei conduite adecvate, a unor comportamente acceptate social, care sa-i permita copilului sa devina o persoana independenta, autonoma, capabila sa se adapteze si sa se integreze in realitatea sociala complexa.

Toate experientele curente pe care copiii le traiesc in serviciul de tip rezidential (momentul mesei, ingrijirea spatiului propriu de locuit, jocul cu ceilalti copii, pregatirea pentru scoala, rezolvarea micilor conflicte care apar pe parcursul unei zile etc.) sunt posibilitati de invatare, dezvoltare, interactiune cu ceilalti.

Chiar daca parintii nu exista in viata copilului (nu il viziteaza), este important pentru copil sa simta respectul profesionistului pentru parintii sai si mediul din care provine.

Disciplinarea nu inseamna aplicarea pedepselor pentru un anumit comportament nedorit, ci reprezinta masurile luate pentru a dirija comportamentul si a-l invata pe copil cum sa-si imbunatateasca atitudinea.

III.2. b. LIMITE, RECOMPENSE SI SANCTIUNI IN EDUCAREA COPILULUI

Regulile si limitele, clar stabilite precum si o atitudine ferma, calma si respectuoasa din partea adultului sunt "firul rosu" care il securizeaza pe copil in dezvoltarea sa.

Ce inseamna acest lucru? Regulile trebuie sa fie discutate, iar unele din ele stabilite impreuna cu grupul de copii si adulti; copiilor trebuie sa le fie explicate consecintele nerespectarii acestora si chiar de ce anume este nevoie de reguli. Insistam asupra obligatiei adultilor de a respecta si ei regulile stabilite!

Cateva reguli simple, care adesea ii sunt impuse copilului si uneori nu sunt respectate de adulti:

- Vorbim incet, astfel incat sa mentinem linistea pentru toti! (*incercand sa acoperim harmalaia din camera, ridicam glasul*);
- Suntem politicosi intre noi! (*fara sa vrem, uneori, jignim un copil „lenes” sau un coleg „neserios”...*);

Aceste incalcarii ale regulilor stabilite de catre adult si care nu au consecinte asupra acestuia duc la consolidarea comportamentelor negative ale copiilor: „*daca el, ca adult are voie, eu de ce nu am voie?*” se intreaba copilul.

In stabilirea regulilor este mult mai important sa stabilim care este **comportamentul asteptat** si nu cel interzis! Copilul are nevoie in dezvoltarea sa de repere clare, repere care sa-l ajute sa inteleaga si sa isi asume ce este permis si asteptat de la el.

In situatia in care copilul participa la stabilirea regulilor, are sansa de a-si argumenta pozitia, de a gasi solutii alternative celor gasite de ceilalti colegi de-ai sai, poate auzi care sunt opiniile si argumentele celorlalti si poate intelege cum fiecare intelege sa-i fie respectate drepturile. Este un demers important prin care fiecare dintre noi trebuie sa treaca pentru a putea intelege ce inseamna regula (precum si norma sociala si legea din punct de vedere juridic), aceasta fiind una din deprinderile de viata independenta foarte importanta.

Daca regulile nu sunt respectate, trebuie sa existe sanctiuni care sa se potriveasca cu gravitatea faptelor. Atat regulile, cat si sanctiunile care se aplica la incalcare lor trebuie stabilite cu grupul de copii din SR si cunoscute de catre toti.

In procesul de formare a unei conduite adecvate este foarte important ca adultul sa se concentreze asupra comportamentelor pozitive ale copilului si sa i le intareasca, crescand astfel probabilitatea repetarii acestora. Aceasta

va duce la cresterea increderii in sine a copilului si la construirea unei relatii deschise, bazate pe recunoastere si respect.

De multe ori, in dorinta de a educa si ghida comportamentul copilului, adultul se concentreaza pe actiuni de reparare a comportamentelor nedorite (sanctiune), uitand sa rasplateasca si sa recunoasca un comportament bun al acestuia.

Cum poate fi intarit un comportament pozitiv?

a. Lauda

Este important pentru copil sa fie apreciat si sa-i fie apreciate eforturile de catre adult. Aceasta dovedeste faptul ca ii este recunoscut un rezultat bun obtinut sau un comportament pozitiv si, de asemenea, ca ii este apreciata persoana sau eforturile pe care le face (spre exemplu, daca a obtinut un calificativ bun al scoala, daca a dus la bun sfarsit o sarcina data de educator, daca a respectat programul de masa, odihna, teme etc). Copiii au nevoie sa le fie laudate actiunile, rezultatele, atat cele care tin de viata de zi cu zi (respectarea constata a regulilor din serviciul de tip rezidential, aranjarea adecvata a camerei etc.), cat si cele care tin de activitatile lor specifice, scolare (reusite scolare deosebite, dar si reusita in cazul obtinerii unei note mai mari decat in mod obisnuit la o materie catre care nu are o aplecare deosebita) sau de activitatea sociala (relatii de prietenie valorizate, respectarea regulilor sociale, implicarea in activitati comunitare).

Ioana, 15 ani, a ajutat-o pe Cristina sa isi faca temele la trigonometrie. Cristina plangea ca nu stie sa rezolve problemele, iar Ioana s-a oferit sa-i explice. Este bine sa fie recunoscut efortul pe care Ioana il face atunci cand o ajuta pe Cristina: „Sunt foarte multumita de faptul ca ai ajutat-o pe Cristina! Nici nu stii cat de mult mi-a fost de ajutor initiativa ta!”

b. Recompensele (rasplata)

Personalul educativ din serviciul de tip rezidential trebuie sa se concentreze asupra rasplatirii copilului atunci cand are un comportament pozitiv, chiar daca „este mare si trebuie sa inteleaga ca trebuie sa fie cuminte”, „sa isi asume responsabilitati”. Raspata poate consta, in functie de varsta copilului, in diverse actiuni sau recompense simbolice, care sunt insa foarte apreciate (de exemplu o plimbare in parc cu educatorul sau cu grupul de prieteni, programarea unor vizite sau activitati mai speciale la sfarsit de saptamana, cum ar fi vizionarea unui film la cinema pentru cei mai mari etc.).

Aceste recompense trebuie folosite cu discernamant, astfel incat sa nu devina o rutina si sa isi piarda sensul. De asemenea, nu trebuie sa primeze valoarea lor materiala (pe cele mai multe putand sa le confectionam cu mijloace putine sau sa le facem doar prin efort propriu,) tocmai pentru a nu

deturna sensul recompensei sau a determina aparitia unui comportament doar pentru a obtine recompensa.

Un alt principiu foarte important in rasplata comportamentului copiilor este egalitatea si echitatea. Rasplata unui comportament pozitiv nu trebuie sa conduca la discriminari in interiorul grupului de copii, sa fie aplicata corect si echitabil pentru toti. Daca nu se respecta acest lucru, copiii vor fi demotivati in a actiona pozitiv, vor pune la indoiala coerenta si corectitudinea regulilor adultilor.

Daca ne-am propus sa acordam un bilet la film pentru copilul care ajuta cel mai mult un alt copil din serviciul de tip rezidential si se ajunge la sfarsitul saptamanii la concluzia ca Andrei si Viorel au ajutat in mod egal toti copiii, vor primi amandoi biletul la film promis, chiar daca Viorel a a spart un geam cand se juca cu mingea! Adultul nu trebuie sa uite ca si-a propus recompensarea initiativei voluntare a tinerilor in oferirea de suport pentru covarstnici si nu altceva!

c. Disciplinarea activa – implicarea activa a copilului in actul propriei disciplinari. In loc sa astepte decizia adultului in ceea ce priveste aplicarea unei **consecinte** pentru incalcarea unei reguli stabilite de comun acord, copilul trebuie sa remedieze in mod activ greseala. De exemplu, copilul nu a facut ordine in camera sa in mod constant. In loc sa i se interzica sa participe la o intalnire cu prietenii, tanarului i se cere sa isi ceara scuze celorlalti copii care ocupa aceeasi camera cu el si sa fie implicat intr-o activitate in care sa modereze o discutie despre utilitatea mentinerii unui spatiu de viata ordonat. Odata ce „pedeapsa” a fost dusa la bun sfarsit, copilul este absolvit de vina. Copilul trebuie sa inteleaga si sa accepte regulile si limitele stabilite impreuna cu adultul, iar daca are un comportament nepotrivit, trebuie sa i se spuna exact ce anume a gresit.

Pentru a putea vorbi despre disciplina activa trebuie ca:

- o Pedeapsa sa fie relevanta pentru copil (sa o inteleaga, sa aiba sens).
- o Pedeapsa sa fie in concordanta directa cu comportamentul nepotrivit al copilului.
- o Pedeapsa trebuie sa presupuna un efort din partea copilului, in sa nu il puna in situatie de devalorizare sau sa nu o poata indeplini. Pentru aceasta, pedeapsa trebuie sa tina cont de varsta si gradul sau de maturitate.

Furnizarea ocaziilor pentru copil de a rezolva activ niste situatii neplacute create de el il vor ajuta pe acesta atat sa inteleaga consecintele faptelor sale, cat si sa aiba satisfactia indeplinirii unei sarcini.

Cand ne propunem disciplinarea copilului, nu trebuie sa se uite:

- Oricat de iratională pare fapta copilului, reacția adultului trebuie să fie rațională, calmă și fermă și unitară (toți adulții din preajmă copilului trebuie să aibă aceeași formă de manifestare). Având în vedere perioada de dezvoltare în care se află copilul, acesta are nevoie de comportamente clare din partea adultului, care să reușească să îi echilibreze reacțiile. Dacă fapta copilului a produs în adult o reacție de iritare, este bine ca adultul să amâne puțin discuția, până se va calma.
- Este important ca adultul să mențină o comunicare deschisă cu copilul, astfel încât el să poată vorbi despre problemele lui în siguranță.

Punerea în practică a sancțiunilor⁸

Momentul în care este aplicată o sancțiune este extrem de important pentru finalitatea acesteia: corectarea comportamentului copilului! Este important ca adultul să vorbească copilului despre aplicarea sancțiunii, argumentând care este comportamentul care nu este tolerat. Adultul trebuie să se asigure că explicațiile aduse în raport cu motivele pentru care nu este tolerat acel comportament (argumentație care trebuie să existe de fiecare dată!), cum afectează pe cei din jur acest comportament și ce urmează să se întâmple (consecința comportamentului asupra copilului) sunt auzite de către copil. De asemenea, este util ca adultul să îi transmită copilului că aceste consecințe vor exista și în cazul în care comportamentul netolerat se va repeta!

Sancțiunile eficiente trebuie să fie:

- Clare
 - Pentru ce sunt aplicate ?
 - Cât vor dura ?
- Potrivite
 - După fapta, și rasplata
 - Importante pentru copil
- Aplicabile
 - Nu presupun pedepse fizice, privare de hrană, interzicerea legăturilor cu propria familie
 - Pot fi monitorizate/ controlate

Foarte importantă este consecvența. Dacă ați spus că veți face ceva, este esențial să faceți acel lucru.

⁸ Material adaptat după “Ingeri adolescenți”, Dr. Stephen Briers, Sacha Baveystock

Pedepse - practici interzise in relatia cu copilul

1. Indiferent de varsta, copilul/ tanarul nu trebuie supus sau amenintat cu indiferent ce forma de pedeapsa fizica. Pedepsa corporala este cu desavasire interzisa conform legii 272/ 2004.
2. Copilul/ tanarul nu trebuie privat de hrana, apa sau somn si meniurile nu trebuie modificate ca forma de pedeapsa.
3. Nici unui copil/ tanar nu trebuie sa i se interzica legatura cu un specialist (de ex. asistentul social, avocatul, medicul).
4. Interzicerea contactului cu familia sau cu orice alta persoana adulta de referinta pentru copil nu trebuie niciodata utilizata ca sanctiune (de ex. anularea vizitelor in familie).
5. Nu trebuie interzisa comunicarea, inclusiv prin telefon sau posta, cu familia sau persoanele de referinta ale copilului.
6. Interzicerea tratamentelor medicale in curs nu poate fi utilizata ca sanctiune.
7. Este exclusa utilizarea oricarei forme de umilire, incluzand batjocura, pedepsirea in public, dezbracarea copilului sau expunerea lui grupului de copii.
8. Copilul nu poate fi izolat fara supraveghere, nu poate fi tinut in camere fara lumina, sursa de caldura etc. Usile nu pot fi incuiate pentru a restrictiona libertatea tanarului decat in unitatile de protectie securizate, aprobate ca atare. Se interzice inchiderea din exterior a usilor de dormitor care nu se pot deschide din interior.
9. Copilul nu poate fi fortat sa poarte haine distinctive sau inadecvate.
10. Este interzisa folosirea copiilor din grup mai mari ca varsta sau care se afla intr-un raport de putere cu ceilalti pentru a pazi regulile de grup si a sanctiona pe ceilalti.

Tipuri de sanctiuni permise:

1. Putem restrange sau anula o serie de avantaje (invoiri, activitati de petrecere a timpului liber, vizionarea programelor TV).
2. Putem da copilului o sarcina suplimentara sau o sarcina care nu-i face placere. Acest tip de sanctiune este potrivit in special copiilor mai mari, dupa ce ne-am asigurat ca acesta a inteles care este comportamentul pe care il dezaprobam. De asemenea, trebuie sa adecvam sarcina capacitatii copilului si sa facem astfel incat ea sa fie proportionala cu fapta lui. De exemplu, daca nu si-a facut temele si a luat o nota proasta, ii putem da o tema suplimentara sau ii putem interzice sa mearga afara pana la finalizarea temelor suplimentare. De asemenea, daca vedem ca se sustrage in mod constant de la stransul mesei sau spalatul vaselor, putem stabili o zi in care sa faca aceste sarcini sub supravegherea (in functie de varsta) sau impreuna cu educatorul.
3. Putem trimite copilul intr-o incapere separata pentru a reflecta la faptele sale. Usa incaperii nu trebuie niciodata inchisa, personalul trebuind sa

monitorizeze sau sa insoteasca tanarul sau copilul pe durata oricarei separari.

4. Copilul/ tanarul poate acoperi daunele provocate cu sume din banii de buzunar. Acest lucru il va ajuta sa-si asume consecintele faptelor sale. Aceste sume pot fi acoperite in timp, aplicandu-se regula ca tanarului/ copilului nu trebuie sa i se retraga niciodata mai mult de $\frac{3}{4}$ din banii de buzunar (de exemplu daca a stricat casetofonul, el poate acoperi paguba in timp din banii de buzunar, fiind sprijinit sa inteleaga ca distrugerea proprietatii altuia este intotdeauna sanctionata la nivel social si ca, pentru a putea acoperi paguba, va trebui sa renunte la o serie de privilegii si activitati placute, cum ar fi mersul la film sau la cofetarie impreuna cu prietenii).

Este important ca orice sanctiune sa fie consemnata si comunicata celorlati colegi, pentru a se evita dubla sanctionare pentru acelasi comportament si, de asemenea, pentru a nu se produce confuzii sau interpretari gresite ale faptelor.

Mesaje cheie:

Regulile si limitele clar stabilite precum si o atitudine ferma, calma si respectuoasa din partea adultului sunt „firul rosu” care il securizeaza pe copil in dezvoltarea sa.

In stabilirea regulilor este mult mai important sa stabilim care este **comportamentul asteptat** si nu cel interzis! Copilul are nevoie in dezvoltarea sa de repere clare, repere care sa-l ajute sa inteleaga si sa isi asume ce este permis si asteptat de la el.

În procesul de formare a unei conduite adecvate este foarte important ca adultul sa se concentreze asupra comportamentelor pozitive ale copilului si sa i le intareasca, crescand probabilitatea repetarii acestora. Aceasta va duce la cresterea increderii în sine a copilului si la construirea unei relatii deschise, bazate pe recunoastere si respect.

In dorinta de a educa si ghida comportamentul copilului, adultul se concentreaza pe actiuni de reparare a comportamentelor nedorite (sanctiune), uitand sa rasplateasca si sa recunoasca un comportament bun al acestuia.

III.3. PREVENIREA COMPORTAMENTELOR DELINCVENTE. METODE DE INTERVENTIE LA NIVELUL SERVICIILOR DE TIP REZIDENTIAL

Incalcarea normei sociale si penale de catre copil nu se produce niciodata spontan, ci este rezultanta unei problematici de ordin social, psihologic si biologic in ceea ce priveste conduita sa, dar si conditiile de viata ale acestuia.

O serie de atitudini specifice varstei, considerate deviante de catre adulti, sunt, de fapt, comportamente normale pentru varsta copilului (mai ales la pubertate/ adolescenta, insa nu numai), in consecinta ele nu pot fi considerate conduite anormale si, cu atat mai putin, acte delincvente. La cei mai multi tineri, comportamentul rebel specific adolescentei dispare odata cu depasirea acestei varste si cu integrarea lor in structurile socio-profesionale.

Exemple de asemenea comportamente deviante (si situatii de risc pentru copilul din serviciul rezidential) pot fi:

- o fuga de acasa,
- o vagabondajul,
- o integrarea in diferite grupuri,
- o consumul regulat de alcool si tutun,
- o abandonul scolar etc.

Aceste conduite nu sunt delincvente ca atare, ele nu incalca norme penale, nu prejudiciaza comunitatea, ci aduc prejudicii copiilor care sunt implicati. Ele se pot constitui in situatii care favorizeaza comiterea unor fapte delincvente, aflate sub incidenta legii penale.

Asadar, asemenea conduite deviante, desi nu reprezinta delikte, pot reprezenta indicii simptomatice ale unei eventuale conduite delincvente, asa numita *predelincventa* juvenila. Predelincventa juvenila consta in ansamblul conduitelor deviante ale tinerilor care, fara a avea un continut nociv ca atare, pot determina, in anumite conditii, comiterea de acte antisociale.

Ce poate determina un copil sa adopte un comportament predelincvent?

- o dorinta de libertate si independenta;
- o aderarea la grupuri conduse de lideri mai mari in varsta;
- o respingerea modelelor educative primite in mediul social din care provine (in familie, in serviciul de tip rezidential etc.);
- o desele conflicte familiale, violenta domestica;
- o absenteism si abandon scolar;
- o lipsa unei ocupatii valorizante;
- o carente in educatia copilului;

- intelegerea gresita a mesajului unor carti, filme, reviste sau vizionarea unor spectacole, filme neadecvate varstei;
- lipsa unui mediu social cu autoritate;
- lipsuri materiale, scaderea nivelului de trai;
- dezinteres din partea adultilor care il au in responsabilitate in raport cu nevoile de dezvoltare ale copilului (scoala, incredere mare acordata copiilor etc.)
- probleme psihice aparute in perioada de pubertate, cu efecte negative in planul integrarii sociale.

Cauzele aparitiei problemelor de comportament pentru copilul din serviciul de tip rezidential – exemple

- Copilul sau tanarul isi exprima astfel sentimentele se frustrare, insecuritate (se comporta obraznic sau agresiv cu personalul serviciului de tip rezidential pentru ca nu se simte in siguranta in acel mediu pe care incearca in felul sau sa il controleze).
- Nu trebuie pierdut din vedere faptul ca acesti copii sunt in separare de parinti. Uneori, considera ca parintii i-au parasit, i-au abandonat pentru ca ei sunt rai si se simt vinovati. De aceea, vor incerca sa se poarte ca atare, ca niste copii rai! Nefiind capabili sa isi exprime dorul si suferinta, vor avea comportamente usor agresive: vor arunca hainele pe jos, vor incerca sa loveasca un alt copil. Cea mai mare frica a copilului este ca parintii nu il iubesc sau ca il abandoneaza. Un copil nu trebuie sa fie niciodata amenintat ca va fi parasit, abandonat. Uneori auzim pe strada sau in magazin cate un adult spunandu-i copilului sau: „Daca nu te potolesti, aici te las!”. O asemenea situatie trezeste teama de abandon. De aceea, indiferent de varsta copilului, daca educatorul stie ca urmeaza sa plece in concediu trebuie sa pregateasca copiii pentru plecarea in concediu, sa fie anuntati din timp, astfel incat acestia sa aiba timpul necesar sa se pregateasca pentru separarea de educator.
- Problemele fizice, cum ar fi existenta unei dizabilitati pot conduce la aparitia de probleme de comportament daca copilul se simte neinteles, ridiculizat de cei din jur.
- Lipsa unor modele adecvate. Multi tineri din serviciile de tip rezidential nu au trait intr-un mediu familial organizat, structurat, care sa le permita interiorizarea unor norme de comportament, care sa-i sprijine sa gaseasca cele mai potrivite reactii si tipuri de raspuns la provocarile mediului. De aceea, educatorii trebuie sa tina cont de acest lucru atunci cand se asteapta un anumit tip de comportament de la un copil.

Care sunt consecintele?

- o esecul scolar/ abandonul scolar;
- o limitarea sanselor de dezvoltare psiho-sociala armonioasa;
- o dese conflicte cu autoritatea adultului;
- o adoptarea unui mod de viata stradal;
- o intrarea in contradictie cu legea prin comiterea de furturi, acte de vandalism, consum de alcool sau de droguri.

INDRUMARI PENTRU EDUCATORI IN SITUATII DE COMPORTAMENTE (PRE)DELINCVENTE ALE COPIILOR

Cum procedam cand un copil minte?

De ce mint copiii? Uneori mint pentru ca nu li se ingaduie sa spuna adevarul. Daca adevarul este unul neplacut (fie ca a luat o nota proasta, fie ca a facut ceva rau) si copilul spune adevarul, reactia adultului va fi de enervare. Atunci copilul - de teama sa nu fie pedepsit sau sa nu supere - minte si spune ce vrea adultul sa auda. In aceasta situatie, educatorul trebuie sa asculte copilul, sa conduca discutia spre recunoasterea lucrurilor, fara intrebari directe si, dupa aceea, in loc sa se enerveze, sa analizeze impreuna cu copilul efectele faptei, punand solutii in locul lor: „daca data viitoare faci asa...., se va intampla acest lucru....”.)

Cum procedam cand un copil fura?

Mai ales la varsta copilariei, este obisnuit intre copii sa se faca „schimburi” de haine, obiecte personale etc. Uneori, li se pare firesc sa „imprumute” fara a anunta, in baza relatiei pe care o au cu ceilalti copii. Insa nu inteleg intodeauna ce inseamna respectul pentru proprietatea altcuiva. Educatorul trebuie sa clarifice situatia cu copilul imediat ce a descoperit faptul ca acesta a imprumutat un obiect care nu-i apartine, fara a cere voie posesorului de drept: ce anume l-a determinat sa recurga la acest gest?, ce ar fi trebuit sa faca?, cum crede el ca poate fi interpretat gestul de catre altii? etc. In nici un caz atitudinea adultului nu trebuie sa lezeze copilul: nu se vor utiliza cuvinte precum: „hot”, „mincinos” etc. Nu il vor ajuta pe adult sa afle care sunt adevaratele motive pentru care acesta a imprumutat fara sa ceara si nici nu-l vor ajuta pe copil sa-si corijeze comportamentele! Intodeauna este util sa i se furnizeze copilului si solutia: „Intodeauna cand iti doresti ceva, poate ca ar fi bine sa vii la mine si sa imi spui. Vom vedea impreuna daca este posibil sa obtii ceva sau ce putem face pentru a-l obtine”.

Comunicarea cu copilul este necesara si in situatia in care copilul fura obiecte (telefoane, bijuterii etc.) pentru a le instraina sau pentru a obtine

foloase in schimbul acestora. Interesul adultului trebuie sa se indrepte asupra motivelor pentru care copilul adopta acest tip de comportament: ce face cu banii obtinuti? ce face cu obiectele? de ce a recurs la acest tip de comportament? il poate explica? Adultul trebuie sa se asigure si asupra frecventei cu care copilul obisnuieste sa repete acest tip de comportament. Stabilirea unei metode de corijare a unui astfel de comportament poate fi realizata impreuna cu profesionistii din serviciul de tip rezidential: psiholog, asistent social etc. Implicarea copilului in gasirea metodelor de recuperare a pagubelor produse este o metoda care responsabilizeaza copilul in raport cu faptele sale: intelege dauna produsa altei persoane, intelege si efortul care trebuie facut pentru a recupera paguba. Daca obiectul nu poate fi recuperat, copilul poate fi implicat in acoperirea sumei datorate: timp de cateva luni, va da din alocatia sa colegului sau pentru acoperirea valorii produsului.

Insa adultul trebuie sa fie atent la doua aspecte, in situatia aceasta:

- o Chiar daca copilul va trebui sa returneze suma integral in timp, el va primi si o sanctiune imediata, nemateriala asupra comportamentului sau inadecvat (restrictionarea vizionarii programelor TV sau a utilizarii calculatorului o perioada de timp – o saptamana, de exemplu).
- o Sa-i fie explicitate foarte clar copilului din ce fonduri va trebui sa plateasca: alocatia sa, banii de buzunar. Efectul negativ al neclarificarii acestor aspecte ar fi acela ca ar putea sa gaseasca alte surse de venituri care il supun riscului repetarii furtului sau riscului unui producerii unui abuz asupra sa (sa munceasca pentru a obtine suma integral in conditii dezavatajoase sau abuzive, sa fie traficat etc.).

In aceeasi zona a furtului, inasa extrem de grav (vorbim deja de comportamente delincvente: talharie sau santaj), se afla amentarea copiilor mai mici in vederea obtinerii unor foloase materiale sau financiare. In aceste situatii, educatorii nu vor putea actiona singuri! Vor avea in mod clar nevoie de colaborarea cu psihologul, asistentul social, coordonatorul serviciului de tip rezidential.

Cum procedam cand un copil fugе din serviciul de tip rezidential?

Adultul trebuie sa distinga intre intarzierea copilului la momentul revenirii acasa si intre fuga de acasa, desi prima forma de manifestare amintita poate fi un semnal de alarma.

Intarzierea

Copilul este in perioada de dezvoltare in care doreste sa-si exerseze libertatea si autonomia. De aceea, va dori mai mult timp pentru el si prietenii lui. Adultul trebuie sa fie foarte atent in stabilirea programului de viata al copilului, in modul in care acesta este structurat (sa asigure un echilibru intre rutine, tranzitii, activitati scolare si de petrecere a timpului

liber) și la modul în care sunt stabilite limitele și regulile, care trebuie în mod obligatoriu negociate cu copilul.

Dacă întârzierile copilului sunt întâmplătoare, rare, nu reprezintă un motiv de îngrijorare.

Înainte de toate, adultul și copilul trebuie să-și clarifice:

- Ce anume înseamnă „întârzierea”? (pornind de la jumătate de ora, de exemplu).
- În ce situații este permisă? (când nu presupune asumarea unor consecințe).
- Ce trebuie să facă copilul în cazul în care întârzie? (să anunțe din timp unde se află, care-i motivul întârzierii, ora preconizată la care se va întoarce).

Dacă întârzierea devine o obișnuință a comportamentului copilului, adultul trebuie să își pună întrebări referitoare la gradul de înțelegere a regulilor de către copil. Este posibil ca acesta să nu fi înțeles aspectele legate de întoarcerea acasă și procedurile pe care trebuie să le urmeze. Adultul trebuie să reia în mod constant discuția pe marginea programului zilnic, asupra obligațiilor pe care le are copilul și este necesară argumentarea permanentă, pe înțelesul copilului, în cadrul discuțiilor (în nici un caz „argumentul” „pentru că așa îți spun/ decid eu!” nu este un argument pentru copil! Ba, dimpotrivă!).

După lamurirea acestor aspecte, adultul trebuie să clarifice împreună cu copilul când anume observă că întârzie copilul (când se întoarce de la școală, când se întoarce din parc, de la film etc.), cu cine își petrece timpul copilul (colegi, prieteni, cunoscințe întâmplătoare?), unde își petrece timpul (în apropierea școlii, în parc, pe stradă?), ce face acesta în acest timp (joacă fotbal, se plimba, sta de vorba etc.). În funcție de aceasta se poate renegocia timpul liber al copilului și ora de întoarcere, numai în raport cu analizarea altor palete comportamentale ale sale: rezultatele școlare obținute, respectarea orelor de somn și masă, respectarea obligațiilor casnice. Dacă nu există motive de îngrijorare pe aceste paliere, este bine să i se acorde copilului un timp mai mare pentru a-și petrece timpul liber, cu mențiunea că adultul va trebui să dezbata cu acesta asupra riscurilor pe care le implică întoarcerea la ore mai târzii acasă. Copilul va înțelege că i se acordă încredere și acest lucru îl va determina să fie cooperant.

Dacă însă tipul de comportament persistă și după „relaxarea” programului său, este important să fie pus în situația de a accepta consecințele comportamentului său (aplicarea sancțiunilor stabilite de comun acord).

Fuga efectivă

Putem defini fuga de acasă ca fiind plecarea de acasă, pe perioade mai lungi (o zi) sau mai scurte (cateva ore), fără știința și permisiunea adultului.

Si in aceasta situatie, adultul trebuie sa distinga intre fuga singurara de acasa si obisnuinta unui astfel de comportament. Indiferent de situatie, educatorul trebuie sa anunte profesionistilor din serviciul de tip rezidential evenimentul, in conformitate cu procedurile stabilite.

Daca copilul a surprins prin fuga de acasa, comportament care nu-i este specific, adultul are obligatia sa verifice impreuna cu el ce anume a provocat un astfel de comportament. Cauzele unui astfel de comportament, unic, ar putea fi multiple:

- o disensiune majora intre copii, iar efectele afective ale acestuia asupra copilului sa fi fost greu de suportat pentru el, avand nevoie de un timp de reflectie in alt spatiu decat cel in care s-a produs conflictul;
- o disensiune majora cu un adult din serviciul de tip rezidential care copilului i se pare abuziva sau greu de suportat si absentia unei persoane de incredere cu care ar putea vorbi despre eveniment;
- o interdictie din partea adultului fondata sau nefondata de a parasi serviciul de tip rezidential, accentuata de imposibilitatea copilului de a-si gestiona dorinta de a merge la un anume film/ concert/ afara si teama de a se reintoarce dupa aceea;
- probleme de natura emotionala legate de relatii de iubire, de temeri in raport cu vizita parintilor dupa perioade indelungate de absenta, de examenele care se apropie, de controale medicale;
- efectul grupului de prieteni care il pot influenta in mod negativ etc.

Reactia adultului trebuie sa dea cont de toate acestea si trebuie sa duca la prevenirea reproducerii unor astfel de comportamente. Indiferent de cauza care a declansat comportamentul, adultul trebuie sa marcheze impreuna cu copilul faptul ca acesta este un comportament nepermis, care il supune unor riscuri majore pe copil.

In situatia fugii repetate de acasa, in ciuda tuturor masurilor luate de catre adulti, este importanta interventia unitara din partea profesionistilor din serviciul de tip rezidential, prin analiza riguroasa a comportamentului si stabilirea in echipa a unui plan de interventie, care sa se adreseze atat cauzelor care duc la adoptarea unui astfel de comportament de catre copil, cat si modalitatilor de corijare a acestuia.

Cum procedam cand un copil absenteaza de la scoala/ abandoneaza cursurile?

Deoarece o buna parte din viata copilului se deruleaza in mediul scolar sau in raport cu acesta (atributii scolare care se regasesc si in activitatea de acasa, relatiile cu colegii etc.), scoala reprezinta o susra reala de stres pentru acesta. Nu doar cerintele mediului scolar (teme, examene, reguli, relatii – uneori- autoritare cu cadrele didactice) preseaza copilul aflat intr-o

etapa a dezvoltării sale extrem de vulnerabilă, ci și viața socială și acest mediu îi pot accentua fragilitatea. Modalitatea în care copilul este valorizat în grupul de colegi, capacitatea acestuia de a-și construi relații colegiale, reperarea intereselor comune cu ceilalți copii sunt elemente care pot deturna comportamentul copilului către rezultate școlare slabe, absenteism sau abandon școlar.

De aceea, atitudinea adultului trebuie să fie echilibrată:

- Pretențiile pe care le are în raport cu rezultatele școlare ale copilului trebuie să fie în concordanță strictă cu potențialul de dezvoltare al copilului. În caz contrar, eșecul școlar aparține în foarte măsură adultului. Oricât de mult l-ar susține adultul în rezolvarea cerințelor școlare, în situația în care capacitățile sale reale sunt sub nivelul cerințelor adultului, copilul nu va resimți decât devalorizare și tendința de abandon („degeaba încerc să-mi fac temele, oricum nu sunt în stare de nimic”!)
- Copilul trebuie susținut în rezolvarea cerințelor școlare, nu trebuie însă ca rezultatele școlare să devină centrul preocupării adultului, ci dezvoltarea capacității copilului de a-și asuma responsabilitatea rezolvării acestora, dezvoltarea abilităților de studiu. Chiar dacă rezultatele școlare nu sunt extraordinare, este important pentru copil să fie susținut și valorizat pentru efortul depus și fiecare rezultat școlar valorizant pentru el. Adultul are obligația de a repera care sunt domeniile de interes (îi place să repare, de ex.) și de competență (are manualități tehnice foarte bune, de ex.) pentru copil și de a stimula dezvoltarea expresă a acestora.
- Adultul trebuie să cunoască cerințele școlare ale unității de învățământ în care se află copilul, dar și cerințele individuale ale fiecărui profesor în parte și să discute asupra gradului de echilibru al acestora, pentru a le putea negocia cu copilul.
- În egală măsură, adultul trebuie să cunoască colegii de clasă ai copilului și tipurile de relații care există între copil și colegii săi, fără a-i da senzația de control/ supraveghere copilului. Participarea copilului la activitățile extracuriculare sau sociale, activități la care participă și colegii de clasă ai acestuia sunt foarte importante pentru consolidarea poziției sale la nivelul grupului de prieteni/ colegi (își creează sentimentul de valorizare și apartenență la un grup). Acesta poate fi dezvoltat și prin organizarea unor astfel de evenimente la nivelul serviciului de tip rezidențial, cu participarea colegilor și prietenilor copilului.

Ce facem în situația în care copilul absentează?

Adeseori copilul „chiulește” de la câteva ore la presiunea grupului de colegi, doar din spirit de aventură: nu se duc la câteva ore și își petrec timpul în „gasca”, fără un scop anume.

Acest gen de manifestare comportamentală a copilului poate să fie pur ocazională, însă trebuie cunoscută de adult. Relația permanentă cu școala, cu profesorii sau dirigenții trebuie menținută constant de adultul care are în

responsabilitate un copil. In acest fel, adultul poate monitoriza constant comportamentul copilului si poate interveni in timp util cand apar astfel de situatii. De indata ce a aflat ca copilul a lipsit de la scoala si nu a fost anuntat de catre acesta, este bine sa verifice impreuna cu copilul motivele care au dus la „chiul”, unde si-a petrecut timpul in acea perioada, cu cine anume, facand ce. Verificarea inseamna o discutie serioasa cu copilul, in care comunicarea reala se bazeaza pe respect reciproc. Potentialul riscant al acestui tip de absentare de la cursurile scolare este mare, deoarece poate atrage dupa sine extinderea fenomenului si carente educative grave, atragerea copilului in grupuri cu comportamente (pre)delincvente, debutul consumului de substante toxice, fumatul, prostitutia, iar toate acestea trebuie sa ii fie explicate copilului. De indata ce au fost clarificate motivele pentru care copilul absenteaza, este bine sa i se ceara sa gandeasca o metoda prin care doreste sa isi motiveze absentele in raporturile cu scoala, sa isi gandeasca o metoda prin care va incerca sa reziste tentatiei de a mai ceda presiunii grupului si sa propuna adultului o metoda prin care acesta poate verifica corijarea comportamentului. Negocierea concreta cu copilul il implica in actul educational si il obliga sa gandeasca si sa discearna solutii cu privire la problemele sale de comportament. Totodata, va incepe sa inteleaga ca, desi se afla sub autoritatea adultului, consecintele actelor sale se rasfrang in mod direct asupra lui si va trebui sa-si asume responsabilitati in acest sens.

Sunt situatii in care copilul absenteaza constant la anumite materii, de la cursurile anumitor profesori. Situatia poate fi cauzata de o problema de comunicare intre copil si cadrul didactic sau de incapacitatea copilului de a obtine rezultate scolare satisfacatoare la acea materie. De data aceasta, relatia adultului cu profesorul care preda materia respectiva trebuie sa se orienteze asupra clarificarii problemelor de relationare ale cadrului didactic cu copilul si asupra metodelor posibile pentru intarirea capacitatii copilului de a face fata cerintelor: nevoia de suport, stilurile de invatare recomandate de catre cadrul didactic, curriculum alternativ (in situatia copilului cu dizabilitati). Poate fi nevoie si de consiliere si orientare scolara (realizata de catre profesionisti abilitati - consilier scolar, psiholog etc.) catre forme alternative de scolarizare (licee cu alt profil, scoli profesionale etc.) in situatiile in care copilul, chiar daca primeste suportul necesar, nu face fata.

Abandonul scolar

Cauzele aparitiei abandonului scolar pot fi multiple si este bine sa fie analizata in echipa cauzalitatea acestuia, pentru a fi reperate cele mai bune solutii pentru copil in acest sens.

Posibile cauze:

- Permanetizarea unui comportament de absenteism scolar, nemonitorizat si gestionat satisfactor de catre adult.
- Orientarea interesului copilului catre activitati aducatoare de venituri (intentionalitatea de a intra pe piata muncii).

- Orientarea interesului copilului (mai ales al fetelor) catre materializarea unor relatii afective (concubinaje).
- Insuccesul scolar permanent al copilului.
- Instalarea unor deviante comportamentale sau a comportamentelor (pre)delincvente.

Ce facem cand un copil isi incepe viata sexuala?

Pe masura ce creste, viata sexuala si sexul devine un subiect de mare interes pentru copil, chiar daca este activ sexual sau nu, fie ca este implicat in relatii sau nu. De aceea, sexul nu poate fi un subiect de ignorat de catre adult in relatia cu copilul, nefiind insa nici pe departe un comportament predelinvent al copilului! Este un comportament specific etapei de dezvoltare a copilului, insa poate genera foarte multe riscuri care ii pun in pericol dezvoltarea.

Adultul trebuie sa vorbeasca deschis cu copilul, sa il ajute sa isi consolideze cunostintele legate de viata sexuala (metode contraceptive, boli cu transmitere sexuala), sa il sustina in consolidarea unei imagini de sine pozitive (sa inteleaga cand este de important sa se respecte el pe sine ca persoana, sa nu resimta presiunea grupului de covarstnici in raport cu inceperea viatii sexuale, sa nu cedeze in fata presiunilor partenerului in raport cu inceperea vietii sexuale daca nu este pregatit, sa stie sa respecte alegerile celorlalti in raport cu acest subiect, masuri de protectie personala, cum ar trebui sa procedeze in situatia in care isi simte siguranta pusa in pericol etc.).

Ce facem cand un copil fumeaza, consuma alcool sau substante toxice?

In aceasta etapa a vietii lor, copiii sunt extrem de vulnerabili. Uneori, fumatul sau consumul de alcool incep fie din teribilism, pentru a dobandi sau pentru a-si consolida o pozitie in cadrul grupului, sau la presiunea grupului. Pe de alta parte, este posibil ca atitudinea lor sa reproduca modele educationale pe care le-a regasit in mediul social. Vulnerabilitatea naturala a copilului poate duce la consumul de substante toxice (medicamente, droguri), incepand de la argumente simple:

- are de invatat pentru un examen si bea foarte multa cafea pentru ca el invata mai bine pe timpul noptii;
- a trait primele dezamagiri in relatii afective si doreste „sa ia ceva” pentru a se linisti;
- doreste sa slabeasca cat mai repede si mai mult;
- doreste sa isi „lucreze” corpul...

De aici pana la consumul de droguri nu este decat un pas, care este foarte usor de facut sub presiunea grupurilor din care face parte. Comportamentele copilului pot deveni, in aceste situatii, comportamente predelinvente sau

chiar delincvente. Ei pot deveni victime ale vanzatorilor de droguri sau ale prostitutiei (fie ca, fiind sub influenta alcoolului sau a drogurilor sunt abuzati sexual, fie obtin droguri in schimbul intretinerii de relatii sexuale), devenind la randu-le agresori pentru a obtine fondurile necesare obtinerii drogurilor.

Copilul trebuie sa fie ajutat de catre adult sa inteleaga riscurile consumului de tutun, alcool, droguri, atat prin informare constanta, cat si prin reguli de viata clare si sanctiuni aplicate imediat, constant si cu fermitate.

Orice substanta considerata periculoasa (alcool, tutun, medicamente care nu se afla pe schema de tratament a copilului etc.) poate fi confiscata. Copilului/ tanarului i se argumenteaza in mod obligatoriu gestul: "Stii ca nu este permisa utilizarea si consumarea lor si stii ca acestea fac rau atat tie, cat si celorlalti copii. De aceea, acestea raman la mine sau le putem distruge impreuna. Ce alegi?"

De asemenea, aceste reguli trebuie respectate in mediul de viata al copilului si nici un adult - profesionist nu are dreptul de a fuma sau consuma alcool in prezenta copilului.

In situatia constatarii unei deviante comportamentale in acest sens, cauzalitatea si strategia de interventie trebuie stabilita in cadrul echipei de profesionisti si aplicata cu consecventa de toata echipa, pentru fiecare situatie in parte.

Interventia in situatie de criza

Pentru a asigura o interventie corecta in situatia de criza, pentru a actiona corect si in interesul copilului si pentru a se evita abuzul din partea profesionistilor, **este important sa existe o procedura explicita** despre felul in care vor fi abordate comportamentele periculoase sau deviante.

A actiona in situatie de criza, inseamna a interveni pentru a rezolva situatia aici si acum, de multe ori fara a avea toate informatiile necesare, fara a cantari consecintele pe termen lung ale unui comportament sau altul.

In ceea ce priveste controlul comportamentului, **situatia de criza poate fi definita ca acea situatie in care comportamentul unui copil sau tanar este agresiv, periculos pentru sine si pentru ceilalti.**

Intr-o astfel de situatie este foarte utila calmarea copilului. De multe ori prin comportament copilul incearca sa atraga atentia asupra sa, de aceea educatorul trebuie sa actioneze calm si, daca copilul nu se pune pe sine sau pe ceilalti in pericol prin comportamentul sau, trebuie sa astepte un moment ulterior pentru discutii, argumentari sau sanctiuni.

In situatia in care comportamentul copilului devine periculos pentru el sau pentru grup sau poate cauza alte incidente ulterioare (spre exemplu loveste mobila, sparge geamuri sau tranteste usi, ameninta sau loveste un alt copil),

atunci poate fi nevoie sa fie insotit intr-o camera separata pentru a fi ajutat sa se calmeze, pentru putea analiza impreuna cu adultul incidentul.

Cand si cum se poate folosi controlul fizic

Cand vorbim de control fizic, ne referim la restrictionarea **fizica, în situatii în care copilul sau tanarul devine periculos pentru sine sau pentru ceilalti**. Copiii pot induce un comportament foarte agresiv verbal sau fizic, ceea ce nu trebuie sa li se permita. Propagarea unor astfel de comportamente în grup trebuie evitata.

Utilizarea adecvata a restrictiei fizice presupune dezvoltarea unui set de metode, variind de la solicitarea facuta copilului de a sta separat de ceilalti, într-o încăpere, la blocarea sa pentru a-l opri sa fuga.

Mesaje cheie:

Incalcarea normei sociale si penale de catre copil nu se produce niciodata spontan, ci este rezultanta unei problematici de ordin social, psihologic si biologic in ceea ce priveste conduita sa, dar si conditiile de viata ale acestuia.

Pentru a asigura o interventie corecta in situatia de criza, pentru a actiona corect si in interesul copilului si pentru a se evita abuzul din partea profesionistilor, este important sa existe o procedura explicita despre felul in care vor fi abordate comportamentele periculoase sau deviante.

De multe ori prin comportament copilul incearca sa atraga atentia asupra sa, de aceea educatorul trebuie sa actioneze calm, si, daca copilul nu se pune pe sine sau pe ceilalti in pericol prin comportamentul sau, trebuie sa astepte un moment ulterior pentru discutii, argumentari sau sanctiuni.

Utilizarea adecvata a restrictiei fizice presupune dezvoltarea unui set de metode, variind de la solicitarea facuta copilului de a sta separat de ceilalti, într-o încăpere, la blocarea sa pentru a-l opri sa fuga.

Exercitii si intrebari

Exercitiul 1:

Realizati o activitate cu copiii care sa aiba ca tematica dezbaterii si stabilirea regulilor serviciului de tip rezidential. Stabiliti un mediator al discutiilor din randul copiilor si incercati sa ii stimulati permanent sa isi exprime opinia cu privire la importanta regulilor in viata lor, sa aduca argumente pro si contra acestora.

Puneti-le materiale la dispozitie si rugati-i sa elaboreze un cod de conduita care trebuia respectat in serviciu (de copii si de adulti) si in comunitate. Intrebatii unde doresc sa lipeasca materialele rezultate.

Exercitiul 2:

In cadrul unei activitati specifice (pregatirea/ punerea mesei, pregatirea temelor, activitate de socializare/ recreere) propuneti-le copiilor sa faceti schimb de roluri pentru aceea activitate. Copilul va prelua astfel rolul dumneavoastra, iar dumneavoastra pe cel al copilului. Rugati-l sa fie cat mai natural in rolul sau. La sfarsitul activitatii intrebati copilul cum a fost, ce a simtit, ce si cum ar schimba.

Exercitiul 3:

Descrieti in ce masura credeti ca urmatoarele medii influenteaza negativ comportamentul copilului?

- Anturajul
- Scoala
- Mediul familial
- Vecinatatea/ cartierul

Realizati cate o activitate de prevenire a asumarii comportamentelor negative pentru fiecare dintre mediile amintite anterior.

Bibliografie

- „Cartea copilului”, Popescu Octavian, Editura Eolia, 1995
- „Copil si adaptare”, Branzei Petre si colaboratorii, Iasi, 1974
- „Codul de conduita pentru personalul care lucreaza in Serviciile de tip rezidential pentru copii”, CRIPS/UNICEF, 2005
- „Comunicarea”, Stanton Nicki - SC "Stiinta si Tehnica", 1995
- „Copilul institutionalizat”, M. Dumitrana, EDP Bucuresti, 1998
- Dictionar de Sociologie – coordonatori Catalin Zamfir, Lazar Vlasceanu Editura Babel, 1993 – pg 304
- „Evolutii ale delincventei juvenile in Romania. Cercetare si prevenire sociala”, D. Banciu, S. M. Radulescu, F. Grecu, Editura Lumina Lex, Bucuresti, 2002
- „Increderea in sine a copilului”, Germain Duclos, Danielle Laporte, Jacques Ross –House of Guides 2009
- „Ingeri copili”, Stephen Briers, Sacha Beveystock, Curtea Veche Publishing 2008
- „Integrarea sociala activa a tinerilor – Manualul Educatorului”, CRIPS, 2010
- „Interactiunea parinti copii”, Ciofu Carmen, Editura medicala „Amaltea”, 1998
- „Intre parinte si copil - Ghid de comunicare”, Dr. Haim G. Ginott,
- „Ghid metodologic pentru implementarea standardelor de calitate privind dezvoltarea deprinderilor de viata independenta”,- World Learning, Programul Childnet
- "Homes for children, Guidelines on registration"- London Boroughs Children's Regional Planning Committee
- Legea 272/ 2004 (actualizata) privind protectia si promovarea drepturilor copilului
- „Manual de proceduri privind insertia socio-profesionala tinerilor care parasesc sistemul de protectie a copilului” - Publicatie a Grupului la Nivel Înalt pentru Copiii României si a Autoritatii Nationale pentru Protectia Drepturilor Copilului Realizat cu sprijinul Agentiei pentru Strategii Guvernamentale
- „Ordinul 21/ 2004 pentru aprobarea standardelor minime obligatorii privind serviciile pentru protectia copilului de tip rezidential” si „Ghid metodologic de implementare a SMO pentru serviciile de tip rezidential” – ANPDC, 2004
- “Promovarea drepturilor Copilului aflat in serviciul de tip rezidential pentru copil si pentru copilul cu handicap”, CRIPS /Children's High Level Group, 2007
- „Stiinta rezolvarii conflictelor”, Cornelius Helena si Faire Shoshana, SC „Stiinta si tehnica”, 1995
- „The instinctoid nature of basic needs”, Abraham Maslow, 1954/ 1970
- „Rolul si responsabilitatile personalului medical in protectia si promovarea drepturilor copilului”– ANPDC, 2006

Data publicării: Octombrie 2015

Acest manual a fost realizat de Centrul de Resurse și Informare pentru Profesiuni Sociale CRIPS în cadrul proiectului PEH021 - “EDUC Plus - Formare permanentă și profesionalism pentru servicii de calitate acordate copiilor din sistemul de protecție”

Proiect finanțat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI, program finanțat de Granturile SEE 2009-2014 și administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială

Scop: Îmbunătățirea șanselor de integrare socială a copiilor și tinerilor din sistemul de protecție găzduiți în servicii de tip rezidențial prin promovare de strategii și programe de formare vizând creșterea profesionalismului personalului educativ și bunele practici de parteneriat public-privat pentru incluziune socială și non-discriminare.

Buget: 535.250 lei, valoarea totală a costurilor eligibile, reprezentând:
409.466,25 lei valoarea grantului SEE provenind din sursă externă
72.258,75 lei cofinanțarea publică inclusă în finanțarea nerambursabilă
53.525 lei cofinanțarea privată (contribuția CRIPS)

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a FRDS și a Granturilor SEE 2009 – 2014. Întreaga răspundere asupra corectitudinii și coerenței informațiilor prezentate revine inițiatorilor.

Contact: crips1@crips.ro | www.crips.ro